

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MENKİBE-İ FAHR-İ KÂİNAT'TA DİNÎ VE KÜLTÜREL UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Osman ÇAKIR

Danışman
Prof. Dr. Aziz KILINÇ

ÇANAKKALE, 2016

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Menkıbe-i Fahr-i Kâinât’ta Dinî ve Kültürel Unsurlar**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

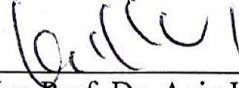
26/07/2016

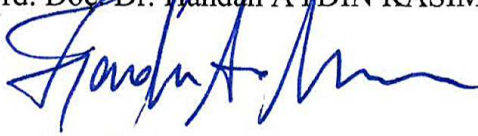
Osman ÇAKIR

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Osman ÇAKIR'a ait Menkıbe-i Fahr-ı Kâinat'ta Dinî ve kültürel Unsurlar adlı çalışma,
jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Aziz KILINÇ
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Handan AYDIN KASIMOĞLU

Üye Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERDOĞAN

Tez No : 10118434
Tez Savunma Tarihi : 29.06.2016

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü
28.07.2016

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Menkıbe-i Fahr-i Kâinat adlı eserin menkabe geleneği içerisindeki yerini ve eserdeki dinî ve kültürel unsurları ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle menkabe türü ve menkabe geleneğinden bahsedilmiştir. Bununla menkabe türünün farklı yönleri ile anlatılması amaçlanmıştır. Çeşitli araştırmacıların görüşleri sayesinde konunun daha açık hale getirilmesi sağlanmıştır. Bunun yanında muhteva olarak başka türlerle ilişkisi üzerinde durulmuştur. Sonraki bölümde eserdeki dinî ve kültürel unsurlar ele alınmıştır. Bu sayede araştırmacıların daha kolay inceleme yapmaları sağlanmıştır. Bölümünün sonunda ele alınan kültürel unsurlar içerisinde sosyal ve ekonomik unsurlara değinilmiştir. Öte yandan eserin menkabe türü olmasından dolayı birçok dinî unsurları da beraberinde getirmiştir. Kutsal kitaplardan ve çeşitli motiflerden yararlandığı görülmektedir. Ayrıca kişi, yer, zaman ve eserin dili ve yapısından da bahsedilerek eserin tahlili yapılmıştır. Eserde geçen kişi, yer, zaman ve olayların tarihî gerçeklikle büyük oranda örtüştüğü görülmüştür. Son kısımda ise eserin transkripsiyonlu metni bulunmaktadır.

Menkıbe-i Fahr-i Kainat'ta Dini ve Kültürel Unsurlar

ABSTRACT

This research is prepared in order to enlighten the life Prophet Muhammed (p.u.h) through “Menkibe” tradition and uncover the points in folk literature in the study. In the research, first off all, telling the kinds of menkibe tradition and the aspects of this tradition is aimed. With the ideas of various researches, the clearance of the topic is enabled. Besides, the cohesion of this kind in context form is also aimed. In the following part, the cultural and religious aspects are handled. Easy-search is possible for the researches. In the last chapter, cultural aspects, socio-economic aspects are also handled. Since it is a Menkibe style, religious aspects are included. The holy books and motifs are used. The study also includes the research of place, time, language and structure of the study. It is coincided that the people, time and place are in accordance with story. There is the transcriptional context of study in the end.

Religious and cultural aspects in Mankabe-i Fahr-i Kainat

ÖN SÖZ

İslâmiyet öncesinde Türkler, dinî inanış olarak daha çok Gök Tanrı inancını benimsemişlerdir. Bunun yanında daha sonraki yıllarda Manihaizm ve Budizm gibi inançları benimseyen Türk kavimleri de olmuştur. Bunların benimsemiş oldukları inançlarda dinî anlatılar teşekkül etmiş bulunmaktadır. Bu anlatıların halkın üzerinde büyük etkisi olmuştur.

İslâmiyet ile birlikte bu anlatılar çeşitli isimlerle ve kısmen değişikliklerle devam etmiştir. Bu türün gelişmesinde tasavvuf çevrelerinin payı çok büyüktür. Tasavvuf, İslâmiyet'in mistik yönüdür. Dokuzuncu yüzyıldan itibaren Ahmed Yesevî ve Abdulkâdir Geylanî gibi mutasavvıflar sayesinde geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. İşte bu tasavvuf ortamında bazı türler gelişim göstermiştir. Bunlar arasında en dikkate değer türlerden biridir.

Menkabe genel olarak dinî veya tarihî şahsiyetler etrafında oluşmuş, bazen olağanüstülüklerin yer aldığı anlatıların toplandığı eser diye ifade edilebilir. Tarihî şahsiyetleri konu alan menkabeler olduğu gibi halk muhayyilesinin oluşturmuş olduğu menkabeler de vardır. Bu türün zamanla bir edebî tür haline geldiği görülür. Manzûm veya mensûr biçimlerde kaleme alınan menkabelerde, dinî çevrelerde daha çok müritlerin şeyhlerini övmek, onların vasıflarını anlatmak üzerine bir muhteva gelişmiştir.

Dinî-tasavvufî halk edebiyatına kadrosuna giren menkabeler, halkın dinî inancının kuvvetlenmesinde etkili olmuştur. Bunu örneklendirecek olursak Anadolu'da Moğol istilasının getirmiş olduğu maddî ve manevî sıkıntıları, o dönemde Anadolu'nun manevî önderleri olarak kabul edilen şeyhlerin oluşturmuş olduğu tasavvuf ortamı sayesinde halkın bu durumu aşması gösterilebilir. Tabduk Emre, Yunus Emre, Hacı Bektaşî Velî, Hacı Bayram Velî gibi mutasavvıflar sayesinde tasavvuf ortamı gelişmiştir.

İlk örneği Feridüddîn Attar'ın Tezkiretü'l Evliyâ'sı olarak gösterilen menkabe, bu dönemden sonra giderek gelişme göstermeye ve halk arasında rağbet görmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyıla gelindiğinde menkabe türünün en fazla olduğu ve gelişim gösterdiği yüzyıl olarak belirtilmektedir. Bunda tarikatların sayısının ve faaliyetlerinin çoğalması gösterilebilir.

Hz. Muhammed ile ilgili günümüze kadar birçok eser meydana getirilmiştir. Onun hayatını çeşitli yönlerden kaleme alan eserlerden biri de menkabeler olmuştur. Bu sayede halk, Hz. Muhammed'in hayatını daha fazla öğrenme imkânı bulmuştur. Bu çalışmanın amacı şimdiye kadar Hz. Muhammed'le alakalı yapılmış bu türlerle ilgili çalışmalara bir yenisi eklemek ve araştırmacıların hizmetine sunmaktır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ.....	1
1. ESERİN MENKABE GELENEĞİNDEKİ YERİ.....	3
1.1. ESERİN YAPISI	11
1.1.1. Kişiler.....	12
1.1.2. Mekân.....	13
1.1.3. Zaman.....	13
1.1.4. Eser Dili	13
1.1.5. Eserin Biçimsel Özellikleri	14
2. ESERDE GEÇEN DİNÎ-KÜLTÜREL UNSURLAR	15
2.1. Dinî Unsurlar.....	52
2.2. Kültürel Unsurlar	54
2.2.1. Sosyal Unsurlar.....	55
2.2.2. Sosyal Adet ve Gelenekler	55
2.2.3. Ekonomik Unsurlar.....	58

SONUÇ	59
KAYNAKÇA	61
EKLER	64

GİRİŞ

Gelenek, Budun Bilim Terimleri Sözlüğü'nde "sözlü ve yazılı olmak üzere iki bölüme ayrılan ve bir toplumda kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıtları, alışkanlıklar, bilgiler, töreler, davranışlar" olarak tanımlanırken, Halkbilim Terimleri Sözlüğü'nde "Bir kuşaktan diğerine tarihsel ve toplumsal bazı değişikliklere uğradıktan sonra ve yalnız konuşma yoluyla geçerek çağımıza ulaşan, kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar" şeklinde tarif edilmiştir.¹ Bu tanımlar ışığında gelenek kavramının daha çok sözlü olarak nesilden nesile geçen kültür öğelerinin, davranış biçimlerinin ve alışkanlıkların oluşturduğu bir bütün olarak görmekteyiz. Gelenek yüzyıllar içinde sabit kalmaz ve mutlaka değişime uğrar. Bunda değişen koşullar ve ihtiyaçlar önemli rol oynamaktadır. Geleneklerdeki bu değişim ise onları kökten bir değişiklikten ziyade yüzeysel olarak bir farklılığa götürmüştür. Bunun sonucunda gelenek her zaman orijinal bir sentez olarak karşımıza çıkar ve bu şekilde canlılığını devam ettirir.

Halk biliminde geleneğin önemli bir yeri vardır. Halk edebiyatımız da genelde sözlü kültür geleneğiyle oluştuğu için İslamiyet öncesinden başlayıp İslamiyet sonrasında da devam eden yazılı edebiyata katkısı büyük olmuştur. Zamanla edebiyatımızda bir anlatı geleneği oluşmuş ve bu gelenek devirlerin şartları, ihtiyaçları doğrultusunda kalıbında bazen değişikliklere gitse de özünde hep aynı kalmıştır. Gelenek sözlü ve yazılı öğelerin bir bütünüdür. Zaman içinde sözlü öğelerde değişim olduğu gibi yazılı öğelerde de bir değişimin olması kaçınılmazdır. Yazılı öğelerdeki bu değişim, dillerde olduğu gibi diğer milletlerle de etkileşim içinde olmuştur. İlk yazılı ürünlerimiz olan Orhun Kitabeleri'nden günümüze kadar olan fonetik, morfolojik ve semantik değişimler bile bunun sadece küçük bir örneğidir. Bu değişimler esnasında bazı özellikler kaybedildiği gibi bazı özellikler de kazanılmıştır. Kazanılmış olan bu özellikler bazen dilin yapısında bir değişim yaptığı gibi bazen de kültür öğelerinin isminin ve kısmen içeriğinin değişmesine yol açmıştır.

Türkler İslam medeniyetine dâhil olduktan sonra eski inançlarından tam olarak sıyrılmamışlardır. Bu eski inancın izlerini günümüzde görmek mümkün. İşte bu durum İslamiyet'in getirmiş olduğu birikime eski inancın izlerinin de katılmasını sağlamıştır. Tezimizin konusu olan "menkabe" kavramı da İslamiyet ile kültürümüze dâhil

¹ TDK Büyük Sözlük tdkterim.gov.tr/bts /25.3.2016.

olmuş olup İslamiyet'ten önce inancımızdaki benzer anlatıların bir sentezi olmuştur. Menkabe, dinî-tarihî şahsiyetlerin etrafında oluşmuş ve onların yakınındaki kişiler tarafından bu dinî şahsiyetleri övmek için söylenmiş sonrasında yazıya geçirilmiş manzum veya mensur eserlerdir. Menkabeleri yazan kişiler bahsettikleri kişileri övmek, onun üstün özelliklerini anlatmak amacıyla eserlerini kaleme alırlar. Eserlerde bazen olağanüstü özellikler ve abartılı anlatımlar da söz konusu olabilmektedir. Bu durum söz konusu adı geçen kişinin manevî değerini halk arasında artırmak için de yapılabilmektedir. Halk arasında bu tür anlatılar yaygın olarak karşımıza çıkar. Anlatıların gerçekten menkabe olup olmadığını ise iyice ayırt etmek gerekir. Çünkü menkabe ile içeriği benzer olan efsane ve memorat anlatıları da söz konusudur. Birçok araştırmacı hala bu üç kavramı kesin çizgilerle ayırmış değildir. Ancak yine de kısaca bunlardan bahsetmek gerekirse efsane Türkçe Sözlük'te "Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence" diye tabir edilmektedir (TDK 2011: 758). Memorat ise "Yaşanıldığına inanılan metafizik bir hadisenin, kişinin kendisi veya bir başkası tarafından anlatıldığı hikâyeye verilen ad." olarak karşımıza çıkar (Kaya 2010: 516). Bu alanda çalışma yapan araştırmacıların geneli menkabe ve memoratı efsanenin bir alt dalı olarak görmektedirler. Bazıları ise üçünün de ayrı türler olduğunu savunmaktadır. Asıl konumuz olan menkabelere geçmeden önce bu üç türün açıklanmasının nedeni, sonradan karşımıza çıkma ihtimali bulunan karışıklıklara engel olmaktır.

1. ESERİN MENKABE GELENEĞİNDEKİ YERİ

Eserin gelenek içindeki yerine geçmeden önce gelenekten bahsetmek daha doğru olacaktır. Çünkü bu sayede menkabe türünün ve bu türün tarih içindeki seyri ve gelişimini daha net bir şekilde görebileceğiz.

İslâmiyet'i kabul ettikten sonra Türklerin yaşayışlarında değişiklik olsa da yazılı ürünlerinde çok da farklılaşmaya gitmediklerini görmekteyiz. Bunun sonucu olarak sentez bir edebiyat oluşumuna zemin hazırlanmıştır.

Türk edebiyatı İslâmî edebiyattan etkilenmiştir. Bu etki, Türk edebiyatına farklı türler, nazım ve nesir biçimlerinin girmesini sağlamıştır. Etkileşim kendini menakıbnamelerde de gösterir. Bu konuda Naciye Yıldız şunları söylemektedir:

“Türkler arasında menkabelerin meydana gelişi, sadece İslâmî etkilerle sınırlı değildir. İslâmiyet'in kabulünden önce doğmuş olan ve zaman içinde gelenekselleşen şifahî edebiyat, özellikle destan türünün üslûp özellikleri, menkabelerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. İslâmiyet'in Türkler tarafından kabulünden önceki dönemlere ait olan; fakat günümüze kadar birçok inancın, pratiğin veya anlatım türünün içinde varlığını sürdüren yahut da izleri takip edilebilen İslâmiyet'ten önceki Gök Tanrı dininin ve bu din çerçevesinde meydana gelen inanç sisteminin atalar kültü, tabiat kültü, ateş kültü, sihir-büyü, hâmi ruhlar, don değiştirme gibi birçok unsuru, menkabelerin içinde kendine oldukça geniş yer bulabilmiştir. Budizm ve Maniheizm çerçevesinde, bu dinlerin propagandasını yapmak üzere Türkçe'ye çevrilen eserlerde yer alan bazı hikâyelerin de menkabelerde izlerini görmek mümkündür. Bu izler, yeni dinin kalıplarına uygunlaştırılmak suretiyle menkabelerin yaşama şansını elde etmiştir. Eski Türk dininin şaman veya kam adı verilen bir çeşit din adamlarının etrafında oluşmuş olan hayat hikâyelerine dikkat edildiğinde, bunların İslâmiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkmış olan velî kültüyle benzerlikler taşıdığı da görülmektedir.” (Yıldız 2002: 122-123).

Menkabe türü hakkında Ahmet Yaşar Ocak da aynı şekilde düşünmektedir. “Müslüman Türkler arasında evliyâ menkabelerinin, İslâmî; eski Türk geleneklerine dayanan ananevî; Budist ve nihayet İranî olmak üzere dört ana tesirle doğup geliştiğini

söylemek kanaatimizce doğruya en yakın görüş olacaktır.” (Ocak 2010: 32). Bu görüşler doğrultusunda Türk menkabe geleneğinin hangi temeller üzerine kurulduğunu görmekteyiz. Zaten Türklerin İslâmiyet öncesindeki ister gelenek ve göreneklerini olsun ister inanışlarını olsun tamamen bırakması düşünülemezdi. Bu durum bütün toplumlar için geçerlidir. Önceki kültür öğeleri zaman içerisinde değişime uğrayabilir ama bu değişim hiçbir zaman tamamen bir değişim olmaz.

Budizm ve Manihaizm inancının olduğu dönemlerde de menkabelere rastlamaktayız. Bu dönemde kamlar ve şamanlar etrafında oluşan bu anlatılar İslâmiyet ile birlikte velî tipine dönüşmüştür. Menkabelerin bulundukları toplumun düşünce yapısında etkili olduğu görülmektedir. Bu menkabelerde şeyhlerin hayatlarına geniş yer verilmiş ve tarihe ışık tutacak bilgiler yer almıştır. Bununla ilgili Mübahat Kütükoğlu, “Menâkıb-nâmelerde; konusu olan şahısların yaptıkları işler, mezarlarının yerini ve devirlerinin düşünce tarzını belirlemek mümkündür.” demektedir (Kütükoğlu 1991: 20).

12. yüzyıldan itibaren bağımsız bir tür olarak ortaya çıktığı ve yazıya geçirildiği görülen menkabeler, İslâm dininin Orta Asya topraklarında yayılmasında önemli bir misyon ve işlev yüklenmiştir. Menkabelerin tasavvufun halk arasında yayılması ve benimsenmesindeki katkısı göz ardı edilemez. İslâmiyet’ten önce toplumda önemli bir yere sahip olan “kam”, “baksı”, “ozan “ tipi daha sonra velî tipine dönüşmüş ve bu kişiler belli terbiye usulleri çerçevesinde halkı eğitime amaçlarını yerine getirirken sanat ve edebiyat aracılığıyla iletilerini halka yaymışlardır. İslâmiyet’in kabulünden sonra da geniş halk kitlelerine yayılan bu öğretiler hem nazım hem nesir biçimlerinde karşımıza çıkmaktadır.

“Nesir alanında karşılaşılan ilk türler arasında Kur’ân tefsirleri, hadis kitapları, menkıbevî İslâm tarihleri, dinî-destanî halk kitapları, fütüvvetnâmeler ve menâkıpnâmeler sayılabilir. Velilerin menkıbelerinin toplandığı kitaplar olan menâkıpnâmeler 13. yüzyıldan itibaren bağımsız bir tür olarak gelişmeye başlamıştır” (Artun 2010; El-Fârûkî, 1999).

“Türk menâkıbnâme edebiyatının bugün bilebildiğimiz ilk örneği, İslâmî Türk edebiyatının ilk mahsulü olan Kutadgu Bilig’in de yazıldığı Karahanlı Türk devleti sahasına aittir. Tezkire-i Satuk Buğra Han ismiyle tanınan bu ilk örnek, görüldüğü gibi ne menâkıbnâme adını taşımakta, ne de kahramanı bildiğimiz cinsten bir velî olmaktadır. Eser, adından anlaşılacağı üzere, Karahanlılar’ın ilk hükümdarı Satuk Buğra Han’ın hayatını anlatmaktadır. Buna rağmen bu eseri bize kadar gelebilen ilk Türk menâkıbnâmesi

saymak zorundayız. Bunun sebebi, önce kahramanı olan hükümdarın, kerâmetler gösteren bir velî hüviyetinde olması, sonra da, eserde mevcut menkabelerin tam mânasıyla birer evliyâ menkabeti özelliğini arz etmesidir” (Ocak 2010: 43).

Anadolu’da yerleşmiş olan hoşgörü ortamı ve tasavvufun etkisiyle menkabe geleneği hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir. Kelimenin oluşumunu inceleyecek olursak menâkıb-nâme, Ar. Menâkıb “menkabeler” ve Fars. nâme “yazılı şey” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. “Arapça nekabe (isabet etmek, bir şeyden bahiste bulunmak yahut haber vermek) kökünden türeyen menkabe (çoğulu menâkıb)², sözlükte, “öğünülecek güzel iş, hareket ve davranış” mânalarına gelmektedir” (Ocak 2010: 27).

Bu bilgilerin yanı sıra Emine Seval Yardım basılmamış yüksek lisans tezinde bilinen tanımların yanında şunları da eklemektedir “Menâkıb kelimesinin İslâmî literatürde kullanılmış, Ahmet Ateş’in İslâm Ansiklopedisi maddesi dâhil olmak üzere kaynaklarda yer almayan bir anlamı daha olduğu anlaşılmaktadır. Kelime meşhûr hadîs âlimleri Buharî ve Tirmizî tarafından “şemâil” (Hz. Peygamber’in şahsi ve hususî hayatını, onun beşeri yönünü anlatan ilim) anlamında kullanılmıştır. Hadîs kitaplarında Hz. Peygamber’in şemâiline dair vesikaların “sıfat ve fezâil” başlıklarının yanısıra menâkıb başlığı altında da toplandığı anlaşılmaktadır.” (Yardım 1999: 1). Halk arasında mevlîd olarak bilinen Süleyman Çelebi’nin Vesiletü’n Necât adlı eserinde sistematik bir anlatım söz konusudur. Süleyman Çelebi Hz. Muhammed’in doğum öncesi görülen olağanüstülüklerden başlayarak vilâdet, risâlet, mirac, rihlet bölümüyle Hz. Muhammed’in yaşantısını en başından sonuna kadar anlatmıştır. Üzerinde çalıştığımız İsmail Nakşibendî’nin Menkıbe-i Fahr Kâinat adlı eserinde ise ağırlıklı olarak Hz. Muhammed ve Hz. Hatice’nin evlilik hadisesini ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Zaten müellif eserin başında eserin yazılış amacının Hz. Muhammed ve Hz. Hatice’nin evliliğini anlatmak olduğunu ifade etmiştir. Bu durum eserin orijinal yönünün ortaya koymaktadır.

“Muştafanun hûb cemâlin söyleyem

Hadice hikâyetin şerh eyleyem” (2a/9)

Dinî-tasavvufî edebiyatımızda velî kişiler etrafında oluşan anlatıların başka bir velî zata aktarıldığı ya da Hristiyan azizlerine ait menkabelerin aynı bölgede yaşamış başka bir

² Menkabe kelimesi türkçede galat olarak menkıbe tarzında söylenmekte, hatta birçok ilmî eserde bile böyle yazılmaktadır. Kelime bu şekilde sözlükte mevcut değildir ve doğrusu menkabetir.

velîye aktarıldığı görülür. Bu anlatıların velî zat hayatta iken oluşturulduğu gibi öldükten sonra da meydana getirildiği bilinmektedir. Bazı menâkıbnâmelerin biyografik özellik gösterdiğini söyleyen araştırmacılar olmuştur. Bu menâkıbnâmelerde velînin hayatının kronolojik bir sırayla ele alındığı ve yine bu menâkıbnâmelerin tarihî gerçeklerle örtüşen önemli bilgiler verdiğini söylemişlerdir (Ocak 2010: 39).

İslâm dünyasında, IX. yüzyıldan itibaren tasavvufun yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan evliya menkıbeleri, Arap edebiyatında ilk olarak tarih kitaplarında; çeşitli meslek ve zümreden kişilerin biyografilerinin bulunduğu tabakat türü eserlerin içinde yer almıştır (Aça vd. 2009: 39).

“İranlı Ferîdüddin Attar’ın Tezkiretü’l-evliyâ’sı, menakıpname türünün ilk ve en önemli örneklerinden birisi olarak kabul edilir. Attar’ın bu önemli eserinde 72 (ilavelerle 97) evliya menakıbı bulunmaktadır” (Gürsoy Naskali 1987: 4). 13. yüzyıldan sonra Anadolu’ya gelen tarikatların da sayesinde menkabe geleneği daha da gelişmiş ve tasavvufî bir ortamın oluşmasını sağlamıştır.

Menâkıbnâmeler hem halk edebiyatını hem de divan edebiyatını etkilemiştir. Mesela divan edebiyatında süslü nesrin ilk temsilcisi sayılan Sinan Paşa’nın Tezkiretü’l Evliyâ’sı buna örnek gösterilebilir. 28 evliya menkabesinden oluşan Ferîdüddîn Attâr’ın bu eseri eklemeler yapılarak edebiyatımıza sade bir Türkçe ile tercüme edilerek kazandırılmıştır.

“XIV. yy.da Abdalân-ı Rûm denilen savaşçı dervişlerin etkileri yalnızca tarîkat çevrelerinde değil, halk ve asker kesiminde de geniş yankılar uyandırdı. XV. yy. ve sonrasında ise menâkıpname türü Osmanlı sahasında büyük bir gelişme gösterdi ve tekkelerin kapatılmasına dek yaygın bir şekilde sürdü. 16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nda tarikatların en yoğun faaliyet gösterdikleri, sayı bakımından çoğaldıkları, dolayısıyla menâkıbnâme edebiyatının da en bol mahsullerini verdiği bir dönem teşkil eder. Bu dönemde yazılan menâkıbnâmelerin bir kısmı, daha önceki yüzyıllarda yaşamış Türk ve gayri Türk velîlere aittir. Ayrıca XVI. yüzyılda, bazı eski büyük mutasavvıfların Arapça ve Farsça menâkıbnâmelerin de Türkçeye çevrildiği müşahade olunur” (Ocak 2010: 59).

Menâkıbnâmelerin üslûbu ve bunları kaleme alan kişilerin dili kullanışları hakkında da bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu tür eserlerin dili sade ve halkın anlayabileceği bir

dildir. Çünkü, başlangıçta halk arasında sözlü olarak yayılan anlatılar, zamanla geleneğin içinden, geleneği bilen şahıslar tarafından yazıya geçirilir.

Menkabelerde manzûm ve mensûr tarzların birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca manzûm tarzda yazılan menâkıbnâmelerde divan edebiyatına ait bazı biçimsel özelliklerin de kullanıldığı söz konusudur.

Bu konu hakkında Ferdi Kiremitçi şunları söylemektedir: “Şairler, manzum menakıpnamelerde genellikle mesnevi nazım şeklini esas almışlardır. Bu mesneviler, çoğunlukla küçük ve orta hacimli olup yer yer gazel, kaside ve kıta gibi farklı nazım şekilleriyle desteklenmiştir. Aruzun kısa kalıplarının tercih edildiği manzûm menakıpnameler arasında bütünüyle divan şeklinde hazırlanmış olanları da vardır. Ayrıca, farklı şairlerin kaleminden çıkmasına rağmen bir isimle anılan manzum menakıpnameler de dikkati çekmektedir. Manzum menakıpnameler içerik ve tarihî geçerlilik açısından mensur olanlara büyük ölçüde benzer. Bu tür eserlere bakıldığında;

a-mezhep kurucuları ve imamlarının (Ebû Hanîfe ve İmâm Yûsuf gibi),

b-tarikat kurucularının (Mevlânâ ve Abdulkâdir Geylânî gibi),

c- şeyhlerin (Dervîş Hâkî gibi),

d- bir tarıkatta postnişîn görevini üstlenmiş şahsiyetlerin (Kâdirî tarikatı silsilesi gibi),

e-devlet idarecilerinin (Kânûnî ve 4. Murâd gibi) konu edildiği görülmektedir.” (Kiremitçi 2013: 969-1032).

Menkabelerin sınıflandırılmasında başka görüşler de vardır. Bu alanda bilimsel çalışmaları olan Ahmet Yaşar Ocak menkabelerle ilgili sınıflandırmayı şu şekilde yapar.

A) Tarihî gerçeklere dayanan menkabeler

B) Hayâlî menkabeler

1. Toplumun içtimaî değerler sisteminden kaynaklanan menkabeler

2. Ahlâkî bir teolojiye dayanan menkabeler

3. Propaganda maksadını güden menkabeler (Ocak 2010: 34-35).

İskender Pala da bu konuda bir tasnif yapmış ve şunları söylemiştir.

“İlk zamanlardan itibaren iki çeşit menâkıp kitabı yazılmıştır.

I. Dinî kahramanların yani din uğrunda savaşanların hayatları, maceraları ve olağanüstü kuvvetlerden söz eden destanî menâkıp-nâmeler (msl. Dânişmendnâme, Battalnâme)

II. Zühd ve takvasıyla şöhret bulan velilerden (saint) söz eden menâkıp-nâmeler. Bunların konularını da üçe ayırmak mümkündür.

1. Aşırı derecede zühd ve takvâ sahipleri (msl. İbrahim Edhem),

2. Bir tarîkat kurucusu olanlar (msl. Mevlanâ),

3. Zühd ve takvâ perdesi altında siyasî bir akımın savunucusu olanlar (msl. Bedreddin Simavî)” (Pala 2004: 303).

Masal ve efsane gibi türlere kıyasla menkabenin kahramanları gerçek kişilerdir. Bu yönüyle diğer türlerden ayrılır. İlber Ortaylı bu konuda şunları söylemektedir: “(...) Çünkü menkıbeden bizim anladığımız şey, aslında belirgin ölçüde tarihi realiteye ayaklarını uzatmış siyasal nedenlerle veya bazen doğrudan doğruya edebi imaj dolayısıyla dallanıp budaklandırılmış, bir *proza* nesir olmasıdır. Bunun üzerinde ısrarla durmak gerekmektedir. Bu menkıbenin reel ayağı vardır. Olmayan bir olay üzerine kaleme alınmamıştır. (...)” (Ortaylı 2000: 11)

Bizde menkabe edebiyatının önemi Batılı araştırmacılardan bir asır sonra kavranabilmiştir. Batılı araştırmacıların legends hagiographiques adıyla belirttikleri menkabeler üzerine yapılan çalışmalar 19. yy.da başlamıştır. Edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan menkabeler, genellikle keramet unsurunu bünyesinde barındırdığı için masal, efsane ve destan ile karıştırılmaktadır. Karıştırılma sebebi ise diğer türlerin de harikulade olayları konu edinmesidir. Menkabelerin bu türlerden farkını Ahmet Yaşar Ocak şu şekilde belirtmiştir:

1. Kahramanları gerçek ve mukaddes kişilerdir.

2. Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.

3. Sırf eğlenmek, bir eşyanın yahut tabiat olayının izahını yapmak için uydurulmuş değildir. Gerçek olduklarına inanılır.

4. Yarı mukaddestirler ve bir doğma gibi kendilerini kabul ettirirler.

5. Konu edindikleri velî hayatta iken de, öldükten sonra da meydana gelebilirler.

6. Biçim olarak son derece kısa ve sade bir anlatım tarzına sahiptirler. (Ocak 2010: 33).

Bunun yanında menkabe türünün efsane ve memorattan (inanç anısı) farkının tam olarak ortaya konulamadığı görülmektedir. Kimi araştırmacılar memorat ile menkabenin efsane çatısı altında olduğunu, kimi araştırmacılar da bu üç türün birbirinden farklı türler olduğunu savunur. Hala çeşitli görüşler olmasına rağmen bu türlerin birbirinden farklı olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Bu konu hakkında Gürol Pehlivan'ın şu ifadeleri konuya kısmen açıklık getirmektedir.

“Çeşitli araştırmalarda birbiri yerine rahatça kullanılan menkıbe, efsane ve inanç anısı türlerini ayırt etme ölçütleri üzerinde yaptığımız bu araştırmada şu kriterlerle türleri birbirinden ayırt etmenin mümkün olduğunu düşünüyoruz:

1. Kahramanın hayatta olması: Bu ölçüt, menkıbeyi efsane ve inanç anısından ayırt etmektedir. Alan araştırması esnasındaki gözlemlerimiz, kaynak kişilerin de bu ayrıma gittikleri yönündedir.

2. İnanç şiddeti: Özellikle inanç anısı ile efsaneyi birbirinden ayırmada kullanılabileceğini düşündüğümüz bu ölçütü de alan araştırmalarımız esnasında gözleme imkânını bulduk. İnanç anısı, efsaneye kıyasla daha fazla inanılan bir türdür.

3. Tecrübe: İnanç anısında “olağanüstü tecrübe”yi yaşayan kişinin bizzat kendisi, tanıdıkları ya da adını verebildiği insanlar iken; efsanede tecrübeyi yaşayan belirsizleşmektedir.

4. Zamansallık: Tecrübe ölçütüne bağlı olarak efsanede zaman, inanç anısına göre, belirsizleşmekte veya eskimektedir.

5. Metnin öznesi: Bu türlere yapısal olarak bakıldığında menkıbenin öznesinin dinî şahsiyet olduğu; inanç anısı ve efsanenin öznelerinin ise, dinî şahsiyet karşısında olağanüstü tecrübeyi yaşayan olduğu görülmektedir. Bu ölçütlere yenilerini eklemek mümkündür. Ancak bunların bile adı geçen türleri ayırt etmemizde büyük oranda yeteceğini düşünüyoruz. Son olarak, türü ne olursa olsun bu metinlerin asıl amacı; dinî şahsiyetin kutsallığını açıklamaktır. Dolayısıyla hikâye etme şekli çok defa bir amaç değil,

sadece araçtır. Bu durumda da hikâyenin farklı türlerde kendini göstermesi, anlatıcıyı hiç ilgilendirmemektedir. Önemli olan dinleyene “anlatının mesajını” nakledebilmektir.” (Pehlivan 2009: 83).

Bu bilgilerin ışığında eserimizin menkabe geleneğindeki yerini görmek ve anlamak daha kolay olacaktır. Ele alınacak olan eser, Hz. Muhammed’in hayatından bir kesit sunmaktadır. İsmail Nakşibendî yazdığı eserine Menkıbe-i Fahr Kâinat ismini vermiş ise de gerek eser gerek biçimsel olarak gerekse muhteva olarak destan olarak adlandırılabilir niteliktedir. Müellif eser için dâsitân ifadesini de kullanmaktadır. Eserin biçim ve içeriğine bakıldığında farklı edebî türlerle kesişen özelliği olduğu görülür. Müellifin Süleyman Çelebi’nin Vesiletü’n Necât adlı eserinden etkilendiğini söyleyebiliriz. Üslûp ve biçim açısından Vesiletü’n Necât’la benzerlik gösterdiği görülmektedir. Mesela anlatımın arasında geçen salavâtlar bu benzerliklerden birisidir. Bunun yanında müellif yazdıklarının mevlîd gibi okunmasını istemektedir. Eserin bu yönü klasik manada menkabe türünün özelliğini tam olarak yansıtmamaktadır. Her iki eser de aynı aruz kalıbıyla yazılmıştır.

O’nun mucizevî hayatını menkabe tarzında kaleme alan yazar, yukarıda belirttiğimiz bilgilerde de görüldüğü gibi menkabe unsurlarını kullanmış ve bu unsurlar doğrultusunda eserini kaleme almıştır. Zaten ilk olarak Hz. Muhammed ve arkadaşlarının etrafında gelişen olaylardan teşekkül etmiştir. Eser içinde barındırdığı kültürel unsurlarla geleneğe büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu durumu Hûd suresi 120. ayetteki ifadelerle daha açık bir şekilde anlayabiliriz. Ayette şu ifadeler geçmektedir: “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.”(11/120).

Manzum menkabe kısmına dâhil edebileceğimiz eser mesnevi tarzında yazılmıştır. Eser mesnevî nazım biçiminin aruz ölçüsü olarak kabul edilen fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Eserin son kısmı ise kaside nazım biçimiyle devam etmiştir. Aruzun fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kullanılmıştır. Eserin müellifi Üsküdarî İsmail Nakşibendî hakkında bilgi bulunamamıştır.

1.1. ESERİN YAPISI

GENEL BİLGİLER

Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 4789

Eser Adı: Menkıbe-i Fahr-i Kâinât

Müellif: Üsküdarî, İsmail Nakşibendî

Konu: İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar

Dili: Türkçe

Telif Tarihi Hicrî (Miladî): 1181(1767)

Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara

Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

Dvd Numarası: 269

Yaprak: 46

Satır: 11

Yazı Türü: Harekeli Nesih

1.1.1. Kişiler

Eserde ismi geçen kişiler tarihi şahsiyetlerdir. Benzer türlerdeki kişiler gibi olağanüstülükleri yoktur. Olaylar da efsanelikten ve olağanüstülükten uzak gerçek hayatla uyumlu hadiselerdir. Kişileri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Abdulmuttalib: Hz. Muhammed'in dedesidir.
2. Ebû Leheb: Hz. Muhammed'in amcasıdır.
3. Hamza: Hz. Muhammed'in amcasıdır.
4. Ebû Talib: Hz. Muhammed'in amcasıdır.
5. Fatıma: Ebû Talib'in hanımıdır.
6. Atike: Hz. Muhammed'in halasıdır.
7. Hatice: Hz. Muhammed'in eşidir.
8. Meysere: Hatice'nin kölesidir.
9. Ebû Cehil: Hz. Muhammed'in en azılı düşmanlarından ve Kureyş'in ileri gelenlerindendir.
10. Ebû Süfyan: Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olmuş bir sahabidir.
11. Ebû Bekir: Hz. Muhammed'in yakın arkadaşı ve ilk Müslümanlardandır.
12. Hatice'nin babası: Eserde belirtilmese de, isminin Huveylid olduğu bilinmektedir.
13. Ali: Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır ve ilk Müslümanlardandır.
14. Osman: Hz. Muhammed'in damadıdır ve ilk Müslümanlardandır.
15. Varaka: Hatice'nin kuzenidir. Mekke'nin rahibi ve vaizidir.
16. Zeyd: Hz. Muhammed'in kölesidir. Azat edildikten sonra Hz. Muhammed'in manevi oğlu olmuştur. İlk Müslümanlardandır.
17. Zübeyr: İlk Müslümanlardandır.
18. Abdurrahman: İlk Müslümanlardan ve cennetle müjdelenen on sahabiden biridir.
19. Talha: İlk Müslümanlardan ve cennetle müjdelenen on sahabiden biridir.

20. Sai'd bin Vakkas: İlk Müslümanlardan ve cennetle müjdelenen on sahabiden biridir.

21. Ömer: 40. Müslüman ve Raşid halifelerin ikincisidir.

22. Bilal: İlk Müslümanlardan olup Hz. Muhammed'in müezzinliğini yapmıştır.

23. Buhra: Şam'da Busra Manastırında asıl adı Cercis olan, kendisine Buheyra veya Bahira denilen rahiptir.

1.1.2. Mekân

Menkıbe-i Faḥr-i Kâinat'ta mekân olarak adı geçen önemli yerlerden birisi Mekkedir. Mekke'de yer alan, Hz. Muhammed'e ilk vahyin geldiği Hira Dağı ve mağarasından bahsedilmektedir. İkinci olarak Medine şehrinden bahsedilmektedir. Eserde Mekke ve Medine'nin dışında adı geçen tek şehir Şam'dır. Mekke'de ticarî hayatın bir gereği olarak ticaret kervanları Şam'a gidip gelmektedir. Şam şehri ticaret merkezi olarak geçmektedir

1.1.3. Zaman

Menkıbe-i Faḥr-i Kâinat zaman yönünden, Hz. Muhammed'in doğumundan başlayıp Medine dönemine kadar devam etmektedir. Ancak Mekke döneminin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Medine döneminden kısaca bahsedilmiştir.

1.1.4. Eser Dili

Eser tür olarak menkabe olmasından dolayı dili sade ve anlaşılırdır. Eserin halk arasında okunmasını isteyen müellif anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin izlerini görmek mümkündür. Örnek olarak “hangi” anlamına gelen “kangı” , “Tanrı” anlamına gelen “teḡri” gösterebiliriz.

“Kârubândan angı gün ayrıldı ol

Anı bildirsün bize ol p r u ul” (24a/10)

“Dir H dice ‘ tike’ye bil ey c n

Teşri h kk   n bu sözime inan” (29b/4)

1.1.5. Eserin Biçimsel  zellikleri

Eserde aruzun f ’il t n f ’il t n f ’ilün kalıbı kullanılmıştır. Eserin kırk iki ve kırk beşinci varakları arasında f ’il t n f ’il t n f ’il t n f ’ilün kalıbı kullanılmıştır. Aynı konu kaside nazım biçimiyle işlenmiştir. Kafiyele i   ekli “aa xa xa ...” olması sebebiyle kaside nazım biçimine uyduğu görülür. Aruz kusurlarının olduğu da dikkat çekmektedir. Ayrıca söz ba ları belli bir düzende oluşturulmamıştır. Tam ve zengin kafiye kullanılmıştır. Dördüncü varaktan kırk ikinci vara a kadar on birer beyitten oluşan kısımlar, kırk ikinci varak da d hil olmak üzere kırk beşinci vara a kadar on bir satırdan meydana gelmiştir.

2. ESERDE GEÇEN DİNÎ-KÜLTÜREL UNSURLAR

Bu kısımda eserde yer alan dinî, kültürel, tarihî ve sosyal olaylara değinilmiştir. Eser, yazıya geçiren kişinin kullandığı dil özellikleri göz önünde bulundurularak gramer yönünden kısaca ele alınmıştır.

Menkabeler sadece dinî anlatılar değildir. Bu edebî türlerde din unsurunun yanında sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel vb. unsurların da kullanıldığı görülür. Toplum için oluşturuldukları için toplumu ilgilendiren her türlü sözlü ve yazılı materyalin kullanılması da bu türün doğasında vardır. Tabî ki bu materyallerin içinde dinî unsurlar büyük yer tutmaktadır.

Eserde asıl konuya geçmeden önce Allah'ın yüceliği ve kudreti anlatılmıştır.

“Ey ‘ademden ‘âlemi var eyleyen

Yeri kâim göği devvâr eyleyen” (1a/1)

“Lutfuñile halk idüben ay ü gün

Devr iderler bu cihânı gün be gün” (1a/2)

Evrenin altı günde yaratılışı gibi kozmogoni ile alakalı bilgilerin yer aldığı görülmektedir.

“Şöyle bil kim mümkinâtı ey Hümâm

Altı günde cümlesin kıldı tamâm” (1b/11)

İlk yaratılanın Hz. Muhammed'in nuru olduğuna değinilmiştir.

“Evvela nûr-ı Muḥammed Muştafâ

Halk idüben ‘âleme virdi şafâ” (1b/10)

Bu metinde kâinatın yaratılışıyla ilgili bilgi vermesi de önemlidir. Toplumun birçok kesiminin bu konuda bilgisi olmaması dolayısıyla yazar yaratılışı da ele almıştır. Bugün Big Bang teorisi üzerinde araştırmalar yapıp konuşulurken bu mevzu Kur'an-ı Kerim'de aydınlatılmıştır. Bu durum İslâm inancının evrenin yaratılışı düşüncesi olan kozmogonik

görüşünü ortaya koymaktadır. Eserin müellifi de menkabelerin öğreticilik yönünü kullanarak bunu toplumla paylaşmıştır. Bu konuyla ilgili Kuran-ı Kerim’de çeşitli surelerde bilgi verilmiştir.³ Toplumun Kuran-ı Kerim’deki ayetlerden bu şekilde haberdar olması da öğreticilik olarak önemlidir.

Kâinatın Hz. Muhammed’in yüzü suyu hürmetine yaratıldığı söylenmektedir.

“Ol Muḥammed yüzi şuyına hemân

Ḥalk olupdur cümle maḥlûḳ âsumân” (2a/1)

Hz. Muhammed’den sonra gelen dört halifenin Allah’ın sevgili kulu oldukları ve bunlardan birini bile sevmeyenin dinden çıkacağını ifade edilmektedir.

“Hem Ebûbekr vü ‘Ömer vü ‘Osman vü ‘Ali

Ḥaḳ te’âlanuḅ bular maḳbûl ḳulı” (2a/2)

“Dâḥı bunlar Muşṭafanuḅ yaridür

Cümle aşḥabuḅ dâḥı envâridür” (2a/3)

“Her kim bularuḅ birine buḡz ider

Şöyle bil ki anuḅ imânı gider” (2a/4)

Müellif tarafından eserin muhtelif yerlerinde salavât getirilip akabinde dua etmektedir.

Bu duruma şu beyit örnek gösterilebilir:

“Ḥürmetine anlaruḅ yâ Rabbena

Eyle bizi dostlaruḅla âşına” (2a/6)

Eserini okuyan kişilerden dua beklemekte ve Allah’ın kendisini cennetine koyması için münacatta bulunmaktadır. Ek olarak bu kısımda birçok kişinin Hz. Muhammed’in

³ Fussilet Suresi(9-10-11-12), A’raf Suresi(54), Yunus Suresi(3-5), Hud Suresi(7), Furkan Suresi(59), Secde Suresi(4), Kaf Suresi(38), Hadid Suresi(4).

doğumunu hikâye ettiğini kendisinin de Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan hikâyesini de paylaşacağını bildirmektedir.

“Muştafanın hûb cemâlin söyleyem
Hadice hikâyetin şerh eyleyem” (2a/9).

Eserde, bu tür anlatılardan farklı olarak Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan evliliğinin bütün yönleriyle kaleme alınmış olmasıdır.

“Ben dâhı bir dâsitân-ı Muştafa
Söyleyem kim dinleyen bula şafâ” (2a/11).

Müellif eserin ismini menkıbe demiş ise de bu beyitte görüldüğü gibi destan türünün özelliklerini taşıdığı da anlaşılmaktadır.

Müellif bütün varlığın haşre dek tesbih etse yine de tam olarak şükrünü eda edemeyeceğini söylemektedir. Müellifin bu sözünü kalıp halinde eserin çeşitli yerlerinde ifade ettiği görülmektedir.

“Ger bu ‘âlem halık dirse şubh ve şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm” (3a/3)

Müellif hikâyenin başlangıcında, Hz. Muhammed'in daha doğmadan babasının öldüğünü söylemektedir.

“Muhammed Muştafâ ol mâh-ı tabân
Anâ rahminde iken bil ey cân” (3a/7)
“Babadan yetim oldu fahr-i cihân
Neler kılur kim görün ulu Sübhân” (3a/8)

Bununla ilgili sahih hadislerde aynı görüş görülmektedir. Meşhur tarih ve hâdis âlimi İbn-i Sad bu görüşün yanında Hz. Muhammed'e babasından miras olarak Ümmü Eymen adlı bir cariye, beş deve ve koyun kaldığını bildirmektedir. Babası Abdullah'ın da Benî Neccâr kabilesinden En-Nâbiğa adlı kişinin evine defn olunduğunu da söyler.

Ayrıca Hz. Muhammed'in annesi olan Hz. Âmine'nin vefatına yer verildiği görülmektedir. Mekke ile Medine arasında bulunan Ebva köyünde vefat eden Hz. Âmine oğlundan ayrılacak olmanın üzüntüsünü ölmeden önce dile getirmiştir.

“Habibüm sevdiğim canım canânım
Fedâ olsun saña ruḥ-ı revânım” (3b/2)

“Umarıdum seniñ luṭfuñ göreydim
Risâletüñe ‘ömür ir göreydim” (3b/3)

Müellif bunu açık ve samimi bir dille üçüncü varağın sonuna kadar anlatmıştır. Bu esnada yanında eserde belirtmemiş olsa da dadısı Ümmü Eymen vardır ve Mekke'ye vardıklarında onu dedesi Abdulmuttalib'e teslim etmiştir.

Abdulmuttalib torununun üzülmemesini istemekte ve ömrü yettikçe onun yanında olacağından bahsetmektedir.

“Yetim olduğına ağlama habibüm
Ki sensin tatlu câna tabibüm” (4a/1)

“Nitekim ‘ömrüm oldukça bil ey cân
Ki hıfz idüb yâr nider hem seni ben” (4a/2)

Abdulmuttalib'in torununu çok sevdiği ve her an yanında bulundurmak istediği söylenmektedir.

“Kıomazdı Aḥmedi hergiz yanından
Severdi anı kim özge canından” (4a/4)

“Otursa ṭursa yanından kıovmazdı
Ta'ami daḥı ansuz kim yemezdi” (4a/5)

Abdulmuttalib bir süre sonra hastalandığından ve vefat edeceğini anladığı için oğullarını çağırması, onlardan birine torununu emanet edeceğini bildirmiştir.

“Meger kim bir gün ol pîr hasta oldu

Eşidüb Mekke uluları geldi” (4a/6)

“Kim üç oğlu andaydı bile hazır

Dönüb oğullarına bakdı ol pîr” (4a/8)

“Muhammed kim yetim kalmışdı ey cân

Şabilikde atadan hem anadan” (4b/1)

“Gidicek ceddi anuñ çü anı

Aluban besleye fahr-i cihânı” (4b/2)

Abdulmuttalib, Ebû Leheb’e güvenmediğinden,

“Didi senden benim yokdur ümidim

Benim saña degildir i’timâdım” (4b/5)

Hız. Hamza’ya da savaşlara gitmesinden dolayı vermeyeceğini bildirmiştir.

“Veli sen hali olmazsın ğazâdan

Muhammedi řaķınurum cefâdan” (4b/10)

Bunun üzerine Ebû Talib Hız. Muhammed’i himaye etmek için istemiştir.

“Didi “Ey gözlerim nurı ata sen”

Muhammedi baña ışmarla ahsen” (5a/1)

Ebû Talib’in Hız. Muhammed’i himaye edecek olmasından dolayı Abdulmuttalib’in sevindiğı anlatılmaktadır.

“Bu sözleri eşidüb sevindi cânı

Şanasın aña virdiler cihânı” (5a/2)

Aslında Abdulmuttalib torunun gelecekteki peygamber olduğunu hayattayken öğrenmiştir. Bir ara Kureyşlilerle birlikte Yemen’e gittikleri zaman, o zamanki Yemen padişahı, gelecek olan peygamberin atasının Abdulmuttalib olacağını kendisine bildirmiştir. Bundan sonra torununa daha da hassasiyet göstermiş ve onu emanet edebileceği en iyi kişi olan Ebû Talib’e bu yüzden vermiştir. Abdulmuttalib, Ebû Talib’in bu emanete çok iyi bakmasını, torunun hiçbir zaman zorluk çekmemesini vasiyet etmiş ve bunları yaptığı takdirde Hak katında hoşnut olacağını söylemektedir.

“Elin den geldüğünce aña hîdmet

Bulasın Hâk kıtında sende ‘izzet” (5a/5)

“Anı hergiz libassız kıomayasun

Ki kıorlayub yetimdür dimeyesin” (5a/7)

Buradan Abdulmuttalib’in o zamanki toplumun benimsemiş olduğu putperestlik inancını benimsemediği sonucu çıkarılmaktadır çünkü söylemiş olduğu sözler İslâm inancının kurallarıyla uyuşmaktadır. Bunu Hz. Muhammed’in şu hadisinden anlıyoruz: “Ben mütemadiyen temiz babaların sulbünden, temiz anaların rahminden nakloluna geldim.”. (Kâdî İyaz ??) Bu hadisten de anlaşıldığı üzere Hz. Muhammed’in soyundan hiç kimse ne küfre ne de şirke bulaşmıştır. Zaten Hz. Muhammed’in annesi, babası, dedesi ve kendinden önce gelen kimseler Hanif dinini yani Hz. İbrahim’in dinini benimsemişlerdir. Sayıları az olsa da o dönemki toplumda Hanif inancında olan kimseler vardı. Abdulmuttalib’i defnettikten sonra Ebû Talib yeğeniyle birlikte eve gelmiş ve eşi Fatıma’yı da tembihleyerek ona iyi bakmalarını söylemiştir. Ebû Talib, Hz. Muhammed’i gözü gibi bakacağını dile getirmiş ve yeğeninin rahat bir şekilde büyümesini sağladığı ifade edilmektedir.

“Didikim ey gözüm nurı Muḥammed

Ki oğlum ismi ‘Ali senün Ahmed” (5b/9)

“Seni artuk severem ben ‘Ali’den

Dâhı cânımdan artuk sevgüliden” (5b/10)

Eserin ilerleyen kısımlarında Hz. Muhammed’in halası Atike menkabeye dâhil olmaktadır. Atike abisi Ebû Talib’e yeğenlerinin evlilik zamanının geldiğinden ve onu evlendirecek paralarının olmadığını söylemektedir.

“ ‘Atike adlu qarındaşı varidi

Ebi Talib anı gâyet severdi (6a/5)

“Muhammedün halası idi ey yâr

Ebi Talib evine geldi ey yâr (6a/6)

“Muhammed büyüdi vü yigit oldı

Anuñ evlenmesinüñ vaḳti geldi” (6a/9)

“Velikin elümüzde malımız yok

Varub kız dileycek ḥalimiz yok” (6a/10)

Bunun için de yeğenlerinin Hz. Hatice’nin kervanına dâhil olmasını ve bu sayede para kazanıp içinde bulundukları durumdan kurtulabileceklerini anlatır. Hz. Muhammed’in halası Atike ile alakalı geniş bir bilgi bulunmamaktadır. Müslüman olup olmadığı ise İslam âlimleri tarafından kesinlik kazanmamıştır.

Atike Ebû Talib’le konuşur ve Hz. Hatice’nin yanına gitmeye karar verir. Hz. Hatice’nin evine varan Atike’ye ikramlar yapıldıktan sonra nasıl yardım edilebileceği anlatılır.

“İcâzetle ‘Ātike geldi evine

Düzetdi armağanlar aña göre” (7a/6)

“Ḥadice barıgâhına irişdi

Bilüb bevvâblar anı görüşdi” (7a/7)

O da yeğenin durumunu anlatıp Hz. Hatice’nin kervanına dâhil olmasını ister.

“Muhammed emin adlu bil ey yâr

Bir yigit qarındâş kuzusu var” (7b/8)

“Niceler hîdmetiñüz idicidür

Kimi deve kimi at yedidicidür” (7b/9)

“Aña da nola bir hidmet buyursuñ

Muñi’dür emriñe her ne ki dirseñ” (7b/10)

Atike, Hz. Hatice’nin kervana katılan herkese verdiği ulufeden yeğenlerine düşen payla düğün masraflarını karşılayacaklarını ve Ebû Talib’in de Hz. Hatice’ye dua edeceğini söyler.

“Kamularuñ ‘ulufesin viresen

Aña da ne olur ihsan idesen” (8a/1)

“Anı evermek isteriz muhakkak

Velikin destimizde sim ü zer yok” (8a/2)

“Ebi Tâlib size kılur du’âlar

İder dergâhınıza hem senâlar” (8a/3)

Atike bunları söyledikten sonra Hz. Hatice önceden görmüş olduğu bir düşü hatırlar.

“Meger Hâdice bir düş görmüş idi

Mu’abbirlere anı şormuş idi” (8a/6)

“Görür gökden münevver bedir mâhı
Tamâmet nur idüb leyl-i siyâhı” (8a/7)

“Nüzûl idüb iner ol yeryüzine
Konar ol dem Hâdiciñ dizine” (8a/8)

“Anuñla rüşen olur cümle ‘âlem
Sevinüb şad olur cin ile adem” (8a/9)

Düşünü yorumlattığında yorumlayan kişi olan Varaka bin Nevfel, Hz. Hatice’nin gelecek olan peygamberin nasibi olacağını, o peygamberin Mekke’den çıkacağını, Tevrat’ta isminin geçtiğini, Hz. İbrahim’in neslinden olduğunu ve adının Muhammed (Ahmed, Mahmud) olacağını söyler. Varaka bin Nevfel, Hz. Hatice’nin kuzenidir. Döneminin bilgin kişilerinden olup Tevrat, Zebur ve İncil’e hâkimdir. Onun söyledikleri Hz. Hatice’nin üzerinde bu yüzden daha tesirli olmuştur. Hz. Hatice bu düşü hatırladıktan sonra sözü edilen kişinin ahir zaman peygamberi olduğunu anladığı söylenmektedir.

“Umaram ben anı peygamber ola
Bu mañlukâta kamu ol rehber ola” (8b/11)

Hz. Hatice Atike’nin teklifini kabul ettiğini bildirir ve Muhammed’i görmek istediğini, ona layık işler vereceğini söyler.

“Didi gündür Muhammed bunda gelsün
Kiracı bilmeziz bize anı bilsün” (9a/2)

“Bile olsun nola ol kârubânde
Ola aña cihânun halkı bende” (9a/3)

“Ki gelsün bunda anı biz görelim

Aña layık meşalih biz görelim” (9a/4)

Atike bunu duyduktan sonra sevinçli bir şekilde abisi Ebû Talib’in yanına gider. Ebû Talib de yeğenine bu sevinçli haberi verdikten sonra Hz. Muhammed Hatice’nin evine gider. Hz. Hatice onu görünce Tevrat’ı eline alıp öptükten sonra kitapta Hz. Muhammed’in alametlerini görür.

“Mesihden sonra geliser Muḥammed

Şefâ’at ehli olısar Muḥammed” (9b/9)

“Anuñ yüzi suyuna cümle ‘âlem

Yer edilmişdür hem cin ü âdem” (9b/10)

“Ḳamu peygamber rehber olısar

Veli nebi aña muhtâc olısar” (9b/11)

Buradan Hz. Hatice’nin putperest inancında olmadığını anlaşılmaktadır. İslamiyet öncesindeki inancı hakkında kesin bilgi bulunmamakla beraber bulunduğu toplumun genelinde olan putperestlik inancını taşıyan izler de görülmemektedir. Günümüze ulaşan bilgiler ışığında, kuzeni Varaka bin Nevfel’in hanif olduğu ve Hz. Hatice’nin de ona itimat ettiğini düşünüldüğünde Hanif inancına yakın olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu arada Tevrat’ın her ne kadar orijinalinde olduğu gibi olmasa da toplumda etkisinin devam ettiği görülmektedir. Zaten o dönem Arabistan toplumuna bakıldığında çoğunluğun putperest olmasına karşın Yahudi, Hristiyan, Hanif inancını taşıyan toplulukların da olduğu bilinmektedir. Tevrat’ta Hz. Muhammed ile alakalı özellikle Eski Ahit’te birden çok ayetin yer aldığı, bunun yanında Yeni Ahit ve Tesniye’de de ilgili ayetlerin yer aldığı ifade edilmektedir. Eski Ahit’te geçen “Himada” isminin Hz. Muhammed’i işaret ettiği söylenmektedir.

Eserde, Hz. Muhammed’in Mekke’de dünyaya geleceğinden ve herkesi dine davet edeceğinden bahsedilmektedir. Yazar, bu durumu Hz. Hatice’nin bildiğini söylemektedir.

“Anuñcün yaradıbdur ḥaḳ cihânı

Ki ‘arş-ı kürsi vü hûr-i cinânı” (10a/1)

“Vücuda Mekke şehrinde gele ol

Çamu halkı dine da’vet kıla ol” (10a/2)

“Bu ‘ilmi çün okuyub bilmiş idi

Deründen aña müştâk olmuş idi” (10a/3)

Ayrıca Mekke’de Hz. Muhammed’e “Muhammedü-l Emin” denildiğini söylemektedir.

“Muhammedi emin dirlerdi aña

Çamu halkıñ katunda qadri â’lâ” (10a/7)

Ahlakı, ticaretteki dürüstlüğü, zekiliği ve iş birliği, insanlara karşı tutumu, hoşgörülü ve güler yüzlü oluşu Hz. Muhammed’in kısa zamanda herkes tarafından tanınmasını sağladı. Bu yüzden kendisine "Muhammedül Emin" (Güvenilir Muhammed) lakabı verilmişti. Hz. Hatice bir kezinde, Hz. Muhammed’in alnında nur parladığını fark eder.

“Tecelli eylemiş alnındaki nûr

Görürdi anı kim Tevrât’da mezkûr” (10a/10)

Hz. Muhammed’in alnındaki nurun, Âdem aleyhisselamdan asıl sahibine gelene kadar nesilden nesile geçerek geldiği Şuara suresinin 219. ayetinde belirtilmektedir. Bu surede mealen “Secde edenler arasında dolaşmanı da (görüyor)” denmektedir. Buradan hareketle Hz. Muhammed’in geldiği soyun Allah tarafından bir nişanı olduğu görülür. Hz. Hatice’nin Hz. Muhammed’in sevgisine kavuşmak istediği belirtilir.

“Du’âmı ya ilahi sen qabul it

Ḥabibün Muşafâ’ya beni kul it” (10b/5)

Hz. Muhammed’in peygamber olduğunu anlamasına rağmen bunu sır olarak tutmak istediği ifade edilmiştir.

“Eger bu sırrı kimseye dirsem

Bu gizlü râzımı ızhâr idersem” (10b/11)

Hız. Hatice, Hız. Muhammed’in peygamber olduğunu bir müddet saklaması gerektiğini bilmektedir. Meysere adlı bir yardımcısı vardır ve onu yılda bir kere ticarete göndermektedir.

“Varıdı bir kılı Meysere adlu

Reisi kârübân ‘alî şıfatlu” (11a/4)

“Kamu malı vü menalı ol zabt iderdi

Ki yılda bir ticârete giderdi” (11a/5)

Hız. Hatice kervanlarını yardımcıları sayesinde başka ülkelere götürmektedir. Hız. Muhammed ticarete gittiğinde Hatice, Meysere’ye onun hakkında detaylı bilgi sahibi olmak için de Meysere’yi görevlendirmiştir. Buradan Hatice’nin bu kölesine ne kadar güvendiği de anlaşılmaktadır. Hız. Muhammed’in de onunla birlikte gitmesini ister ve onun Tevrat’ta ismi geçen peygamber olduğunu bildirir.

“Didi yâ Meysere işit cevâbı

Ne ise anı kıl işün şavâbı” (11a/7)

“Ki ‘Abdilmuttâlib oğlu Muḥammed

Yazıldı kârübâna kıla ḥidmet” (11a/8)

“Kureyş ulılarıdur aşlı anuḡ

Hem İbrâhim ḥalîldür nesli anuḡ” (11a/9)

“Anı ben görmüşem Tevrât içinde

Daḡı Tevrâtdaki ayât içinde” (11a/10)

“Ki Tevrât’da olan na’t-ı şîfâtı

Müşâbihdür kamu halde şîfâtı” (11a/11)

Hiz. Hatice, Hiz. Muhammed’e hak ettiği değeri vermelerinin gerekli olduğunu ama onun kendilerine hizmet etmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Aña göre aña ‘izzet gerekdür

Kemâlince aña hürmet gerekdür” (11b/3)

“Anuñ bir bendesiyüz inşâ’âllah

O bize hîdmet itmek hâşalillah” (11b/4)

Hatice bunları söyledikten sonra çeşitli giyecekler çıkartıp bir bohçaya koyar ve Meysere’ye bunlarla beraber Hiz. Muhammed’in yanına gitmesini, onun yanında olup hiçbir işini eksik yapmamasını ifade etmektedir.

“El vurub şandığından nice esvâb

Çıkardı hem saçub üstüne gülâb” (11b/5)

“Gideceksen Muhammed’e haber vir

Ata bindür yanuñ sıra yola gir” (11b/9)

“İkinci konâğa varınca hele

Yesün içsün kamu seniñle bile” (11b/10)

“Üçünci konak ola çün müyesser

Onat kıl bu işi eyleme ebter” (11b/11)

On ikinci varakta ilk olarak Hatice'nin Meysere'ye verdiği görevler yer almıştır. Hatice, Hz. Muhammed'in maddi olarak her türlü ihtiyacının karşılanması için isteklerini dile getirdiği anlatılmıştır.

“Muhammedi uyar tır-ı erden

Aña keydür bu esbâbı sahradan” (12a/1)

“Ki bir nice tön u gömlek harîrler

Keysün dostları kılsun şükürler” (12a/2)

“Dağı bu ince dülbendi şarısın

Niçe gün halk içinde böyle keyünsün” (12a/3)

“Dağı ‘Arabî atı eger birle

Müzeyyen eyle anı sîm ü zerle” (12a/4)

“Egeri uyanı ve sine-i bendi

Ki sîm ü zerden olsun hem kemendi” (12a/5)

“Varub gelince aña ‘izzet eyle

Bulasan sen dağı katımda hürmet” (12a/6)

Kervan yola çıkacağı zaman tabl ve kös gibi vurmalı çalgılar çalınmaktadır.

“Ki bir gün gitmege tedbir kıldı

Tabllar nakreler kösler çalındı” (13a/5)

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra kervan yola çıkar ve bir seher vakti Meysere emanet olan bohçayı Hz. Muhammed'e teslim eder. Teslim ettikten sonra Meysere'nin Hz. Hatice'den duyduklarını Hz. Muhammed'e anlattığı ifade edilmektedir.

“Seherde Meysere kalkub oturdu
Dağı boğça ortaya getürdi” (13b/8)

“Rasûlullah’ı Meysere uyardı
Aña cümle emânetleri virdi” (13b/9)

“Didi diñle sözüm ey mâh-ı ‘âlem
Mübârek hatırına gelmesün ğâm” (13b/10)

“Hâdice’den ne kim işitdi bildi
Muhammed’e kâmusun ‘arza kıldı” (13b/11)

Hz. Muhammed’in Hz. Hatice’den gelen hediyeleri giydikten sonraki halini görenlerin şaşkınlık içinde kaldığından bahsedilmektedir.

“Harir atlas kumaşları giyerdi
Dağı dülbendini hem şarıvirdi” (14a/1)

“Dağı yağlığı hem çözüb destmallar
Taķındı vaşf idemez anı diller” (14a/2)

“Dağı zerrin eger lev beray at
Getürdi didi gel bin ya Muhammed” (14a/3)

“Suvar oldı Muhammed çünkü aña
Bu işi kim görürse kaldı taña” (14a/4)

Bazı kişilerin (özellikle Ebû Cehil ve Ebû Leheb) fazlasıyla kıskandığı ifade edilmektedir. Bu kişiler Hz. Muhammed'in niçin bu şekilde olduklarını sorduklarında Meysere, bunun Hz. Hatice'nin isteği olduğunu söylemesi üzerine Ebû Cehil ve Ebû Leheb'in kıskançlıklarının daha da arttığı ancak Hz. Muhammed'in bu durumunun Hz. Ebû Bekir'i çok mutlu ettiği söylenmektedir.

“Ebu Bekir anı görüben sevindi

Hasûd oldu anlar kim yerindi” (14a/7)

“Bu vechiyle çökitdiler iki gün

Ebu Leheb Ebu Cehil'le mel'un” (14a/8)

“Didiler Meysere'ye ey ulumuz

Ey canımızdan bizim sevgülümüz” (14a/9)

“Nedendir buña böyle ‘izz-ü hürmet

Dağı bu aşıl libas hem ‘izzeti” (14a/10)

“Revâdur ol size eyleye hizmet

Bile hizmetiniz canına minnet” (14a/11)

Bu olayın öncesinde ve sonrasında Ebû Cehil ve Ebû Leheb'in eziyetleri sürekli devam etmiştir. Hatta Ebû Leheb yaptığı eziyetler yüzünden Tebbet suresinde de belirtildiği gibi daha dünyadayken ahiretteki sonu söylenmiştir. Hz. Ebû Bekir ise Hz. Muhammed'in her an yanında ve dostu olmuştur.

Eserde, kervanın dinlenmek için durduğunda o bölgede yaşayan bir rahip olduğundan söz edilmektedir. Bu rahip sürekli ibadet ve ilimle meşguldür

“Ki andan gitdiler günlerde bir gün

Ki Buğra deyrine iriştiler çün” (15a/2)

“O deyr içinde bir râhib var idi

Aña Buhrayı râhib dirler idi” (15a/3)

“Kamu halk işidüb bilmiş idi

Anuñ vaşığı cihâna tolmuş idi” (15a/4)

“ ‘İbâdet eyler idi meskeninde

Ki kaim olmuş idi ‘asi şer’inde” (15a/5)

“Bahar yevm aḥşama dek sâim idi

Geceler şubḥa deḡlû kâim idi” (15a/6)

“Anuñ işi ki ilmiyle ‘abâdıt

Oḡuyub yazmak vü ḡalvet reyâzıt” (15a/7)

Bu rahip yakın zamanda bir peygamberin geleceğini ve bunun Mekke’de doğacağını bilmektedir.⁴

“Meger Tivrât içinde Muṣṭafa’yı

Daḡı İncil’de hem ol bedr-i ayı” (15a/8)

“Temâmat oḡuyub hem bilmiş idi

Deründen aña müṣṭak olmuş idi” (15a/9)

“Nice eydüḡini na’t-ı şıfatın

Daḡı anuñ görinde mu‘cizâtın” (15a/10)

⁴ Bu rahip hakkında daha detaylı bilgi için bkz.(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Bahira>) (31.5.2016).

“Togısar Mekke şehri içre ol mâh

Yakın kaldı mu’ayyen oluñ agâh” (15b/3)

Rahibin gelecek olan son peygamberi görmek için Allah’a yalvarmasının sonucunda dualarının kabul olduğu anlatılmaktadır. Alamet olarak Hz. Muhammed’in üzerindeki bulutu görünce onun geldiğini anlar.

“Görür ben aq bulut kim kârubânda

Nereye gitse bile gider anda” (16b/10)

“Bilür tahkik ki gelmişdür ol Aḥmed

Ki bunda zâhir olmuşdur Muḥammed” (16b/11)

Rahibin sevinçten Hz. Muhammed’in bulunduğu kervana gittiği ve onlara ziyafet vermek istediği ifade edilir. Kafilâ bunu kabul eder ve rahibin yerine giderler. Bu arada rahip herkesin geldiğinden emin olmak için sorduğunda Ebû Cehil herkesin geldiğini söyler ama Ebû Bekir bir kişinin dışarıda olduğunu, adının da Muhammed Mustafa olduğunu anlatır. Rahip baktığında bulutun dışarıda kumaşların başında bekleyen Hz. Muhammed’in üzerinde olduğunu görür. Oraya gittiğinde de Hz. Muhammed’i gördüğü ifade edilmektedir.

“Görür ol aq bulut durur yerinde

Kumaş tırdığı yer üzerinde” (17b/10)

“Hemin ‘azm eyleyüb segirtti vardı

Bu kerre ol nazâr eyledi gördi” (17b/11)

Eserde sıkça Hz. Muhammed’i öven mısralar görülmektedir.

“Yañağı gonça gülden dâhı terdür

Yüzi güneş dahı alnı kâmerdür” (18a/3)

“Dişi dürdür ruhı yakut ahmer
Sözi sükker lebidür âb-u Kevser” (18a/4)

“Siyâh ebrûları dönmüş kemâne
Didiler beñzemez haddine lale” (18a/5)

Bu mısralarda divan edebiyatında görülen mazmunlara benzer ifadeler de söz konusudur. Her ne kadar menkabeler dini-tasavvufi halk edebiyatının bir bölümü olsalar da üslup yönünden divan edebiyatıyla benzerlik gösterdikleri de olmuştur. Bunu diğer halk edebiyatı türlerinde de görmek mümkündür.

Rahip Hz. Muhammed’in kendisine de şefaet etmesini, ümmetinden biri olarak kabul etmesini istemektedir.

“Budur senden dileğim ya Muḥammed
Kaçan kim saña irişür nübüvvet” (19a/10)

“Beni de ümmetinden eyleyesin
Yarın şefâ’atıñle tolayasın” (19a/11)

Rahibin yanından ayrıldıktan sonra Hz. Ebû Bekir ile Meysere arasında geçen bir konuşmadan bahsedilmektedir. Söz konusu durum ise önceden geldikleri zaman ettikleri kârla şimdiki arasında çok büyük fark olduğu ve hiçbir zaman bu kadar kâr etmedikleridir. Bunun hikmetinin Hz. Muhammed olduğunu anlarlar. Bu durum Hz. Muhammed’in bir mucizesi olarak görülmektedir.

“Didiler kim gelürüz bunda biz çok
Ki böyle fâide itdigimiz yok” (20a/1)
“Ebu Bekr didi Meysereye ey cân
Muḥammed hıdmetidür bu iḥsân” (20a/2)

“Didi Meysere gerçek söylediniz

Muḥakkakdur anı kim siz didiniz” (20a/3)

Yahudilerin bayramının olduğu ve bu yüzden hepsinin şehir dışına çıktığı anlatılır. Bu bayramı izlemek için kervanın ileri gelenleri oraya giderler. Hz. Muhammed’i de yanlarına götürürler. Oraya varıldığında herkesin gülüp eğlendiği ve ateşe taptıkları görülür. Ancak Hz. Muhammed vardığında ateşler söner ve bir daha yakamazlar. Bunun nedenini içlerindeki yaşlı bir zata sorduklarında Mekke kavminde Muhammed isimli birinin olduğunu ve ateşin sönüp bir daha yanmamasının onun geldiğinin bir göstergesi olduğunu anlatır.

“Ol itlerün varıdı bir ulısı

Ḳamunun ihtiyârı sevgülisi” (20b/7)

“Didiler bize bildir bu ne haldür

Bu işde cümle fer heb bi-mecâldir” (20b/8)

“Didi kim Mekke kavmini bulunuz

Muḥammed bunlarunladır bilünüz” (20b/9)

“Gelecekdir zirâ ahir zamanda

Gele hem kârubân kavmile bunda” (20b/10)

“Muḥammedin gelecegi zamânı

İrişmişdir budur anun nişânı” (20b/11)

Burada yaşanan olay, Hz. Muhammed’in doğumundan sonra olan mucizevî olayları akla getirmektedir. Hz. Muhammed’in doğumundan sonra Mecusîlerin taptıkları ateş sönmüş, Kâbe’deki putlar yıkılmış ve bunun gibi pek çok hadise yaşanmıştır. Müellif de benzer bir durumu bu olay sayesinde aktarmıştır.

Yaşlı zatın Hz. Muhammed'in geldiğinin alametlerini anlatmasından sonra askerlerin kılıçlarını çekip Hz. Muhammed'i aradıkları ama Meysere'nin Hz. Muhammed'i saklamasıyla bulamadıkları belirtilmektedir. Oradan bir şekilde ayrıldıktan sonra kervanın Mekke'ye yakın bir yere geldiği ve Meysere'nin yol boyunca yaşadıklarını Hatice'ye bir fermanla bildirdiği söylenmektedir.

“Ki Meysere kalem aldı eline

Getürdi Allah adını diline” (21b/5)

“Hadice hatuna tiz nâme yazdı

Ne günü varub irdüğü nişânı” (21b/6)

“Nicesi olmuş idi yazdı bir bir

Ne kim olmuşdi anı kıldı taķır” (21a/10)

Meysere yazdığı nameyi Hz. Hatice'ye iletmesi için Hz. Muhammed'e verir. Bu arada müellifin eserin salavât kısımlarında Hz. Muhammed'e çeşitli isimlerle hitap ettiği görülmektedir. Bunlardan ikisi Müddessir ve Müzzemmil'dir.

“Eşşalatü vesselamü ‘aleyke ya Müddessir

Eşşalatü vesselamü ‘aleyke ya Müzzemmil” (22b/7)

Müddessir, “örtüsüne bürünen, sarınan” anlamındadır. Hz. Peygamber'e hitap eden ilk ayettir. Fatiha suresinden önce nazil olmuştur. Müzzemmil suresi de “örtünüp bürünen” anlamına gelmektedir. İkisi de ismini ilk ayetleri olan “el-müddessir ve el-müzzemmil”den almışlardır. Ayrıca yine başka bir salavât kısmında geçen İkmîl ismi de Hz. Muhammed'in Zebur'da geçen bir ismidir.

“Eşşalatü vesselamü ‘aleyke ya Kâmîl

Eşşalatü vesselamü ‘aleyke ya İklîl” (22b/6)

Bu bilgiden, müellifin diğer kutsal kitapları da bildiği sonucuna varmaktayız.

Bu arada Hz. Hatice, Hz. Muhammed'i görememekten dolayı üzgündür. Bütün köleleri ve cariyeleriyle onu beklemektedir. Bir gece yarısı iki kölesi Hz. Muhammed'in geldiğini söylerler. Hz. Muhammed'in geldiğini duyan Hz. Hatice'nin çok mutlu olduğu belirtilmektedir.

“Hâdîce'nün dinle imdi hâlini
Kimseye bildirmedi aḥvalini” (23b/3)

“Şöyle kim müştakı ser-gerdân idi
Aḡlamaḡdan gözleri giryân idi” (23b/4)

“Çün irişdi anda ol dem Muştafa
Ol yüzi gül alnı ay bedr-i şafa” (23b/9)

“İki cariye uyanıḡdı heman
Hâdîce'ye müjdeledi şâduman” (23b/10)

“Çün Hâdîce işidüben şâd olur
Açıluban gül yüzi ḡandân olur” (23b/11)

Hz. Hatice nameyi okur ve hizmetçilerine bunu getirmek için ne zaman yola çıktığını sormalarını ister. Hz. Muhammed gece yola çıktığını söyleyince onun şüphesiz peygamber olduğuna kanaat getirir.

“Kârubândan ḡanḡı gün ayrıldı ol
Anı bildirsün bize ol pür uşul” (24a/10)
Didi ḡâdim bu gice çıḡmış ey yâr
Üç sa'at geçdüḡi dem olmuş suvâr” (24b/2)

Didi kim kalmadı şikem ya ilah

Budur ol iki cihânda padişâh” (24b/3)

Sonrasında Hz. Hatice nameyi yazar ve Hz. Muhammed’in geri götürmesi için verir.

Hz. Muhammed’in çok kısa sürede gidip gelmesi düşmanları tarafından hazmedilememiş, Ebû Bekir ve Meysere’nin ise onun hak peygamber olduğunu tasdik etmelerine vesile olmuştur. Ebû Cehil ve Ebû Leheb ise onun yaptığının cadılık olduğunu ileri sürmüşlerdir.

“Ebû Bekr Meysere şâd oldılar

Budur Allah’uñ habibi didiler” (25b/5)

“Ebu Cehil Ebu Leheb oldılar

Hor u zelîl nâs katında kıldılar” (25b/6)

“Didiler bu cādūlukdur bil ‘ayân

Pes üç günlük yolu bir günde revân” (25b/7)

“Varuban hem girü gelmek ola mı

Bunı ‘âlemde kimsene kıla mı” (25b/8)

Hz. Muhammed kervandan dönüp eve vardığında Atike ve Ebû Talib çok sevinirler. Aradan günler geçtikten sonra Atike ve Ebû Talib Hz. Hatice’den ulufeyi almak için zamanın geçtiğini kendi aralarında konuşurlar. Atike Hz. Hatice’nin işlerinden dolayı ulufe vermeyi unutmuş olabileceğini söylemekte, Ebû Talib ise onu azarlamamasını ve selamını götürüp ziyaretine gitmesini söylemektedir.

“Dir ‘Ātike zâhir unutmuşdur ol

Zirâ gâyet şuglu çok eşgâli bol” (26b/7)

“Pes icâzet vir baña kim vereyim
Ne sebep olmuşdur bir göreyim” (26b/8)

“Dir Ebū Tâlib ki nola veresin
Olmaya zinhâr teķazâ viresin” (26b/9)

“Söyledüğün sözi söyle refiķle
Haţıra toķuna sözün kim bile” (26b/10)

“Hem dahı bizden selâm ir göresin
Hakipayine anuñ yüz süresin” (26b/11)

Hz. Hatice, Hz. Muhammed’in hasreti içindedir ve bu hasretin bitmesini istemektedir. Bu düşüncesini Atike’ye açmayı uygun bulur.

“Yanar idi bûlbûl-i şeydâ gibi
Gözleri yaşı aķar deryâ gibi” (27a/8)

“Gerçe aĝlar şubh u dem nâlân idi
İlla kimseye dimez pinhân idi” (27a/9)

“Bu işe ben şabr ideyim ne ola
Kim bile ki ‘Ātike bunda gele” (27b/4)

“Söz açuban anı sırdaş ideyim
Gizlü fikrimi aña fâş ideyim” (27b/5)

Aklından bu düşünceler geçerken Atike Hz. Hatice'nin evine varır. Hatice de onu görünce sevinir, izzet ve ikramda bulunur.

Atike izzet ve ikramın ardından Ebû Talib'in selamını iletir Hz. Hatice'nin kendilerine vereceği harçlıkla yeğenlerini evlendirmek istediklerini söyler.

“Dir ‘Ātike söz açub ba’de-l ta’âm
Ebi Tâlib sizlere kıldı selâm” (28a/3)

“Ne virürse dürriyetime dahı
Anı harc idüb yetürelim ahı” (28a/4)

“Anuñ ile anı evlendirevüz
Bir kişi zâde-i gelin alavüz” (28a/5)

Bunu duyan Hz. Hatice, Atike'ye yıllar önce gördüğü düşü tabiriyle birlikte anlatır. Eğer Atikeler de uygun görürse Hz. Muhammed ile evlenmeyi canına minnet bileceğini ifade etmektedir.

“Dir Hâdice ‘Ātike’ye her ne var
Ben size cariye olam bahtiyâr” (28b/7)

“Siz de beni kılar ise göz kabul
Canıma minnet bilürem öyle bil” (28b/8)

Hz. Hatice'nin yıllardır Hz. Muhammed'i beklediği belirtilmektedir. Ayrıca Hz. Hatice, Atike'nin hemen Ebû Talib'e gidip gerekenlerin yapılması için istekte bulunur.

“Didi kim şimden gerü varuñ heman
Mekke ulularını cümle ‘ayân” (29b/6)
“Cem’ idüben babama gönderesin
Hem dahı bunlara ögüt viresin” (29b/7)

“Meskenetle söyleyeler sözlerin
Kim tekebbür kılmayalar özlerin” (29b/8)

“Kim ol eger râzım dimez ise
Tınmayub şabr ideler her ne ise” (29b/9)

“Diyeler incinme gel ey ihtiyâr
Kim Muhammed Muştafadur bahtiyâr” (29b/10)

“Cümle ecdâdı şerifler aşıldur
Dağı İbrahim Halil’ün aşıldur” (29b/11)

Atike Hz. Hatice’den duyduklarını Ebû Talib’e iletir. O da bu sevinçli haberi Hz. Ebû Bekir’e iletir. Birlikte Mekke ulularını toplayıp Hz. Hatice’nin babasının evine gitme kararı alırlar. Mekke uluları toplanıp Hatice’nin babasının evine vardıklarında önce izzet ve ikramla karşılanırlar. Müellifin burada “toyla-” ifadesini kullandığı görülür. Bu ifade Eski Türk kültüründe sıkça geçmektedir. Devamında Eski Anadolu Türkçesi döneminde de buna benzer kelimelerin varlığını koruduğu bilinmektedir. Bu metinde Eski Anadolu Türkçesi döneminin izleri daha fazla olmasına karşın eski edebiyatın etkilerinin kısmen de olsa devam ettiği görülmektedir. Asıl mesele için söz açtıklarında ise Hz. Hatice’nin babası böyle bir durumun olamayacağını söylemektedir.

“Çün bu sözleri işitdi babası
Raız olmayub dimedi nitesi” (30b/10)

“Didikim ey bicayeler bu sözi
Nicedir siz deli gördüm ben sizi” (30b/11)

“Ki Muḥammed-il emin kim var ola
Kim benim kızım aña mahrem ola” (31a/1)

“Bir dahı ger söylesem bu sözleri
Nef’ iderem buradan bilün sizi” (31a/2)

Hz. Hatice’nin babasının ismi Huveylid’dir. Hayatı hakkında ise fazla bir bilgi yoktur.

Hz. Hatice’nin, babasını ikna etmek için izlediği bir yoldan bahsedilmektedir. Burada Hz. Hatice, babasını ikna ederken bir konuda anlaşıldığının bir göstergesi olarak babasının eteğine çivit boyasıyla boyadığı söylenmektedir.

“Ol gice Ḥadice’yi gör kim nedür
Babasının etegine renk ider” (31b/5)

“Pes za’fer anı çividle bil ey yâr
Eteginün bir karış yerin bu yâr” (31b/6)

“Ol zamanda bir kişi serhoş iken
Kızını ‘ahde eylese bî-hoş iken” (31b/7)

“Renk sürerlerdi anuñ etegine
Sâki dönmeye ‘ahdinden yine” (31b/8)

Buradan o dönemde anlaşma sağlandıktan sonra eteklerine boya sürülmesi geleneğinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Hz. Hatice’nin babası ilk başlarda sözünden caymak istese de verdiği sözden geri dönmenin toplum içinde kendisinde büyük itibar kaybettireceğinden dolayı kabul eder. Hz.

Hatice de, Hz. Muhammed'in evlilik için ihtiyaçlarını karşılayabilecek parası olmasa da kendi mallarının onlara yeteceğinden ve onun soyunun ne kadar itibarlı bir soy olduğundan bahsetmektedir.

“Ol Muḥammed kim ulular aṣludur

Zirâ kim İbrâhim Ḥalil'ün neslidür” (32b/4)

“Sîm ü zer destinde yoğısa nola

İylük ile ańılur ismi hele” (32b/6)

“Anda yoksa bizde vardur sîm ü zer

Malımız mülkimiz olunca yiter” (32b/7)

Hz. Hatice Atike'ye bir name yazar ve babasını ikna ettiğini söyler. Atike nameyi Ebû Talib'e götürür. O da Hz. Muhammed'i Hz. Ebû Bekir'e selamını iletip ondan nişan için bir şeyler alması için gönderir. Hz. Muhammed'in geldiğini gören Hz. Ebû Bekir sevinerek onun isteklerini en iyi şekilde karşıladığı ifade edilmektedir.

“On ṭabaḳ altun bile dâhı gümüş

On ṭabaḳ misk dâhı hazır eylemiş” (33b/8)

“Daḥı her cân ağacı hem ey aḥı

Yedi budağı varıdı hamd aḥı” (33b/9)

“Her budağı kim uçar arşun idi

Böyle tuḥfeşi görülmemiş idi” (33b/10)

“Ḥâzır itmiş daḥı on â'li ḳumaş

Dâhı birkaç dâne hem kıymetli taş” (33b/11)

Hız. Ebû Bekir’in, Hız. Muhammed’in gelmesinden duyduğu mutluluktan dolayı on kölesini azat ettiği ifade edilmektedir. Bu köleleri azat etmekle kalmayıp onları giydirmesinden dolayı Hız. Ebû Bekir takdir edilir.

“Hamdülillah çünkü oldum ber murâd

On kulum olsun bugün benden azâd” (34a/10)

“Terk idüben boğca eşvâb malı

On kul azâd eyledi hem ol vadı” (34a/11)

“Âferinler olsun anuñ şıdķına

Ŧon geyürdi dâhı hem on miskine” (34b/1)

Alınan hediyelerin Hız. Hatice’nin evine gittiğinden bahsedilmektedir. Hız. Hatice bu hediyeleri görünce mutlu olur. Bu olanları duyan dostlarının mutlu düşmanlarınıninsa üzgün olduğunu belirtilmektedir.

“Çün Hâdice gördi boğca dürlü mal

Didi bu Muhammed’iñ olmak mağâl” (34b/8)

“Şeñ degildür bileyüm anı ’ayân

Dir Ebû Bekr’iñ durur bu armağân” (34b/9)

“Sevinüben kendi malını virir

Fahr-ı ‘âlem yolına fedâ kıılır” (34b/10)

“Aldı esbâbı bular kııldı kabûl

Dostları şâd oldu düşmanlar melûl” (34b/11)

Hz. Muhammed’le Hz. Hatice’nin düğünlerinin yapıp nikâhları kıyılır.

“Mekke ulularını da’vet kıılır

Cümlesi ol araya hazır olur” (35a/1)

“Ol dem içre kııldılar ‘ağd-i nikâh

Bir araya cem’ olub şemsle mâh” (35a/2)

Aradan bir süre geçtikten sonra Hz. Muhammed’in mal varlığının olmamasından dolayı hasetçilerin bazı sözler söylediği ve bunu duyan Hz. Hatice’nin üzülp herkesi sahraya davet ettiği anlatılmaktadır.

“Bunda seniñ mal ı emlakıñ mı var

Ya baña söz diyecek halıñ mı var” (35b/1)

“Çünkü düşmandan işidür bu sözi

Gâh gâh maḥzûn olur idi özi” (35b/2)

“Çün Ḥadice işidüb agâh olur

Mekke ulularını da’vet kıılır” (35b/3)

“Ta ki bir şahraya bunlar cem’ ola

Ehl-i Mekke ulvi güci heb gele” (35b/4)

Herkes davette yiyip içtikten sonra, Hatice çok büyük bir ipek döşek getirip herkesin önünde yayar. Bunu gören herkesin şaşkınlık içinde kaldığı ifade edilmektedir. Hatice’nin bunu hasetçilerin sözlerine karşılık yaptığı anlaşılmaktadır.

“Bunlara gâyet konuqluk itdiler

Pes ta'âmdan sonra tursun didiler" (35b/8)

"Gör ne kılar Hadice ba'd-et ta'âm

Bir harîr dōšek getürdi ol hümâm" (35b/9)

"Ol dōşegin bu yüklüğün bil ey yâr

Dört yüz arşun idi bunu bil ey yâr" (35b/10)

"Mekke şahrasında anı yaydılar

Halkı 'âlem bu ne haldir didiler" (35b/11)

Söz konusu dōşegin üzerine orada bulunan insanların o zamana kadar görmediği inci, altın, gümüş vb. çeşitli eşyaları yığarlar. Herkesin şaşkın bakışları altında Hatice orada bulunan bütün değerli eşyaları ve hizmetçileri Hz. Muhammed'e bağışladığını ve bundan sonra kimsenin ona fakir dememesini söyler. Buradan Hatice'nin ne kadar fedâkâr olduğu anlaşılmaktadır.

"Didi bu gördiğünüz hayli heşem

Kul halâyık mal u mülki muhteşem" (36b/3)

"Bu kadar deve katır mal u tavar

Heb Muhammed gidürür her ne ki var" (36b/4)

"Biliğüz bu işi böyle işledim

Kamusun Muhammed'e bağışladım" (36b/5)

"Nice diyesiz Muhammed'e fakir

Ya'ni malı rızkı yok bedr münir

Bir zaman sonra Hz. Muhammed'in Hatice'den iki oğlu ve dört kızı olduğu söylenmektedir. Oğullarının ismi Kasım ve Tahir; kızlarının isimleri ise Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Zeynep ve Fatıma'dır. Fatıma'nın Ali ile, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm'ün ise Osman ile evlendirildiği belirtilir.

“Ḥadice'den hem iki oğlu oldu

Biri Kâsım birisi Ṭâhir idi” (37a/2)

“Ruḳıyye Ümmü Gülsüm Zeyneb ey yâr

Ki kızlar idi Faṭımayla bunlar” (37a/3)

“ ‘Ali’niñ Faṭıma oldu naşibi

Ruḳıyye Ümmü Gülsüm ey ḥabibi” (37a/4)

“Virildi ‘Osmân’a ikisi anuñ

Birisi hem Ebū-l ‘Āṣa o canuñ” (37a/5)

Hz. Muhammed'in yaşının kırka geldiği ve sürekli Hira mağarasına gittiği anlatılmaktadır. Hz. Muhammed burada oruçlu bir şekilde günlerini geçirir. Onun bu halini gören amcası Hz. Hamza durumu Atike'ye açar.

“Görüb Ḥamza anuñ ḥalin kayurdu

Varub ‘Atike’ye bu ḥâli şordı” (37b/11)

“ ‘Atike’ye didi kim ey qarındaş

Muḥammed yimez olmuş etmek ve aş” (38a/1)

“Niçün döndi anuñ ḳadd-i hilâle

Heman gül beñzi dönmüşdi ḥazâne” (38a/2)

Hız. Muhammed'in ilk vahyin gelmesinden önceki hali bilindik bir halvet yani insanlardan uzaklaşp kendini toplumdan soyutlama değildir. Hız. Muhammed'in halveti, toplumun yaptığı bütün iyi işlere ortak olup kötülüklerinden ise mümkün olduğunca uzaklaşmak olmuştur.

Hız. Hamza, Hız. Muhammed'e durumunun niçin böyle olduğunu sorduğunda Hız. Muhammed, Allah aşkından dolayı bu şekilde olduğunu söylemektedir. Bu arada müellif Hız. Muhammed'in Hira mağarasındayken Allah'ın emriyle Cebrail'i görmesi olayını aktarmıştır.

“Hakkun emri ile Cebrail indi

Heman sâ'at Hirâ tağında kondı” (38b/10)

“Resûlullah inerken gördi anı

Bağâyat havf idüben korkdı cânı” (38b/11)

Cebrail, Hız. Muhammed'e halkı dine davet etmesi gerektiğini söyler.

“Didi var halkı dine da'vet eyle

Ne kim Hakk emri var ise anı söyle” (39a/3)

“Okı Kur'ânı emr ü nehyi bildir

Ki ta'lim ile halka hakkı bildür” (39a/4)

Hız. Muhammed bu duyduklarını eve geldikten sonra Hatice'ye kendisine peygamberlik verildiğini anlatır. Bundan sonra Hatice ve yardımcısı Meysere mutlu olurlar, şehadet getirip Allah'a hamd ederler.

Hız. Hatice olanları Varaka'ya anlattığında, Varaka onun isminin ve sıfatlarının Tevrat'ta geçtiğini söyler.

“İşidüb Varağa çünkim bildi anı

Didi buldum cihanda rûh-ı şânı” (40b/4)

“Didi elḥamdülillah toğmış anı
Zirâ Tevrât içinde anı Allah” (40b/5)

“Ḳamu na’tın şıfâtıñ söylemişdür
Aña Allah ḥabibimdür dimişdir” (40b/6)

Bu arada Cebrail bir gün gelir ve Hz. Muhammed’e sıkılmamasını, ona Müddessir suresini indirdiklerini ve halkı dine davet etmesini söylemektedir.

“Ki bir gün Cebrâil Allah selâmın
Getürdi Aḥmed’e Ḥaḳḳ’ıñ kelamın” (40b/9)

“Didi Rabb’ıñ selam ider ki ey cân
Melaleti gider ol şâd u ḥandân” (40b/10)

“Saña Müddessir suresini bil
Nüzûl itdim olub da’vete meşgûl” (40b/11)

Hz. Ebû Bekir’in Şam’a ticaret için gittiğinde gördüğü bir düştən bahsedilmektedir. Ebû Bekir bu düşü tabir ettirdiğinde tabir eden kişi, onun isminin Tevrat’ta geçtiğinden, Allah’ın has kulu olduğundan, isminin Muhammed olduğundan ve Mekke’den çıkacağından bahseder.

“Ḳopısar Mekke şehri içre ol mâh
Gelecek vaḳti durur inşallah” (41a/11)

“Yazub Tevrât içinde anı Allah
Ḳamu ‘alemlerüñ Raḥmân’ı Allah” (41b/3)

“Dimişdür kim Muhammed haş kulumdur

Habibümdür bağâyat sevgülümdür” (41b/4)

Hız. Ebû Bekir’in sevinçli bir şekilde Hız. Muhammed’in yanına gelmesi ve kendisine rüya yoluyla Hız. Muhammed’e peygamberliğin geldiğinin bildirildiğini anlatır. Bunları anlattıktan sonra iman getirip Müslüman olur.

“Çün Ebû Bekr işidüb gördi andan mu’cize” (42b/1)

“Şıdkıla imân getürdi oldu mümin müslümân” (42b/2)

Müslüman olan diğer sahabelerin ismi de geçmektedir. Burada Hız. Hamza’ya sahipkıran denmektedir. Üstün ve güçlü hükümdar demek olan sahipkıran, Hız. Hamza’nın güçlü birisi olmasından dolayı müellif tarafından uygun görülmüştür. Müslümanların sayısının otuz dokuz olduğu ve gizlice mağarada ibadet ettikleri söylenmektedir.

“Ehl-i imân cümlesi otuz toğuz olmuşdı” (42b/9)

“Gizlü iderlerdi ‘ibâdet bir mağarada heman” (42b/10)

Bunu haber alan Ebû Cehil’in durumu Ömer’e bildirdiği ifade edilmektedir.

“Dir imiş endirdi Qur’ân başa Cibril-i emin” (43a/2)

“Başa uyuy benem ol peygamber-i ahir zamân” (43a/3)

“Sihrile dönderdi nicesin dininden ol” (43a/4)

“Halkı şayd itmek içün düzmüşdürür fitne belan” (43a/5)

“Şimdi anuy dinine giren kişi var erba’in” (43a/6)

Kırk üçüncü varakta, Ebû Cehil, Ömer’i Hız. Muhammed’e karşı yalan sözlerle kışkırtması ve ona zarar vermesi halinde ödül vereceği anlatılmaktadır.

“Ben saşa yüz deve virem daşı yüz okşa gümüş” (43a/8)

“Oldurub ol serveri bir lahza aş virme amân” (43a/9)

“Bu sözi ‘Ömer işidüb kaçıyub turur hemân” (43a/10)

“Atına bindi silahın aluban oldu revân” (43a/11)

Bunu duyan Ömer mağaraya gider ve oradakileri namaz kılar halde bulur. Hz. Muhammed’e Ömer’in geldiği haber verildiğinde, Hz. Muhammed onun Müslüman olması için dua eder ve dua gerçekleşir Ömer Müslüman olur.

“Kaldurub destin du’â kıldı Resûlullah hemin” (43b/5)

“Didi yâ Râb ‘Ömer ile eyle dini câvidân” (43b/6)

“Hemân sâ’at ditredi ‘Ömer’iñ eli ayağı” (43b/7)

“Tağati tağ oldı şarardı benzi güya hazân” (43b/8)

“Didi kim kalmadı şübhem sen resûl-ü haqsın” (43b/9)

Bu duruma Hz. Muhammed çok sevinir. Hz. Ömer Müslüman olmadan önce, İslamiyet’in en azılı düşmanlarından birisiydi ama Hz. Muhammed’i öldürmek için gittiğinde orada Kuran sesini duyar ve kalbi yumuşayıp İslamiyet’i kabul eder. O andan itibaren Müslümanlar ibadetlerini açık bir şekilde yapmaya başlamışlardır.

Ömer’in Müslüman oluşundan ashabın çok mutlu olduğu ve bu andan itibaren dinin açık bir şekilde tebliğ edildiği söylenmektedir.

“Çıkıldı andan sonra dini aşıkâra eyledi” (44a/4)

“Luğf ile da’vet ider her biri ol ‘âl-i şân” (44a/5)

Hz. Muhammed’in Mekke’de hiç kan dökmediği, sonra Medine’ye gittiği ve burada hoş bir şekilde karşılanıp halkın kendisine tabi olduğu anlatılır.

Çekmedi küffara kılıc dökmedi Mekke’de kan” (44b/5)

Şonra Medine’ye varub eyledi anda mekân” (44b/6)

Sevdiler ehl-i Medine oldı cümle tabîn” (44b/7)

Burada anlatılan hadise hicret hadisesidir. Hicret, Mekke’de zulüm gören Müslümanların Medine’ye göç etmeleriyle olmuştur. Mekkeliler burada Medineli Müslümanlar tarafından kardeşçe karşılanmışlar ve Mekke’nin fethine kadar birlikte yaşamışlardır.

Cebrail’in imana gelmeyenleri katletmesi için Hz. Muhammed’e haber getirdiğinden bahsedilmektedir.

“Didi Cibril yâ Muhammed her ki imân hil’atın” (44b/9)

“Da’vet eyle girmez ise katl idüb virme eman” (44b/10)

Mescidler yapılıp beş vakit namaz kılındığı ve Cebrail’in ezan okuması için Bilal’in görevlendirildiğini açıklaması anlatılmaktadır.

Anda mescidler yapuban kıldı beş vakit namâz” (45a/2)

Cebraîl geldi buyurdı kim Bilâl ide ezân” (45a/3)

İlk başlarda Müslümanları namaza nasıl davet etmek gerektiği düşünülmüştür. Bir gün ashabtan Abdullah bin Zeyd’e rüyasında ezanın bugünkü hali gösterilmiştir. Aynı rüyayı Hz. Ömer de görmüştür. Bundan sonra namaz için hep bu şekilde çağrı yapılmıştır.

Ashabın hutbe için minber yaptıkları ve Hz. Muhammed’in bir hutbesi sırasında oradaki direğin inlemesi mucizesi görülür. Bunu gören çoğu kişi Müslüman olduğu anlatılır.

“Ol direk yarılıb itdi nevha vü âh u figân” (45a/11)

“Endi minberden resûl şığâr eliyle anı” (45b/1)

“Sakin oldu ol direk evvelki gibi hemçünân” (45b/2)

“Anı işidüb nice kâfirler oldu müslümân” (45b/5)

Dini bir unsur olarak ele aldığımızda mucize şu şekilde cereyan etmiştir. Bu direk Hannâne direği olarak da geçmektedir. Efen minber yapılmadan önce, ayakta hutbeyi okurken mihrabın yanındaki hurma direğine dayanırdı. Minber yapıldıktan sonra önceden dayandığı bu direkten bebek ağlamasına benzer sesler geldiği duyulur. Hz. Muhammed direğin yanına gidip nedenini sorduğunda, direk Hz. Muhammed’in hasretinden olduğunu söyler. Hz. Muhammed onun yemiştirle dolu bir ağaç mı yoksa baki mi olmak istediğini sorduğunda o da baki olmayı tercih etmiştir. Sonra o direğin insanlar gibi dirilmesi için yere gömdükleri söylenmektedir.⁵

⁵ (<http://www.islamseli.com/konu/hannane-direginin-inlemesi.49150/>)(1.6.2016).

2.1. Dinî Unsurlar

İslâm inancının dünyanın ve ruhların yaratılışı ile ilgili görüşleri eserde aynen verilmiştir. Evrenin altı günde yaratıldığı ve ilk yaratılanın Hz. Muhammed'in nurunun olduğu ifade edilmektedir. Âlemlerin yaratılış sebebinin Allah'ın Hz. Muhammed'i yaratmasından sonra onu çok sevdiğini ve onun yüzü suyu hürmetine yarattığı anlatılmaktadır.

“Ol Muḥammed yüzi şuyına hemân

Halk olupdur cümle maḥlûḫ âsumân” (2a/1)

Hız. Muhammed'den sonra gelen Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali'nin sevilmesi gerektiği, birinin bile sevilmemesinin dinden çıkmaya sebep olacağı belirtilmiştir.

“Her kim bularuḫ birine buğz ider

Şöyle bil ki anuḫ imânı gider” (2a/4)

Hız. Muhammed'in son peygamber olarak geleceğinin alameti olarak Tevrat ve İncil'de bahsedilmiştir. Bunu ayrıntılı olarak ele aldığımızda, Hız. Muhammed'in geleceğinin Yeni Ahit ve Tesniye'de de işaret edildiği, Zebur'da mezmur kısmında, İncil'de Yuhanna incilinde 14-15-16. bablarda görebilmekteyiz. Kuran-ı Kerim'de En'am suresi 20. ayet, Saf suresi 6. Ayet ve A'raf suresi 157. ayette de bu konuya değinilmektedir.

Yine başka bir mucize olarak Hız. Muhammed'in başının üzerinde ak bulut dolaşması peygamberlik nişanesi olarak görülmektedir.

“Ki kande giderise bilgil anı

Ola bir pare bulut sayebanı” (15b/4)

“Baḫuban göremezdi ol buludı

Zirâ anuḫ beşâreti ol idi” (16a/10)

“Görür ol aķ bulut durur yerinde
  umaş  ırdığı yer üzerinde” (17b/10)

“... görmez misin bir aķ bulut daim anu ” (44a/10)

Her söz başından sonra söylenen salav tlar da dini motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde rüya motifi i lendiğı görülmektedir. Bu sayede ilahi mesajlar kişilere gösterilmiştir.

“Meger H dice bir d   görmüş idi
 Mu’abbirlere anı  ormu  idi” (8a/6)

“Didikim ben s b ka d   g rm  sem
 Hem d  i ehline yordurmu am” (28a/9)

“Bu d  i göreli ben umar dım
 Benim ola fa r-i ‘ lem dir idim” (29a/2)

“Ticaret itmegi  n  am’a irdi
 Ki anda bir gice r ’yada gördi” (41a/3)

Eserin ismi her ne kadar menkabe olsa da eserde geçen kişi ve olaylar tarih  gerçeklikle örtüşmektedir. Hz. Muhammed’in Hira Dağı’na çıkması olayı tarih  hadiseyle uygun olduğı görülmektedir.

“ ıkardı ol Hir  tağına d im
 Yemez bir iki gün olurdı  aim” (37b/6)

Hir  tağında varurd  ekser
 Olurdı tağ anu  ile münevver” (38b/4)

2.2. Kültürel Unsurlar

Menkıbe-i Fahr Kâinât adlı eseri diğer benzer eserlerden ayıran en önemli özellik, Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan evliliğine daha çok yer vermesidir. Müellif bunu eserin bir ayrıcalığı olarak görmektedir.

“Muştafanun hûb cemâlin söyleyem
Hadice hikâyetin şerh eyleyem” (2a/9)

“Pes nice şahib kemâller söylemiş
Muştafanun mevlidin şerh eylemiş” (2a/10)

“Ben dâhî bir dâsitân-ı Muştafa
Söyleyem kim dinleyen bula şafâ” (2a/11)

Hz. Muhammed'in düğünün birkaç gün sürdüğü söylenmiştir.

“Çünkü birkaç günden itdiler düğün
Düşmanun bağrına urdılar döğün” (35a/3)

Buradan hareketle o dönemdeki Arap toplumunda düğünlerinin bir günden fazla sürdüğü sonucu çıkartılabilir. Bu uygulamanın günümüze kadar süregeldiğini söyleyebiliriz. Hz. Muhammed, düğünlerde velime(düğün yemeği) vermenin gerektiğini vurgulamıştır. Ancak bu ziyafet süresinin gösteriş ve riyaya kaçmaması için iki günden fazla olmamasını yaptığı uygulamayla göstermektedir. Ayrıca evlenecek olan erkeğin belli bir mehir karşılığında evlenebileceği de dolaylı olarak anlatılmıştır.

“ ‘Avretiñdür boħca malıyla menâl
Bir gün ola incine bu zeyle hâl” (35a/10)

“Olacağı bu durur ey bahtiyâr
Diye kıandan geldin ise anda vâr” (35a/11)

“Bunda seniñ mal ı emlakıñ mı var

Ya baña söz diyecek ħalıñ mı var” (35b/1)

Bu durum o dönemden günümüze kadar içeriğı değışmese de çeşitli biçimlerde süregelen bir unsurdur. Mehir verilmesi gerektiğı Kuran-ı Kerim’de Nisa suresi dördüncü ayetinde görölmektedir. Ayetin meali şu şekildedir: “Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönöl hoşluğıyla verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışlarsa, onu da afiyetle yiyin.” Eserde geçen tabl ve kös isimleri o dönemin müzik aletleri hakkında bilgi vermektedir. Hz. Muhammed’in ticaret için gittiğı Şam’da, Mecusilerin bayramından söz edilmektedir. Buradan aynı coğrafyada farklı din ve kültürlerin olduğı sonucu çıkmaktadır.

2.2.1. Sosyal Unsurlar

Sosyal hayatın üzerinde bulunan bölgenin coğrafi konumu ve iklim özellikleri etkili olduğı bir gerçektir. Hz. Muhammed’in çok küçük yaşta hem babasız hem annesiz kalması önce dedesi sonra da amcası tarafından korunmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum toplumun hepsinde olmasa da bazı kesimler tarafından aile değerlerin korunduğunun bir göstergesidir. Abdulluttalib ve Ebû Talib’in, Hz. Muhammed’in peygamber olacağı müjdesine nail olmaları da bu durumu zorunlu kılmıştır.

2.2.2. Sosyal Adet ve Gelenekler

Diğer milletlerde de görülen ziyafet verme geleneğinin eserde kullanıldığı görölmektedir. Bu gelenek toplumun birlik beraberlik duygusunu pekiştirmiştir. Daha çok özel günlerde verilen ziyafet toplumun bir bütün halinde bulunmasında önemli argümanlardan biri olmuştur.

Eserde “toyla-” ifadesiyle belirtilmektedir.

“Çeşnegirlere işaret eyledi

Tiz ıa’âm geldi buları ıoyladı” (30b/4)

“Cümle bunlar yeyüb içdiler ta’âm

Küllisi tıoylandı bunda hâş u ‘âm” (35b/7)

“Saçı saç-” geleneği, Türk kültüründe de yeri olan bir gelenektir. Özellikle evlilik merasimlerinde evlenen kişilerin üzerine buğday, arpa, şeker gibi yiyecekler atılır. Bunun sebebi ise gelin ile damadın evlerinin bereketli olması içindir.

“Görürler ki kamu yeyüb içler

Ki bunlar üstüne saçı saçarlar” (20b/1)

Kız isteme, toplum içinde özel ritüelleri bulunan bir durumdur. Bu ritüeller çok fazla olmasa da toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

“Dilerüz sizden ki mehdüm zâdeyi

Viresiz Muḥammed’e Ḥadice’yi” (30b/7)

“Anuḡ ismidür Muḥammed-i emin

Anuḡıla faḡır ider rūy-ı zemin” (30b/8)

“Hem emin-ü müstaḡim hem uşulidür

Dâḡı İbrâḡim Ḥalil’uḡ neslidür” (30b/9)

Bazen insanlar aralarında anlaşma sağlayamadıklarında bir tarafın hile yaparak anlaşmayı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu çeşitli yollarla olabilmektedir. Sarhoş ederek ikna etme ise bu yöntemlerden birisidir. Kişinin aklı başında olmadığı için istenilen her şeyi kabul etmektedir.

“Babamı ḡâyetde serḡoş idiuḡ

Tolu kaseyi içirüb ḡoş idiuḡ” (31b/1)

“Sözini tıutub aḡa içirdiler

Serḡoş idüb kendinden geçirdiler” (31b/2)

“Ol gice Hâdîce’yi gör kim nedür

Babasınun etegine renk ider” (31b/5)

Toplumlarda insanlar anlaşma sağladıktan sonra, bu anlaşmanın bir göstergesi olarak kendilerince özel işaretler geliştirmişlerdir. İmza, mühür, mendil bunlardan bazılarıdır. Eserde tarafların anlaşma sağladıktan sonra eteklerine renk sürme geleneğinden bahsedilmektedir.

“Pes za’fer anı çividle bil ey yâr

Eteginün bir karış yerin bu yâr” (31b/6)

“Ol zamanda bir kişi serhoş iken

Kızını ‘ahde eylese bî-hoş iken” (31b/7)

“Renk sürerlerdi anun etegine

Sâki dönmeye ‘ahdinden yine” (31b/8)

Çeyiz, evlilikten önce kız ve erkek taraflarının hazırlamış olduğu eşyalara denmektedir. Bu sayede aileler evlenecek olan kişilere maddî olarak destek olmaktadır. Ebû Talib maddî durumları fazla olmadığı için ücretini daha sonra ödemek koşuluyla çeyizin Hz. Ebû Bekir’den istenmesini söylemektedir.

“Dir Ebû Tâlib Muhammed’e ey yâr

Ebû Bekr hâzretine yûri var” (33a/6)

“Söyle kim bizden selam eyle aña

Bir ağır bahâlu bez virsün saña” (33a/7)

“Sonra aña biz bahâsın virürin

Hâdîce içün nişânı göreyin” (33a/8)

2.2.3 Ekonomik Unsurlar

Eserde ekonomik unsur olarak göze çarpan en önemli ticarî faaliyet kervan ticaretidir. Deve ve atlarla yapılan bu ticarî faaliyetin güzergâhı Şam'dır. Eserde bahsedilen kervan ticaretinin önemli isimlerinden biri Hz. Hatice'dir. Onun yardımcısı Meysere, Meysere'nin dışında halayıklar ve kervanın güvenliğini sağlayan hizmetçiler bulunmaktadır. Hizmetleri karşılığında belli bir ücret almaktadır. Aynı zamanda onlara ulûfe dağıtılmaktadır. Ticarî meta olarak eserde baharattan bahsedilmektedir. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'in "Emin" sıfatından dolayı kervana eşlik etmesini ister. Hz. Hatice gibi Mekke'nin önde gelen isimlerinin de aynı ticarî faaliyeti yaptığı görülüyor. Eserde Hz. Ebu Bekir'in de kervan sahibi olduğu ve kervan gönderdiği belirtilmektedir. Bunun dışında o dönemde Arap yarımadasında hayvancılık ve tarımın yapıldığı da bilinmektedir.

SONUÇ

Menkabe, dinî-tarihî şahsiyetlerin etrafında oluşmuş anlatılardır. Menkabe kültür tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Kültür ve medeniyetimizin sözlü tarih anlamına gelen bu durum destan ve efsaneler gibi menkabeleri de geçmişe ışık tutan eserler konumuna getirmektedir.

Edebiyat araştırmalarında, menkabe türü henüz hak ettiği ilgiyi tam olarak görememektedir. Yapılan çalışmaların azlığı bu türün daha da aydınlatılmasını gerekli kılmaktadır. Batı kültürüne baktığımızda bizdeki menkabe türüne benzer aziz hikâyeleri sayesinde geçmişlerine ışık tutmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu alanda bizdeki verilerin fazla olması ise aslında bizim için bir avantaj oluşturmaktadır. Bu veriler yerinde kullanıldığında kültürümüzün karanlık kalmış noktalarına ışık tutabilecektir. Arşivlerde hala birçok el yazması eser araştırmacılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir.

Bu çalışma, Hz. Muhammed'in hayatından bir kesitin yer aldığı, müellifinin menkabe adını verdiği bir eserdir. Bu eser sayesinde, o dönemde yaşanmış olayları çeşitli yönlerden görme fırsatı bulunmuştur. Yaşanılan olayların ve kişilerin gerçekleriyle tarihî açıdan uygunluk göstermesi eserin objektif yönünün ağır bastığının bir göstergesidir.

Dinî, kültürel, ekonomik ve sosyal unsurlarla birlikte, o dönemi ve yaşananları değerlendirmesi açısından değerli bir eser olduğu aşîkârdır. Diğer yandan müellifin eserde kullanılan unsurları, okuyucuyu sıkmadan ve sade bir dille anlattığı görülmektedir. Eserden müellifin iyi bir siyer bilgisi olduğu anlaşılmaktadır. Kullanmış olduğu dini terimler ve olaylara vukufiyeti kişinin tarihî ve İslâmî bilgisini göstermektedir.

Toplumun manevî ihtiyaçlarının giderilmesinde o toplumun yazar ve şairlerine büyük görev düşmektedir. Eserin müellifi bunu düşünerek Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen bu eseri yazmayı uygun bulmuştur. Bu eserle halkın, İslâmın ilk dönemi olan Hz. Muhammed'i ve çevresini ayrıntılarıyla tanıtmayı amaçlamıştır.

Çalışmamız eserin menkabe geleneğindeki yeri ve eserde geçen dinî-kültürel unsurlar olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında öncelikle “gelenek” kavramı açıklanmış, sonrasında “menkabe” türünden bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölümde ileride karışıklık çıkmaması için menkabe,

memorat ve efsane türlerinin benzer yönlerinin olması sebebiyle birçok araştırmacı tarafından hala kesin çizgilerle ayrılmadığı da belirtilmiştir.

Birinci bölümde, eserin menkabe geleneğindeki yerinden bahsedilmiştir. Menkabe kelimesinin kökeni, içeriği, üslubu, bu türün ilk örnekleri çeşitli araştırmacıların görüşleri doğrultusunda verilmiştir.

Eserin yapısı bölümünde eser, kişiler, mekân, zaman, eser dili ve eserin biçimsel özellikleri olmak üzere beş alt başlıkta incelenmiştir. Kişiler bölümünde, eserde adı geçen şahıslar kim olduklarıyla birlikte belirtilmiştir. Mekân bölümünde, Mekke, Medine ve Şam şehirlerinden bahsedilmektedir. Zaman bölümünde, Hz. Muhammed'in hayatından bir kesitin sunulduğu ve eserdeki zamanın ağırlıklı olarak Mekke'de geçtiği anlatılmaktadır. Eserin dili bölümünde, anlaşılır ve sade bir kullanıldığı ifade edilmektedir. Eserin biçimsel özellikleri bölümünde, eserin şekli yapısı incelenmiştir.

Çalışmamızın ana gövdesini oluşturan olan eserde geçen dinî-kültürel unsurlar kısmında, eserin tamamı dinî ve kültürel unsurlar açısından değerlendirilmiştir. Dinî unsurlar kısmında daha çok Hz. Muhammed'in peygamberliği Kur'an'dan ayetlerle ve diğer kutsal kitaplardan işaretlerle anlatılmıştır. Kültürel unsural kısmında daha çok Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan evliliğine değinilmiştir. Kültürel unsurlar, ele alındıktan sonra sosyal unsurlar, sosyal âdet ve gelenekler, ekonomik unsurlar olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır. Sosyal unsurlar bölümünde, Hz. Muhammed'in küçük yaşta yetim ve öksüz kalmasından dolayı dedesi ve amcası tarafından himaye edilmesi anlatılmıştır. Sosyal âdet ve gelenekler bölümünde, toy verme, saç saçma, elbiseye renk sürülmesi gibi geleneklerden bahsedilmiştir. Ekonomik unsurlar bölümünde, toplumun en önemli geçim kaynaklarından olan kervan ticaretinden bahsedilmektedir.

Sonuç kısmında, yapılan bu çalışmanın biçim ve içerik yönleri özet bir şekilde sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Aça, Mehmet vd. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.
- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011.
- Akbaş, Mehmet. “Resulullah döneminden evlilik ve düğün”, *Derin Tarih*, Özel Sayı:5, 2016, 120-124.
- Alptekin, Ali Berat. “Saltuknâme’de Yer Alan Efsanelerin Günümüz Sözlü Kültürüne Yansıması”, *Millî Folklor*, Sayı:98, 2013, 5-18.
- Artun, Erman. *Dinî Tasavvufî Türk Halk Edebiyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2010.
- Çeribaş, Mehmet. “Hacı Bektaş Velî Velâyetnâmesi Örneğinde Türkistan’dan Anadolu’ya Türk Anlatı Geleneği”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir 16-19 Kasım 2011, Nevşehir Üniversitesi Kapadokya Araştırma ve Uygulama Merkezi, 27-51, Nevşehir 2011.
- Dağlı, Ahmet. “Dinî Şahsiyetler Etrafında Anlatılan Efsanelerin Birleştirilmesi Üzerine”, *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2012.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.
- Altuntaş, Halil; Şahin, Muzaffer. *Kurânı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010.
- El-Fârûkî, İsmail Raci; El-Fârûkî, Luis Lamia. *İslâm Kültür Atlası*, İnkılab Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Erdem, Mehmet Dursun; Kuzubaş, Muhammet. Menkıbe-i Sultân Murâd(Giriş-Dil İncelemesi-Çeviriyazı Metin) Mahmud Paşa Menkıbesi, *Turkish Studies*, Cilt:2, Sayı:2, 2007, 217-229.
- Erdoğan, Oğuz. Dinî Şahsiyetler Etrafında Oluşan Anlatı Türlerinin Tasnif ve Derlenmesi Üzerine Düşünceler: Aziz Mahmud Hüdâyî Örneği. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt:49, Sayı:49, 2014, 95-118.
- Gökalp, Ziya. *Türk Töresi*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.

- Gökalp, Ziya. *Türk Medeniyeti Tarihi*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.
- Gülerer, Salih. Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:XVI, 2013, 233-262.
- Güneş, Mustafa. Klasik Türk Edebiyatında Menakıpnameler ve Menâkıb-ı Akşemseddin, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4 Sayı:16, 2011, 165-171.
- Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Karaman, Gülay. Mevlana'nın Menkıbeleri Üzerine Folklorik Bir İnceleme, *Turkish Studies*, Cilt:7 Sayı:3, 2012, 1675-1693.
- Kiremitçi, Ferdi. 19. Yüzyıl Klasik Şairlerimizden Muhammed Şerîfî'nin Dürr-i Manzûm Adlı Menakıpnamesi, *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:4, 2013, 969-1032.
- Köksel, Behiye. Divanü Lugatı't-Türk'te Yer Alan Efsaneler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı:9, 2009, 262-269.
- Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul 1986.
- Kuzubaş, Muhammet. Mustafa Tatçı, Niyâzî-i Kadîm, Hallâc-ı Mansûr Menâkıbnâmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:1, Sayı:6, 2008, 752-754.
- Kütükoğlu, Mübahat S. *Tarih Araştırmalarında Usûl*, Kubbealtı Neşriyatı. İstanbul 1998,
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Kültür tarihi kaynağı olarak menâkıbnâmeler: metodolojik bir yaklaşım*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2010.
- Ortaylı, İlber. "Menkıbe", *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu-Efsaneler ve Gerçekler/Tartışma –Panel Bildirileri*, Ankara 19 Mart 1999, İmge Kitabevi, 11-22, Ankara 2000.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- Pehlivan, Gürol. Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar, *Milli Folklor*, Sayı:83, 2009, 88-96.
- Sarıköse Barış. Tarih Öğretiminde Menkıbe ve Olağanüstü Olayların Yeri ve Kullanımı (Selçuklu ve Osmanlı Tarihi Çerçevesinde), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Sinan Paşa, *Tezkiretü'l-evliyâ*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB)Yayınları, Ankara 1987.

      , Kemal. Sözlü Kültür / Tarih Bağlamında Edeb  Bir Metin Olarak Otman Baba Vil yetn mesi, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:28, 2004, 1-29.

Yardı , Emine Seval. Menkıbe ve Men kıbn melerle İlgili Eserler İçin Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi (1928 1998), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yıldız, Naciye. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. AKM Yay. Ankara 2002.

Yüce, Kemal. *Saltuk-n me'de Tarih , Din  ve Efsanev  Unsurlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

www.wikipedia.org

www.kubbealtilugati.com

www.islamseli.com

www.tdk.gov.tr

EK 1

METİN TRANSKRİPT

1a

Hâza Kitâb-ı Menkıbe-i Fahr-i Kâinât ‘Aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm Hadicetü’l-Kübrâ

Ġonca-i gülzâr-ı kelâm-ı kadîm
Bismillahirrahmanirrahim

1. Ey ‘ademden ‘âlemi var eyleyen

Yeri kâim gögi devvâr eyleyen

2. Luṭfun-ile halk idüben ay ü gün

Devr iderler bu cihânı gün-be-gün

3. Her kaçan toğsa güneş olsa ‘ayân

Rûşen olur bu cihân mîsl-i canân

4. Pes güneş toğcagaz olur nehâr

İşine meşğûl olur her ne ki var

5. Kâmu meyve vü nebatat-ı zülâl

Pes güneş nuriyle bulurlar kemâl

6. Her kaçan tolunsa gün olur gece

Karañuluk zulmet olur ey h’âce

7. Enbiyâlar içre ol şâh-ı cihân

Kevkeb içre gün gibi olmuştur ‘ayân

1b

1. Her kaçan toğsa güneş olur sürûr
‘Âlem içre berķ urur dâim budur
2. Ol ħabîbullah Muĥammed Muştafâ
Oldurur dâim viren ķalbe şafâ
3. Şöyle bil kim olmasa faĥr-i cihân
Berr ü baĥr içre güneş asūman
4. Olmayaydı yevm-i maĥşerde sebeb
Zulmet içre ins ü cin ķalaydı heb
5. Anıĥ-çün dirler aĥa bil ey cân
İki cihânıĥ güneşidür hemân
6. İns ü cin vaĥş ü ťayr hem melek
‘Arş-ı kürsi ay güneş hem nüh felek
7. Yir ü gök nâr u cennet yogıdı
Anca esmâ vü şıfâtı varıdı
8. Cümleden evvel Ġanî Cebbâridi
Lem-yezel ü bî-zevâl Allâh idi

9. Diledi kim ¼udretiñ izhâr ide
M¼mkinâtı yoğiken ol var ide
10. Evvelâ n¼r-ı Mu¼ammed Muştafâ
Halk id¼ben ‘âleme virdi şafâ
11. Şöyle bil kim m¼mkinâtı ey H¼mâm
Altı g¼nde c¼mlesin kıldı tamâm

2a

1. Ol Muḥammed yüzi şuyına hemân
Halk olupdur cümle maḥlûḳ âsumân
2. Hem Ebûbeker vü ‘Ömer vü ‘Osman vü ‘Ali
Hak te’âlanuḡ bular maḳbûl ḳulı
3. Dâḥı bunlar Muştafanuḡ yaridür
Cümle aşhabuḡ dâḥı envâridür
4. Her kim bularuḡ birine buḡz ider
Şöyle bil ki anuḡ imânı gider
5. Hak buları raḥmetiyle ṭoladı
Her birisin raḥmete ḡarḳ eyledi
6. Hürmetine anlaruḡ yâ Rabbena
Eyle bizi dostlaruḡla âşına
7. Rażı olsun cümlesinden ol Raḥim
Rıżvânullahı ‘aleyhim ecma’in
8. Dilerem ki dilime kuvvet ola
Ben ḥaḳirüḡ derdine dermân ola

9. Muştafanuñ hûb cemâlin söyleyem
Hadice hikâyetin şerh eyleyem
10. Pes nice şahib kemâller söylemiş
Muştafanuñ mevlidin şerh eylemiş
11. Ben dâhı bir dâsitân-ı Muştafa
Söyleyem kim dinleyen bula şafâ

2b

1. Kimki söyler mevlid-i fahr-i rûsûl
Anılur meclisde du'âyla ol
2. Hâşre deñlü nâmı anuñ yâd olur
Dâima du'âdan ruñı şâd olur
3. Dâhı medhın okudan olur metâb
Okudan dinleyen bulurlar şevâb
4. Kıluram ben dâhı sizlerden recâ
Luţûf idüb eyleye siz hayr du'â
5. Dilerem ki hâk murâdâtın vire
Cennet içinde didârın göstere
6. Cümle müşkil işleri âsân ola
'Âkıbet yoldaş aña imân ola
7. Ben hâkir bî-çâreye luţf işleye
Fatiha okuyuban bağışlaya
8. Muştafanuñ hürmetine ey Hüdâ
Rağmetiñle cümlemizi yarlığa

9. Ger bizim yüz binde bir suçumuzu

‘Adl idüben yarlıgamaz sen bizi

10. Vay bizim ħalimize ya Müste’an

Kime cehenneme bize oldısar mekân

11. Fazl idersen ey bizim Allah’ımız

Cennet-i ‘â’la ola otâğımız

3a

1. Raḥmetiñ deryâsına yokdur ‘aded
Zerece andan bize eyle meded
2. Yâ ilâhi dilerem cümlemizi
‘Âkıbet yimeniñe gönder bizi
3. Ger bu ‘âlem ḥalık dirse şubḥ ve şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamâm
4. Ger diler iseñ böyle canıñ şafa
Vir şalavât bir resul-i Muştafa
5. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Muḥammed
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Aḥmed
6. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Ḥamid
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Maḥmūd
7. Muḥammed Muştafâ ol mâh-ı tabân
Anâ raḥminde iken bil ey cân
8. Babadan yetim oldu faḥr-i cihân
Neler kıılır kim görüñ ulu Sübhân

9. Yedi yaşına giricek fahr-i cihân
Anası ‘ömri dâhı oldu tamâm
10. Mübârek cismi anuñ oldu hasta
Diledi ruhı vaşıl ola dostâ
11. Didi kim yâ Muhammed gel göreyim
Birâz yüzimi yüziñe süreyim

3b

1. Ki senden ayrılma gibi çün ey yâr
Bağâyat hasta oldum şöyle kim vâr
2. Hâbibüm sevdiğim canım canânım
Fedâ olsun saña ruḥ-ı revânım
3. Umarıdum seniñ luṭfuñ göreydim
Risâletüñe ‘ömür ir göreydim
4. Müyesser olmadı el ḥükmülillâh
Bağâyat râzı oldum elḥamdülillah
5. Atadan yetim olmuş idün ey cân
Anadan dâhı yetim olduñ alân
6. Şarılub boynuna çok kıldı zârı
Gör anuñ gitdi elden ihtiyârı
7. Didi kim yâ Muḥammed ey yüzi mâh
Seni ısmarladum Allaha her gâh
8. Bunı böyle deyüben virdi cânı
Semâya çıkdı kâmunıñ feğânı

9. Derilüb bir yere çok ağıladılar
Soñucı defn idüb kabre koydılar
10. Ki ‘Abdilmuṭṭalib ceddî resûlün
Elin eline alub gonça gülün
11. Getirdi evine fahr-i cihânı
Kılaridi aña dürlü ihtirâmı

4a

1. Yetim olduğına ağlama habibüm
Ki sensin tatlu cânâ tabibüm
2. Nitekim ‘ömrüm oldukça bil ey cân
Ki hıfz idüb yâr nider hem seni ben
3. Resûlün hatırın kıldı teselli
Kılacak anâ didârun tecelli
4. Kõmazdı Aḥmedi hergiz yanından
Severdi anı kim özge canından
5. Otursa tursa yanından kõvmazdı
Ta’ami daḥı ansuz kim yemezdi
6. Meger kim bir gün ol pîr ḥasta oldu
Eşidüb Mekke uluları geldi
7. Sorub ḥatır-ı ziyâret eylediler
Şifâlıklar vire Allah didiler
8. Kim üç oḡlı andaydı bile hazır
Dönüb oḡullarına bakdı ol pîr

9. Hemandem gözleri yaşıle tıldı

Deründen âh idüben nale kıldı

10. Görüb cümlesi anı nale kıldı

Çamunun elden ihtiyârı gitdi

11. Didi bilün benim ağladığım bu

Firâkıyle ciger tağladığım bu

4b

1. Muḥammed kim yetim qalmışdı ey cân
Şabilikde atadan hem anadan
2. Gidicek ceddi anuñ çü anı
Aluban besleye faḥr-i cihânı
3. Ebû Leheb didi kim sen baña vir
Anuñ ḥidmetine beni üleşdür
4. Kemâlince aña ḥidmet kılayın
Bu işi cânıma minnet kılayın
5. Didi senden benim yokdur ümidim
Benim saña degildir i'timâdım
6. Daḥı Ḥamza cehânıñ pehluvanı
Didi vir baña ol ruḥ-u revânı
7. Anuñ ḥidmetine yüzler süreyim
Yoluna cânımı kurbân vireyim
8. Didi sen bir saḥi cömerd kişisün
Daḥı hem pehlivanlaruñ başısun

9. Ki şadksun özünđe vü sözün ħaķ
Kim olsun iki cihânda yüzün aķ

10. Velisen ħali olmazsın ħazâdan
Muĥammedi şaķınurum cefâdan

11. Bu kez geldi ilerü Ebû Tâlib
Babasınuĥ sözine oldu raĥib

5a

1. Didi “Ey gözlerim nurı ata sen”
Muhammedi baña ışmarla ahsen
2. Bu sözleri eşidüb sevindi cânı
Şanasın aña virdiler cihânı
3. Ebû Talibe didi “Kim babası”
Veşayet eylerem dir atası
4. Muhammedi alub eve veresin
Eviñ şadrına anı geçüresin
5. Eliñden geldügünce aña hıdmet
Bulasın Hâk kıtında sende ‘izzet
6. Kâmu oğlanlar giden hoş sevesin
Dileriseñ bulasın derd devâsız
7. Anı hergiz libassız kıomayasın
Ki horlayub yetimdür dimeyesin
8. Anıñ kıadrini sen sonra bilesin
Sevinüb şâd olub handân olasın

9. Hüdâ aña risâlet viriserdür
Pağalar ol şafayı göriserdür
10. Aña göre niçe dürlü şenâlar
Ebi Tâlib eyledi çün du'âlar
11. Aña ışmarladı vü kendi gitdi
Fenâ milkinden beğâya rıhlet itdi

5b

1. Yuyub ol piri kabrine qodılar
Anıñçün halk-ı ‘âlem aqladılar
2. Ebi Tâlib alub geldi resûli
Evine getürüb ol pür uşûli
3. Varıdı hâtunı Fâtıma adlu
Melek sıfatlu idi sözi tatlu
4. Didi ehline kim zî sa’âdet
Naşib oldı bize kim bu kerâmet
5. Eviñe getüresiñ zî sa’âdet
Şükr kim bize virmişler icâzet
6. Muḥammed Aḥmede deye olavuz
Yarın maḥşerde hem raḥmet bulavuz
7. Anı cânımıza minnet bilelüm
Olunca biz aña ‘izzet kılalum
8. Alub elini tiz şadre geçürdi
Ta’âm getürüb yedirdi içirdi

9. Didikim ey gözüm nuri Muḥammed
Ki oğlum ismi ‘Ali senüñ Ahmed

10. Seni artuḳ severem ben ‘Ali’den
Dâḥı cânımdan artuk sevgüliden

11. Muḥammed Muştafa pes tırdı anda
Hıżuriyle şafâ sürdi vaṭanda

6a

1. Ger bu ‘âlem hâlık dirse şubh ve şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
2. Ger diler iseñ böyle canıñ şafa
Vir şalavât bir resul-i Muştafa
3. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Hamid
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Vaḥid
4. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ mâḥ
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Haşir
5. ‘Atike adlu qarındaşı varidi
Ebi Talib anı gâyet severdi
6. Muḥammedün ḥalası idi ey yâr
Ebi Talib evine geldi ey yâr
7. Ki bir söz geldi aşna-yı kelimda
Velikin dili sözde gönli gamda
8. Didi kim “Ey gözüm nurı qarındaş”
Size bir söz diyeyin eyleme faş

9. Muḥammed büyüdi vü yigit oldı
Anuñ evlenmesinüñ vaḳti geldi

10. Velikin elümüzde malımız yok
Varub kız dileyecek ḥalimiz yok

11. Aḡa fıkır eyleyüb tedbîr idelüm
Ne kılub neyleyelüm nicidelüm

6b

1. Ebi Talib didi kim “Elümüzde”
Sim ü zer yok kışadur dilümüzde
2. Ya akce isteyü kime varalum
Kime boyun egüben yalvaralum
3. ‘Atike didi “Ey yar-i vefâdâr
Ki ben bir fikr kıldım diñle ey yâr
4. Hadice hatunun kim kârübânı
Bulursun Şam’a gider her yıl anı
5. Ticâret vaqti geldi diñle ey cân
Münâdiler nidâ kıldı ferâvân
6. Gelüb yazılalar Şama gidenler
‘Ulufe ile at deve yedenler
7. Yarar atlı silahlı merd civanlar
Gelüben kârübânı bekleyeler
8. ‘Ulufe eyleye halli halince
Ri’âyet ola herkese yolunca

9. Dilerem ben dahı varam o şaha
Ki ‘arzuḥâl idem ol yüzi maha
10. Muḥammedi kıoya bir ḥidmete ol
Bulavuz ol sebebden müşkile yol
11. Mürüvvet kâni bir ehl-i kerimdir
Yetecek deḡlü mal virse ne gamdır

7a

1. Anı ol malıyla evlendirevüz
Muhammede gelin alıvirevüz
2. Ebi Tâlib eşidüb şaldı başun
Akıdub gözlerinden kanlu yaşun
3. Didikim ey karındâş aşlımızda
Kirâcı yokdurur hiç neslimizde
4. Yine gayret idüb ‘aqlını derdi
Ki kendi kendine fikr itdi didi
5. Meger kim vardur öle hikmetullah
Görelim nicülür kudretullah
6. İcâzetle ‘Âtike geldi evine
Düzetdi armağanlar aña göre
7. Hadice barıgâhına irişdi
Bilüb bevvâblar anı görüşdi
8. Hadice hâtuna tiz söylediler
‘Âtike geldüğün ‘arz eylediler

9. Segirdüb karşı çıkdı itdi iqbâl

Elin alub içerü girdi fî hâl

10. Nice ta'zimile şadre geçürdi

Külebi şerbet mükerrer içürdi

11. Buyurdı ol qadr çıkdı ni'met

Qamusı sükkeri yiyene minnet

7b

1. Yenilüb içilüb du'â kılındı
Du'âdan sonra eli yüze sürüldi
2. Hâdîce söz için didi ki ey yâr
Ne geldigin eyleseñ bunda ikrâr
3. Murâdınız nedür söyleñ bilelüm
Aña göre tedârikler kılalum
4. 'Âtike eydür dilerem var olasın
Hemişe devletiyle yâr olasın
5. Dağı 'ömrün mezid payende olsun
Niçe şahlar kapuñ bende olsun
6. Güler yüzün cihânda şolmasun hic
Mübârek kalbine gam gelmesün hic
7. Murâdum budur ey devletlü hanım
Velikin dimege varmaz zebânım
8. Muhammed emin adlu bil ey yâr
Bir yigit karındâş kuzusu var

9. Niceler  idmeti  z idicidür
Kimi deve kimi at yedicid r
10. A a da nola bir hidmet buyursu 
Mu i'd r emri e her ne ki dirse 
11. Tic retten gelince k rub nu 
Sevinüb   d u   nd n ola c nu 

8a

1. amularu 'ulufesin viresen
Aa da ne olur isan idesen
2. Anı evermek isteriz muaa
Velikin destimizde sim ü zer yok
3. Ebi âlib size kıılır du'âlar
İder dergâhınıza hem senâlar
4. Didi kim lu u isân eylesünler
Bu derdimize dermân eylesünler
5. Eşidüb bu sözi çünkü adice
Çü bildi neydigin ol dem netice
6. Meger adice bir düş görmüşidi
Mu'abbirlere anı şormuşidi
7. Görür gökden münevver bedir mâhı
Tamâmet nur idüb leyl-i siyâhı
8. Nüzûl idüb iner ol yeryüzine
onar ol dem adice ni dizine

9. Anuñla rüşen olur cümle ‘âlem
Sevinüb şad olur cin ile adem
10. Hâdice hâbdan ol sa’at uyandı
Şafâdan miski ‘anbere boyandı
11. Kalem alub eline yazdı ol dem
Mu’abbire heman gönderdi adam

8b

1. Düşünince gördüğünü bir bir
Yazub kağıda anı kıldı takrir
2. İrişdi çünkü nâma vâsl oldu
Getürüb mihrini okudu bildi
3. Kalem alub mu'abbir ol dem eline
Getürdi Allah adını diline
4. Didi peygamberim ahir zamâna
Naşibü olasın ol fahr-i cihâna
5. Gele Mekke'den hem ol nur-ı ekber
Cihân anu kıla ola mübaşşer
6. Ki Tevrat'da yazılmışdur şaffeti
Anıñcün halk idübdür mümkünâtı
7. Dağı nesli ola İbrâhim halilün
Hâbibî ola ol rabbi celilün
8. Olisardur anuñ ismi Muḥammed
Bir adı Maḥmud ola biri Aḥmed

9. Ki nâme-i Hadice çünkü bildi
Bağâyat cân u dildân râzı oldu
10. Yaraşmaz aña diye ger kiracı
Yaraşur ele küffârdan haracı
11. Umaram ben anı peygamber ola
Bu mañlukâta kamu ol rehber ola

9a

1. Dağı hüküm eyleye Şâm u 'Irâk'a
Şanemleri kırub dağı bıraka
2. Didi gündür Muhammed bunda gelsün
Kıracı bilmeziz bize anı bilsün
3. Bile olsun nola ol kârübânde
Ola aña cihânıñ halkı bende
4. Ki gelsün bunda anı biz görelim
Aña layık meşalih biz görelim
5. Eşitdi 'Atike anı sevindi
İcâzet diledi çünki sevindi
6. Ger bu 'âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
7. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
8. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ 'Âkıb
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Tâha

9. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Yâ-sîn
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Tâhir

10. 'Âtike hâtuna çün oldı destūr
Ebi Tâlibe irdi ol yüzi nūr

11. Aña bildirdi cümle kıyl ü qâlî
Hâdice ile olan hasbuḥali

9b

1. Ebi Tâlib didi kim yâ Muḥammed
Ḥadice inşââllah ola mesned
2. Buyurış sözleri anda vâdesiz
Meşâlih ne ise anda göresiz
3. İşitdi bu sözi çün fahr-ı ‘âlem
Sa’âdetle teveccüh kıldı ol dem
4. Ḥadice ḥânesine çünki irdi
Ki ta’zîm itdiler oṭaya girdi
5. İcâzet oldu çün gecdi oturdi
Muḥammed geldigin Ḥadice gördi
6. Ki Tevrâtı öpüb eline aldı
Oṭa divarınun ḳurbine geldi
7. Meger Tevrât içinde görmüşidi
Ne deḡlü vardurur anı bilürdi
8. Yazılmışdı Muḥammedün şıfâtı
Ḥaḳıḳat nice ise hadd ü zâtı

9. Mesihden sonra geliser Muḥammed
Şefâ'at ehli olısar Muḥammed

10. Anuñ yüzi suyuna cümle 'âlem
Yaradılmışdur hem cin ü âdem

11. Kâmu peygamber rehber olısar
Veli nebi aḡa muḥtâc olısar

10a

1. Anuñçün yaradıbdur haq cihânı
Ki 'arş-ı kürsi vü hûr-i cinânı
2. Vücuda Mekke şehrinde gele ol
Kamu halkı dine da'vet kıla ol
3. Bu 'ilmi çün okuyub bilmişidi
Deründen aña müştâk olmuşidi
4. Anuñ gelecegi vaqt oldığını
Muhammed hem vücuda geldiğini
5. Çü Mekke içinde şehir bil ey cân
Güneş gibi 'ayân oldu o civân
6. Büyük küçük ulvi güci bil anı
Severdi cümlesi fahr-ı cihânı
7. Muhammed-i emin dirlerdi aña
Kamu halkuñ katunda kadri â'lâ
8. Anuñ kadrini Hadice bilürdi
Gice gündüz hayâlinde olurdı

9. Divâr delüğine yüzün götürdi
Kim ol sâ'at habibüllahı gördi
10. Tecelli eylemiş alnındaki nûr
Görürdi anı kim Tevrât'da mezkûr
11. Kaçankim söylese maḥbûb zübânı
Erirdi dinleyenün cism ü cânı

10b

1. Dağı kirpikleri ebr-i siyâhı
Cünûn ider görenleri kemâhı
2. Görür anı ki ol maḥbûb ḥaḳdur
Anuḡ hergiz cihânda misli yoḳdur
3. Bilür anı ki bir şâḥib cemâlidür
Kimesne anı vaşf itmek muḥâldür
4. Sevindi didi kim bu idi maḳşûd
Dileremki müyesser ide ma'bûd
5. Du'âmı ya ilahi sen ḳabul it
Ḥabibüḡ Muştafâ'ya beni kul it
6. Ḥadice geldi oturdı saraya
Yüzi beḡzemiş idi bedr-i aya
7. Sevinüb şad olub öne geldi
Ki çaşnıḡirlerine emir ḳıldı
8. Ta'âm çekildi o yâr-i vefâya
Yedi ve icdi erişdi şafâya

9. Hâdîce anı görüben sevindi
Ke-enne kendüsini yâvi kıldı
10. Yine ğayret idüb ‘aqlını derdi
Ki kendi kendüsiyle fikir iderdi
11. Eger bu sırrı kimseye dirsem
Bu gizlü râzımı izhâr idersem

11a

1. İşidenler kâmusı dinleyeler
Bu sırdan nice ma'ni anlayalar
2. Dimişler ulular şabır selâmet
İvenler 'âkıbet olur melâmet
3. Kiracı dimişidi göndürelüm
Nice olur işün şonı görelüm
4. Varıdı bir kulu Meysere adlu
Reis-i kârübân 'alî şıfatlu
5. Kâmu malı vü menalı ol zabt iderdi
Ki yılda bir ticârete giderdi
6. Reisi idi cümle kârübânun
Kâmu mahkumidi hükmünde anun
7. Didi yâ Meysere işit cevâbı
Ne ise anı kıl işün şavâbı
8. Ki 'Abdilmuttalib oğlu Muhammed
Yazıldı kârübâna kıla hizmet

9. Kureyş ulılarıdır aşlı anuñ
 Hem İbrâhim ħalîldür nesli anuñ
10. Anı ben görmüşem Tevrât içinde
 Dağı Tevrâtdaki ayât içinde
11. Ki Tevrât'da olan na't-ı şıfâtı
 Müşâbihdür kamu ħalde şıfâtı

11b

1. Ola bir gnki peygamber ola ol
Kamu peygambere server ola ol
2. Dahı Cebrâil inb gele Krân
Aña uyanlar ola ehl-i imân
3. Aña göre aña ‘izzet gerekdür
Kemâlince aña hürmet gerekdür
4. Anuñ bir bendesiyz inşâ’âllah
O bize hıdmet itmek hâşalillah
5. El vurub şandığından nice esvâb
Çıkardı hem saçub üstüne gülâb
6. İki gömlek iki yağlık iki ton
Ayak yerine işlemişler altun
7. İki harır libâs hem iki dlbend
Görenler diyeler aferin pesend
8. Koyub boğçaya didi bunları al
Oñat kıl bu işi eyleme ihmâl

9. Gideceksen Muhammed'e haber vir
Ata bindür yanuñ sıra yola gir

10. İkinci konâğa varınca hele
Yesün içsün kamu seniñle bile

11. Üçünci konağ ola çün müyesser
Oñat kıl bu işi eyleme ebter

12a

1. Muḥammedi uyarṭur-ı erden
Aḡa keydür bu esbâbı saḡradan
2. Ki bir nice ṭon u gömlek ḡarîrler
Keysün dostları kılsun şükürler
3. Daḡı bu ince dülbendi şarınsun
Niçe gün ḡalk içinde böyle keyünsün
4. Daḡı ‘Arabî atı eger birle
Müzeyyen eyle anı sîm ü zerle
5. Egeri uyanı ve sine-i bendi
Ki sîm ü zerden olsun hem kemendi
6. Varub gelince aḡa ‘izzet eyle
Bulasan sen daḡı katımda ḡürmet
7. Varub geldikde seni kılam azâd
Şu deḡlü mâl viremki olasan şâd
8. Çıkardı şaydı tinar elli altun
Di aḡa bunu ḡarçlık içün alsun

9. Yarağ etsün yola hem hazır olsun
Haber oldığı sâ'at bunda gelsün

10. Bu sözleri eşitdi Meysere çün
Didi kim devletün yâ bende olsun

11. Ne kim siz buyurursız ey şehn-i şâh
Dağı artık kılâyım inşâ'allâh

12b

1. Yüzin yerlere sürüb torı geldi
Hem elli altunı eline aldı
2. Dağı boğça-ı aldı kıldı nehân
Muhammedeñ katına vardı ey cân
3. Virüb altunı aña didi ey cân
Varub hazırılık eyle yola el'ân
4. Gidecek gün ola bunda gelesin
Eyi yatlu bizimile olasın
5. Ger bu 'âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
6. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
7. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Muṭahhar
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Ṭabb
8. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Seyyid
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Rasûl

9. Yerinden tırdı çünkü oldu destür
Ebi Tâlib katına irdi ol nûr

10. Didi ‘emmisine aña kim bilesin
Hemişe daimâ mesrûr olasın

11. Didi ‘emmisine ey şâh-ı ‘âlem
O deñlü kıldılar ‘izzet ve ikrâm

13a

1. Şu denlü sükkeri ni'met çekildi
Añuñ rub'ı dañı yenmedi qaldı
2. Anı bir kimse vaşf itmek muğaldir
Bize bu 'izzet ü ikrâm ne hâldir
3. Dañı hem virmişidi elli altun
Dimişkim bunı versün harçlık alsun
4. 'Âtike Ebû Tâlib diñlediler
Qatı mürüvvetli hâtundur didiler
5. Ki bir gün gitmege tedbir kıldı
Tabllar naqreler kösler çalındı
6. Hadice'niñ kamu dört biñ devesi
Kimi ipek kimi dülbend buğası
7. Yükün yükledüb oldılar revâne
Haber eylediler fañr-ı cihâne
8. Muhammed dâñı hâzır olmuşidi
Zirâ evvelden aña dinmişidi

9. ‘Âtike Ebi Tâlib dinlediler
Muhammed gidecegin anladılar
10. Bir zamân gözlerinden dökdiler yâş
‘Âtike didi ey der qarındâş
11. Muhammed’i becid tut göndürelim
Bu işün sonı hayr ola görelim

13b

1. İcâzetle Muḥammed yola girdi
Gelüben Meysere katına irdi
2. Tamâm Meysere ḥazırlanmışıdi
Kılıc kuşânub ata binmişıdi
3. Muḥammed geldüğün gördi sevindi
Bir ata hem Muḥammed daḥı bindi
4. İkisi de yola oldu revâne
Gelüb irişdiler heb kârübâne
5. Bihârat ehli heb kâmusı geldi
Ki Meysere o günde tapu kıldı
6. Ebû Cehil Ebû Leheb Ebû Süfyân
Ebû Bekir daḥı bileydi ey cân
7. İrişdi üçünci konağa hem çün
İrişdi çünki aḥşam yatdılar dün
8. Seḥerde Meysere kalkub oturdı
Daḥı boğça ortaya getürdi

9. Rasûlullah'ı Meysere uyardı
Ağa cümle emânetleri virdi
10. Didi diñle sözüm ey mâh-ı 'âlem
Mübârek hatırıña gelmesün ğâm
11. Hâdice'den ne kim işitdi bildi
Muhammed'e kâmusun 'arza kıldı

14a

1. H    r atlas   uma  ları giyerdi
Dağı d  lbendini hem   arıvirdi
2. Dağı ya  lı  ı hem       b destmallar
T    nd   vaşf idemez an   diller
3. Dağı zerrin eger lev beray at
Get  rd   didi gel bin ya Mu  ammed
4. Suvar oldu Mu  ammed çünki a  a
Bu i  i kim görürse   ald   ta  a
5. Y  riddi k  r  b  n oldu rev  ne
Ki ta'  zim oldu ol fa  r cih  ne
6.   aba   oldu an   gördü görenler
Mur  da irdi     n an   sevenler
7. Ebu Bekir an   görüben sevindi
Has  d oldu anlar kim yerindi
8. Bu vechiyle     kitdiler iki gün
Ebu Leheb Ebu Cehil'le mel'un

9. Didiler Meysere'ye ey ulumuz
Ey canımızdan bizim sevgölümüz

10. Nedendir buña böyle 'izz-ü hürmet
Dağı bu aşıl libas hem 'izzeti

11. Revâdur ol size eyleye hîdmet
Bile hîdmetiñiz canına minnet

14b

1. Sen aña hîdmet eyleyüb nidersin
Ki kendi kendüni tahfîf idersin
2. Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim ne söziñüz var yâ mel'un
3. Bu kamu malı ve mülkü cümle anıñdur
Bilün Hadice dañı kim anıñdur
4. Bilürseñ ben dañı anıñ kılıyam
Ki aqcesıyle alınmış kılıyam
5. Ne kim hükm ide ben anı kıluram
Velikin ben dañı şöyle bilürem
6. Kamu mahlukdan uludur Muhammed
Haqqıñ sevgüli kılıdır Muhammed
7. Haqqıñ sevgüli kılı gerçü çokdur
Velikin Mustafa mahbûb haqqdur
8. Kamu düşman bu sözleri işitdi
Hased nârına yanuban tutuşdu

9. Ebu Bekr bu sözleri fûravân
İşidüb tahsîn itdi hezarân
10. Didi ya Meysere ne hoş didiñüz
Beğâyat hub toğrı söyledinüz
11. Yüzün aķ aferin ey merd-i ‘alem
Ki kılduñ düşmanuñ bağrını pür-i ğam

15a

1. Yola oldılar andan çün revâne
Varuban kondılar bir hub mekane
2. Ki andan gitdiler günlerde bir gün
Ki Buhra deyrine irişdiler çün
3. O deyr içinde bir râhib varidi
Aña Buhrayı râhib dirleridi
4. Xamu halk işidüb bilmişidi
Anuñ vaşifi cihâna toluşidi
5. ‘İbâdet eyleridi meskeninde
Ki kaim olmuşidi ‘asi şer’inde
6. Bahar yevm aḥşama dek sâim idi
Geceler şubḥa deḡlû kâim idi
7. Anuñ işi ki ilmiyle ‘abâdıt
Okuyub yazmak vü ḥalvet reyâzıt
8. Meger Tevrât içinde Muşafa’yı
Daḡı İncil’de hem ol bedr-i ayı

9. Temâmat okuyub hem bilmişidi
Deründen aña müştak olmuşidi

10. Nice eydügini na't-ı şıfatın
Dağı anuñ görinde mu'cizâtın

11. Cihân anuñçün oldı muhakkak
Dağı hûr ve kuşûr cenneti uçmak

15b

1. Gelecegin dağı ağır zamanda
Ola bu halk-ı ‘âlem ağı bende
2. Kâmu peygamber anı ‘izzetine
Gireler cennete anı hürmetine
3. Toğısar Mekke şehri içre ol mâh
Yakın kaldı mu’ayyen oluğ agâh
4. Ki kânde giderise bilgil anı
Ola bir pare bulut sayebanı
5. Dağı kârübünile hem gidecegin
Bu yollarda ne kılub nidecegin
6. Temâmat ‘ilm içinde görmüşidi
Anıçün ağı göñül virmişidi
7. Münâcât eyleyüb didi İlâhi
Ki sensin cümle mağlukuğ penâhı
8. Cemi’i kullaruğ ma’budu sensin
Kâmu ‘abidleruğ mağşudu sensin

9. Dikenden gül şadefdendür virensin

Qamu halkı murada ir görensın

10. Bu kemter kılunıñ oldur muradı

Aşır ki lıtf idüb buna muradı

11. Dilerem ol zamâne ir göresin

Anuñ maħbub cemâlin gösteresin

16a

1. İlahi sen beni andan ayırma
Resuli görmeyince canım alma
2. Beni eyle hem anuñ ümmetinden
Cüdâ eyleme aħır himmetinden
3. Ger bu ‘âlem ħalkı dirse şubh u şâm
Medħ olunsa ħaşre dek olmaz tamâm
4. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
5. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Nebî
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Resûle’r-rahme
6. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ kâim
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ câmi’
7. Çün ol râhib du’âyı öyle kıldı
Du’ası ħağ ħatında mağbûl oldu
8. Pes Allah te’ali kıldı taqđîr
Muħammed’iñ yüzini göre ol pîr

9. Ne vaktin gele Mekke kârubânı
Çıkub şavma'adan gözlerden anı
10. Baķuban göremezdi ol buludı
Zirâ anuñ beşâreti ol idi
11. Yine girüb ĥalvetine oturub
Kitablaruñ ĥatına hem getürüb

16b

1. Yine bir yıla dek ‘âşık-ı hayrân
Dökerdi gözlerinden yaşile kân
2. Ki her yıl bunu böyle eyleridi
İlahi sen müyesser kıl dir idi
3. Bu hâl üzere ki otuz yıldan artık
Ağardı gözi yaşı selden artık
4. Ki her kimse yakın gelse o deyre
Gider olsa ticârete ya seyre
5. İnerlerdi devesinden atından
Suvar gitmezdi savma’a katından
6. Kamu halk aña müştak idi ey cân
Velikin kendüzün kıldı pinhân
7. Ki halkdan ‘uzlet iderdi kendüni
Göremez degme kimseler yüzini
8. Gittim irdi anda Mekke kârubânı
Varub bildirdiler Buhraya ânı

9. Segirdüb şavma'a üstüne çıkdı
O gelen kârubândan yana bakdı
10. Görür ben aq bulut kim kârubânda
Nereye gitse bile gider anda
11. Bilür taḥkik ki gelmişdür ol Aḥmed
Ki bunda zâhir olmuşdur Muḥammed

17a

1. Sevindiginden anuñ ‘aqlı gitdi
Deyriden kendüzün aşâğa atdı
2. Hakkıñ ismini getürdi diline
Haña gelmedi anuñ bir kılına
3. Segirdüb kârubâna karşı vardı
Gelürken kârubânıñ halkı gördi
4. Xamusı atlarından inmişidi
Yönüni şavma’aya dönmişidi
5. Kimi sürer yüzün toprağa ey yâr
Xamu el kaldırub hacet didiler
6. Görürler ol ‘azizün geldüğini
Hem ol dem anda hazır olduğunu
7. Gelüb bunlara çün virdi selâmı
Didi işidiñiz ey haşşu ‘avâmı
8. Yüki bunda koyub bize gelesin
Ta’âm hazırladım gelüb yiyessin

9. Didiler ey ‘aziz nola varalım
Varub dergâhına yüzler sürelim
10. Ki Buhra şavma’aya döndi andan
İrişdi şavma’aya şâd u handân
11. Niçe kurban kesüb aşlar pişürdi
Hakka hamd ü senâ dilinde virdi

17b

1. Hemandem endirüben yüklerini
Dirüb bir yere cümle varlarını
2. Kumaş beklemege kodılar adam
Muhammed'e bile kıalsun didiler hem
3. Yürüyüb oldılar andan revâne
Ulular şadre geçdi kamurâne
4. Ki Buhra hazır itmişdi ta'amı
Didi kim geldinüz mi heb tamamı
5. Ebu Cehil didi heb geldik bunda
Buraya layık adam yokdur anda
6. Ebu Bekir didi kim ey 'azizüm
Ki bir yigit kalubdur dinle sözüm
7. Adı anuñ Muhammed Muştafâ'dır
Yüzün görmek anuñ 'ayn şafadır
8. Kamumuzdan anuñ aşlı oldur
Anıñla hem dem olmak sevgülidür

9. İşitdi bu sözi Buhra çü bildi
Muhammed'den yaņa hem 'azmi kıldı
10. Görür ol aķ bulut durur yerinde
Kumaş tırdıķı yer üzerinde
11. Hemin 'azm eyleyüb segirtti vardı
Bu kerre ol nażar eyledi gördi

18a

1. Ki anda gördi serverün yüzini
Olub hayrân unıtdı kendüzini
2. Gördi kim barķ urur alnındaki nûr
Misâli olunmaz aña cennetdeki hûr
3. Yañağı gonça gülden dâhı terdür
Yüzi güneş dahı alnı ķamerdür
4. Dişi dürdür ruķı yakut aķmer
Sözi sükker lebidür âb-u kevser
5. Siyâh ebrûları dönmüş kemâne
Didiler beñzemez ģaddine lale
6. Gören ‘aynın olur vâle vü ģayrân
Olur ‘aşķile anuķ bağırı piryân
7. Şanasın seridür ol ķaddi belâ
Muşavver ģûb yaratmaş Ĥaķ Te’alâ
8. Nereye uğrasa idi o server
Ėoķardı haftaya dek misk-i ‘anber

9. Birazdan ‘aqlını başına derdi
İlin öpüb yüzün yüzine sürdi
10. Didi ey benim arzu eyledigim
Gice gündüz yolını gözledigim
11. Otuz yıldan beri hasret yaşını
Dökerdi gözlerim ey mihr-i bânım

18b

1. Seniñ ‘aşkıñla geçmüşdür bu ‘ömrüm
Seniñ şevkıñla devr ider zamanım
2. Bi- hamdilillah müyesser oldu ahır
Biçâre bülbüle sen gülistânım
3. Giceler şubha denlü hasretiñle
Eridir taşları âh u feğânım
4. Tazarrular kılub dergâh-ı hâkdan
Seniñ didârıñ idi arzu manım
5. Eger yazarlarise âh u zârım
Kalem şerh eylemez dâsitânım
6. Kitâblarda okuyub bilmişidim
Seniñ evşafuñ ey fahr-i cihânım
7. Bu şi’ri okuyub didi kim ey yâr
Seniñcündür bu hizmetler ne kim var
8. Muhammed’iñ elin eline aldı
Hemandem toğrı şavma’aya geldi

9. amunu zerine ıldı tadim
Ebu Cehil diledi men' ideyim
10. Didi Bura aa kim ne sz var
Ki sylemege ey ln-i murdr
11. Hb idb didi dinlen bu szi
Ki da'ved eylemiem cmlenzi

19a

1. Muḥammed için olmuşdur ziyâfet
Ben itmezdım size zerrece rağbet
2. Dağı ben böyle iderdım şehâdet
Muḥammedür aşıl ehl-i sa'adet
3. Bilün âhır zamân peygamberidür
Dağı cümle nebiler serveridür
4. Bunun yüzi şuyına kainâtı
Hudâ ahlâk eylemişdür mümkünâtı
5. Eger bu olmasa idi olmazdı
Cihâna cinn ü âdem gelemezdi
6. Bu sözi böyle didi ve tırdı
Varub bu halka tiz ni'met getürdi
7. Yenildi ve içildi dürlü ni'met
Du'a kılındı ve tağıldı şöhet
8. Tırı gelüb icâzet dilediler
Hemişe himmetin olsun didiler

9. Turub Muḥammedi gönderdi vardı

Yine tekrar yüzün yerlere sürdi

10. Budur senden dileğim ya Muḥammed

Kaçankim saña irişür nübüvvet

11. Beni de ümmetinden eyleyesin

Yarın şefâ'atınle tolayasın

19b

1. Şükürler eyleyüb didi ki ey mâh
Murada ırmışem elḥamdülillâh
2. Tazarrular ile ayrıldı Buḥra
Feğânından tölardı tağ u saḥra
3. Ger bu ‘âlem ḥalkı dirse şubh u şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamâm
4. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
5. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Muḫannif
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Muḫaffî
6. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Resûle’l-melâhim
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Resûle’r-râha
7. Çü yola kârübân oldu revâne
Yine at çıkdılar faḥr-i cihâne
8. Bular günlerde bir gün irdi Şama
Ḥaber irişdi cümle ḥaş u ‘âma

9. ıkuban ehl-i Şam karşıladılar
Size Allah mu'in olsun didiler
10. Varub hanlara kondılar tamâmı
Otalar tutdılar heb haş u âmı
11. Őu deňlü fâide itdigi bunlar
Kimseler görmemişdir şöyle kim var

20a

1. Didiler kim gelürüz bunda biz çok
Ki böyle fâide itdigimiz yok
2. Ebu Bekr didi Meysereye ey cân
Muhammed hizmetidür bu ihsân
3. Didi Meysere gerçek söyledinüz
Muḥakkakdur anı kim siz didiniz
4. Ki ben beni bilelden beri ey şâh
Ticârete gelürem bunda her gâh
5. Ki böyle fâide görmüş degilem
Bu işün sırrına ırmiş degülem
6. Ḥadicenün hisâbsız oldu malı
Sevinüb Meysere buldı kemalı
7. Cuhûdlarun meger bayramı geldi
Şehirden kamuları taşra oldu
8. Bular bir ulu şahrâya tonandı
Tefenler kurulub kandîl uyandı

9. Didiler gelünüz biz de varalum
Nicesi bayram iderler görelüm
10. Bu Bekr ile Meysere Ebu Süfyân
Ki Mekke ulıları cümle ‘âyân
11. Muḥammedi bile aldılar ey yâr
Varalar seyr için ol gice bunlar

20b

1. Görürler ki kamu yeyüb içerler
Ki bunlar üstüne saçı saçarlar
2. Olar odlar yakub secde iderler
Ki bunlar adına Mecûsi dirler
3. Kâmusı yeyüb içüb şâd u handân
Kimi mest kimi serhoş kimi hayrân
4. Muḥammed Muṣṭafa çün bunı gördi
Ki bir kez bunlara karşı okurdi
5. Kâmunuñ ol sa'at söyündü odı
Nicenüñ qorḥusundan şındı ödi
6. Nice kim cehd idüb yaqamadılar
Bire bu ne muşibetdir didiler
7. Ol itlerüñ varıdı bir eyüsi
Kâmunuñ ihtiyârı sevgülisi
8. Didiler bize bildir bu ne haldür
Bu işde cümle fer heb bi-mecâldir

9. Didikim Mekke kavmini bulunuz
Muhammed bunlaruñladır bilünüz

10. Gelecekdir zirâ ahir zamanda
Gele hem kârubân kavmile bunda

11. Muhammedin gelecegi zamânı
İrişmişdir budur anuñ nişânı

21a

1. Nazara irdi çü putlara yakın
Söyündi odı kandillere bakın
2. Bilünüz kim cihâna ol geliser
Kamu dinleri heb batıl kılisar
3. Nişânın deyüvirdi bir bir anuñ
Didi ol bundadur tahkiķ ananuñ
4. Anuñ hükmi tuta cümle cihânı
Musahhar eyleye kevn ü mekânı
5. Ki ‘asker cem’ idüb kılıc çeke ol
Nice başlar kesüb kanlar döke ol
6. Bu sözleri işitdi çün ol itler
Aradı Mekke kavmini pelidler
7. Bağâyat Meysere’ye korku düşdi
Ebu Bekre dahı havfı irişdi
8. Alub Meysere ol fahr-i cihânı
Ki cübbe altına şakladı anı

9. Baġâyat cehd idüb bulamadılar
Ki kıande idüğün bilemediler
10. O gice kârubân oldu revâne
Güneş toġuncaya dek bu cihâne
11. Bular kıaı' eylediler bir kıonak yer
Selamet kıurtulub anda yegindiler

21b

1. Yüridiler kâmusı kona göçe
Cemi'an şâd u handân yeye içe
2. Yakîn kalmışdı Mekke üç konağ yer
Neler kılur görüñ ol Hayy u Kâdir
3. Kâmu Mekke uluları derildi
Ki cümle Meysere kâtına geldi
4. Kaçankim ol yere gelseler ey yâr
Şalarlar buradan müjdecî bunlar
5. Ki Meysere kalem aldı eline
Getürdi Allah adını diline
6. Hadice hatuna tiz nâme yazdı
Ne günü varub irdügi nişânı
7. Dağı Buğra hikayenin tamâmı
Nice konukladığın hâş u 'âmı
8. Bu seferde dağı hem kârubânıñ
Nicesi fâide itdügin anuñ

9. Dağı hem ol cuhudlar bayramında
Didi nicesi olmuşdur anda

10. Nicesi olmuşdi yazdı bir bir
Ne kim olmuşdi anı kıldı taqırır

11. Didi kim ey ulular dinleñüz söz
Ki müjdecı gibi göndürelüm biz

22a

1. Didiler kim emir ferman seniñdür
Aşıl mâl u meta'ı kârübân seniñdür
2. Didi kim ben revâ gördüm Muḥammed
Varub müjdeleye ve geye ḥıl'at
3. Kâmusundan Muḥammede revâdur
Ki evlâdı Ḥalîl-i Muştafâdur
4. Ebu Cehil Ebu Leheb işitdi
İkisi de ta'inli sözler etdi
5. Didiler bu sözün hiç aşlı yokdur
Celasenler bu 'asker içre çokdur
6. Didigünüz kişi yolu ne bilür
Yarım mil gitmeden yolu yañılır
7. Ol aşıl kişi hiç anı ider mi
Gice ile turub yola gider mi
8. İşitdi Meysere didi ki vallah
Ümidüm budurur şaklaya Allah

9. Hüdâ şaşırmağa yolundan anı
Selamet eyleye ol fahr-i cihânı

10. Getürdi virdi nâmeyi eline
Hüdâ irsâl ide Mekke yolına

11. İdüb cehdi oluñ yola revâne
Ki didi şubha degin yûri vâde

22b

1. Heman uyḡuyu terk idüb gidesin
Nameyi Ḥadice'ye iletessin
2. Bilüb sağlıgımız oluban şâd
Ola hem albi anuḡ amdan azâd
3. Girü mektûb alub bize gelesin
Ki yolda bize arṣu getüresin
4. Ger bu 'âlem ḡalkı dirse şubh u şâm
Medḡ olunsa ḡaṣre dek olmaz tamâm
5. Ger diler iseḡ bula canıḡ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
6. Eṣ-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Kâmîl
Eṣ-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ İklîl
7. Eṣ-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Müddessir
Eṣ-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Müzzemmil
8. Seyyid-i 'âlem Muḡammed ol gice

‘Azmi Mekke kıldı gitdi ol gice

9. Tîz hecin hazırlayub didiler

Muştafâ’yı müjdecı gönderdiler

10. Gideriken gözine uyhu gelür

Ya’ni kim gaflet aña fırsat bulur

11. Devenün yularına yapışub ol

Yoldan ırak yire eliser ol fuzûl

23a

1. Hâk te'ala emr ider Cebrâile
Deve didi getür toğrı yola
2. Ol sa'atde indi Cibril emin
Deveyi yolına getürdi hemin
3. Çün uyuridi hem dağı uyanmadın
Kendüsini yoldan az dem şanmadın
4. Sen uyurken toğrı yola getüren
Nice dürlü müşkül işin bitüren
5. Sen bitmişiken saña ihsân iden
İki cihana seni sulţân iden
6. Ümmetüñi heb saña bağışladım
Ya Muhammed gör ne ihsân işledim
7. Ümmetiñden şöyle kim bir kimsenüñ
'Ömri yetmiş yıl delaletde anuñ
8. Geçse hergiz hayr 'amel işlemese
Ağiri çün fikr idüb gam yemese

9. Âkıbet suçlarına ikrâr idüb
Cân u dilden tevbe istigfâr idüb
10. Dilese kim yâ Rab şıgındım saña
Derd-i mendem ya'ni dermân it baña
11. Şuçunı bağışlayub rahmet kılam
Ahiretde meskenin cennet kılam

23b

1. Biz geledüm yine söz evveline
Gitdi deve yine toğrı yolına
2. Hâk Te'ala emri ile pes ey cân
Ol sa'atde Mekke'ye irdi hemân
3. Hâdice'nün diñle imdi halini
Kimseye bildirmedi ağvalini
4. Şöyle kim müştakı ser-gerdân idi
Ağlamağdan gözleri giryân idi
5. Gözlerinden dâima dökerdi yaş
Ağlaşurlardı aña kıl ıaravaş
6. Dir idi kim müjdecı geldigini
Müjdeleyüb baña bildirse anı
7. Ben anı 'âlemden âzâd ideyim
Dağı çok nesne virüb şâd ideyim
8. Şubh u Şâm bekler idi câriyeler
Gice nevînle uyurlardı bular

9. Çün irişdi anda ol dem Muştafa
Ol yüzi gül alnı ay bedr-i şafa

10. İki cariye uyanıkdı heman
Hıdice'ye müjdeledi şâduman

11. Çün Hıdice işidüben şâd olur
Açıluban gül yüzi şandân olur

24a

1. Emr ider hâdimlerine tîz varun
Müjdecîye haş oṭaya ḳondurun
2. Ḳoşuşub ḥadim u bevvâb vardılar
Ta'zimiyle oṭaya ḳondurdılar
3. Gördiler kim gelen Muḥammed-i emin
Ḥadice'ye anı didiler hemin
4. Çün Muḥammed geldüğün işitdi ol
Şâd oluban kendüzünden gitdi ol
5. Çün Ḥadice'ye gördi geldi Muştafa
Şâd u ḥandân oldu ğayb-ı yer şafa
6. Ḥadım aldı nâme iletdi aṇa
Oḳudı ve şükr idüb ḳaldı ṭaṇa
7. Nâme-i çünkim oḳıdı bildi ol
Ḥalıḳa yüz biṇ şükürler ḳıldı ol
8. Nice ta'zim itdüğün Buḥra aṇa
Hem şehâdet itdüğün ondan şoṇa

9. Didi varuñ idünüz Muḥammed'e
Ol ḥabibü ol ṭabibüm Aḥmed'e

10. Kârubândan ḳanğı gün ayrıldı ol
Anı bildirsün bize ol pür uşul

11. O sa'at ḥadim varub şordı revân
Kârubândan ḳanğı gün gitdiñ ey cân

24b

1. Dir Muḥammed kim bu gice gelmişem
Sa'at geçdügi dem 'azm etmişem
2. Didi ḥâdim bu gice çıkmış ey yâr
Üç sa'at geçdügi dem olmuş suvâr
3. Didi kim kalmadı şikem ya ilah
Budur ol iki cihânda padişâh
4. Bu durur Tevrat'da ve İncil'de ol
Ḥatimen-nebi Muḥammed resûl
5. Çeşnigirlere buyurdi ol nigâr
Tiz ta'âm hazır idün ey yâr
6. Pes ta'âm çekildi anda yitdiler
Şoñunda elḥamdülillah didiler
7. Bir ağır bahâlî kıftan virdiler
Muştafa'nun egnine giydirdiler
8. Didi gider misün ol canâneye
Kârübâne ya sa'adethaneyeye

9. Didikim ben kârübâne giderem
Nâme yazsunlar varub ‘arz iderem
10. Nameyi yazdı Hâdice ol zamân
Virdiler Muḥammed’e oldu revân
11. Kârübândan yaḡa çün ‘azm eyledi
Derdiyle bir kerre ya Allah didi

25a

1. Hâk Te'ali emriyle bil ey yâr
Şubh u şâdık olmadın bil ey yâr
2. Ol konağda kârubâna irdi ol
Dostları şâd oldı düşmanı melûl
3. Uyanub kalkmış idi heb tâcirân
Yüklerin yükledirlerdi şâdumân
4. Gördiler kim ol Muḥammed Muştafa
Karşudan geliyor ol pür şafa
5. Ebû Cehil Ebû Leheb şâd olub
Ta'n iderler kahkaha ile koyub
6. Dimedik mi biz saḡa ya Meysere
Ya nice adam gönderürseñüz göre
7. Yoldan azmış bu gece yol bulmamış
Ne yire varacağını bilmemiş
8. Geliyor bir haber soruñ aḡa
Bu muşibetler sehel işdir aḡa

9. Meysere bu sözleri işitdi çün
Düşmanın ٲa'nından oldu bağı hûn
10. Pes Ebû Bekr dağı oldu melûl
Ol sa'at içinde irdi pür uşûl
11. İre gelüb bunlara virdi selâm
Pes selâmın aldı andan haş u 'âm

25b

1. Gördiler egnine geymiş hil'ati
Devleti payende vü hem tal'ati
2. Sundı Meysere'ye nâme-i uşâh
Gülgüle düşdi bu halk içre nagâh
3. Meysere nâme okudı bildiler
Cümle halk bu işe hayrân kıldılar
4. Gördiler kim bu cevâb Hadice'nün
Bildiler kim mühr anıdır haş anı
5. Ebû Bekr Meysere şâd oldılar
Budur Allah'ın habibi didiler
6. Ebu Cehil Ebu Leheb oldılar
Hor u zelîl nâs katında kıldılar
7. Didiler bu câdûlukdur bil 'ayân
Pes üç günlük yolu bir günde revân
8. Varuban hem girü gelmek ola mı
Bunı 'âlemde kimsene kıla mı

9. Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm

10. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ

11. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ ‘Abdallah
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Habiballah

26a

1. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ şafiallah
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ nebiallah
2. Kârubân halkı çün oldılar revân
Gelüben günlerde bir gün şâd u mân
3. Mekke'nün şehrine irdiler tamâm
Karşu geldiler bulara haş u 'âm
4. Her kişi meskenine irişdiler
Kavm u qarındaşıle hem görüşdiler
5. Meysere dahı irişdi şâd u mân
Hadice'nün bârigâhına hemân
6. Didi Hadice Muhammed inmesün
Atıyla varsun eve yorulmasun
7. Pes seyisler öne düşüb gitdiler
Ebû Tâlib evine iletdiler
8. Çün Ebû Tâlib 'Âtike gördiler
Hamd idüb hem Hâlîk'a şükr itdiler

9. Gelüben ikisi de görüşdiler
Birbiriyle Һallerin şoruşdılar
10. Bu aradan geçdi eyyâm bir zamân
Öyle umarlar Һadice'den 'ayân
11. Yakını kim aқce vü altun göndüre
Pes Muhammed'in 'ulūfesin vire

26b

1. Geçdi bir ay kim eşer belürmedi
‘Ulufesin Aḥmed’ün göndürmedi
2. Dir ‘Ātike ey birader varayın
Ol kerimeye anı aṇdurayın
3. Ebū Ṭâlib dir aṇa kim sakın ol
Kimsenün ḥakkın yemez ol öyle bil
4. Bi - kıyâs mal şimdikim gelmişdür
Bil kim anı deftere almışdurur
5. Şimdi anlar kılur ol malı hamâb
Verme zinhâr anlara virme ‘itâb
6. Geçdi bir ay yine fâriğ oldılar
Yine bunlar bir araya geldiler
7. Dir ‘Ātike zâhir unutmuşdur ol
Zirâ gâyet şuglu çok eşgâli bol
8. Pes icâzet vir baṇa kim vereyim
Ne sebeb olmuşdur bir göreyim

9. Dir Ebū Tâlib ki nola veresin
Olmaya zinhâr teķazâ viresin
10. Söyledüğün sözi söyle refiķle
Hâtıra toķuna sözün kim bile
11. Hem daķı bizden selâm ir göresin
Hakipayine anuķ yüz süresin

27a

1. Hem ne kim ihsân iderise alasın
Azucuk dimeyüb alub gelesin
2. Bu yaña geldin Hadice hâline
Dinle imdi fikri nedür kâline
3. Subh u dem fikri hayâli yârile
Gönlün eyler idi ol server ile
4. Gice gündüz uyku gelmez gözüne
Gözyaşı inci dururdu yüzüne
5. Çeşm mesti lâ-cerm giryân idi
Şöyle kim müştâkı ser-gerdân idi
6. Dir idi kim yâ ilahe-l ‘âlemin
Maḥremim ola Muḥammed-ül emin
7. Ben za’ife itgil aña naşib
Kıl beni câriye aña ya Mucib
8. Yanar idi bülbül-i şeydâ gibi
Gözleri yaşı aḳar deryâ gibi

9. Gerçe ağlar şubı u dem nâlân idi

İlla kimseye dimez pinhân idi

10. Halka izhâr eylemez aıvâlini

Kendü bilür yine kendi halini

11. Dir eger ben aķce altun gönderem

Ya'ni kim Muıammed'inı ĥaķķını virem

27b

1. Virdigim aķceyle gelin alalar
Anı kendölere maħrem kılalar
2. Ben anuñ didârından maħrûm olam
Tâ abad bu derde yanub yaķılam
3. Hâķ baña ol günleri göstermesün
Ayrulığı kimselere virmesün
4. Bu işe ben şabr ideyim ne ola
Kim bile ki ‘Âtike bunda gele
5. Söz açuban anı sırdaş ideyim
Gizlü fikrimi aña fâş ideyim
6. Hâķ ‘inâyet eyleye tevfiķ ola
Ol resûlden derdime dermân ola
7. Gözleridi daima yolları ol
Kangı gün gele ‘aceb dir idi ol
8. ‘Âtike daħı ‘ayân oldu hemân
Pes sa’âdethaneye irdi revân

9. Didi bevvâblar Hâdîce anneye
Devletin pâyende olsun şaniye
10. ‘Âtike geldi sa’âdetihâneye
Destûr ister bulıſa Hâdîce’ye
11. Pes Hâdîce karşı geldi gülerek
‘İzzet ü ta’zîm ve ikrâm kılarak

28a

1. Aldı elini eline ol zaman
Götürüb şadre geçürdi pes heman
2. Ortaya yayıldı şofra vü sumât
Yenilüb içildi çün kandı nebât
3. Dir 'Âtike söz açub ba'de-l ta'âm
Ebi Tâlib sizlere kıldı selâm
4. Ne virürse dürriyetime dahı
Anı harc idüb yetürelim ahı
5. Anuñile anı evlendirevüz
Bir kişi zâde-i gelin alavüz
6. Çün işitdi bu sözi ol mah veş
Şacı leylidür heman yüzi güneş
7. Kızarub oldu beñizi lale renk
Gül eger görse olur hayrân denk
8. Dir 'Âtike'ye aya cân-ı cihân
Yoluña olsun fedâ ten ile cân

9. Didikim ben sâbıkâ düş görmüşem
Hem düşü ehline yordurmuşam

10. Gökdeki bedr olmuş ay indi revân
Şağ yanımdan dizime kondu heman

11. Nura garķ oldu cihân ol dem heman
Cennet oldu güyâ kim ruy-ı zemîn

28b

1. Ta'bir itdi bir kiři bu dūři
Hayra yordı giderüb teşvişimi
2. Dir gele peygamberi aşır zamân
Ki şeri'atiyle ola bu cihân
3. Ola ismi hem Muşammed Muştafa
Hatem-ül enbiyâdur ol pür şafâ
4. Cümle peygamberlerden ulu ola ol
Hařķa ansız kimse bulamaya yol
5. Vaşti gelmişdür kim ol ide zuhûr
Anışçündür çamu cennet vü hûr
6. Haş idiserdür seni aņa naşıb
Seniñile hemdem ola ol celib
7. Dir Hadice 'Ātike'ye her ne var
Ben size carıye olam baştiyâr
8. Siz de beni kılarise göz şabul
Canıma minnet bilürem öyle bil

9. Ol abib  llah Mu ammed Muştafa
 ncil   Tevrat'da med  itmiş  uda

10. Gelecek hem a a Cibril-i emin
 ıla da'vet ümmetini ol emin

11. Dilerem Allah vire anı başa
G ld re beni da ı o dan çoğa

29a

1. Nice begler işitmişdi hoş bunu
Siz bilürsüz istemedim anları
2. Bu düşü göreli ben umarırım
Benim ola fâhr-i ‘âlem dir idim
3. Bilürem bu malı mülki fânidür
İsterem ol dâr-i huldî bakidür
4. Anıñçündür benim bu istedüğim
Gice gündüz ah idüb ağladığım
5. Didi kim ‘Âtike’ye tiz varasın
Ebû Tâlîbe haberi eyleyesin
6. Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
7. Ger diler iseñ bula canıñ safâ
Vir şalavat ber resûl-i Muştafâ
8. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ kelâmullah
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ hatem-el enbiyâ

9. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ hatem-el rusul
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ muhyi

10. 'Âtike çün diñledi bu sözleri
Yaşile tıldı mübarek gözleri

11. Didi ey şâh-ı cihân hoş didiñüz
Gerçe bu sözleri şerh eylediñüz

29b

1. İlla gönül her giz inanmaz aña
Yohsa laîfe mi idirsin baña
2. Ağladığım budur ey şâhım benim
Ey saçı leyli yüzi mâhım benim
3. Şıdkıla mı söylersiz bu sözleri
Ki inandır söziñize bizleri
4. Dir Hâdice ‘Âtike’ye bil ey cân
Teñri haqqıçün bu sözime inan
5. Bu sözi cân-ı gönülden söylerim
Şanma kim lâğ-ı laîfe eylerim
6. Didikim şimden gerü varuñ heman
Mekke ulularını cümle ‘ayân
7. Cem’ idüben babama gönderesin
Hem dañı bunlara ögüt viresin
8. Meskenetle söyleyeler sözlerin
Kim tekebbür kılmayalar özlerin

9. Kim ol eger râzım dimez ise
Tınmayub şabr ideler her ne ise
10. Diyeler incinme gel ey ihtiyâr
Kim Muḥammed Muştafadur baḥtiyâr
11. Cümle ecdâdı şerifler aşıldur
Daḥı İbrahim Ḥalil'ün aşıldur

30a

1. Gerçi bu söz dahı itmezse eser
Tınmayub sözi kıla muhtaşar
2. İnşâallah anı râzı koyuluram
Ben aña neyleyeceğim bilürem
3. Bunı işitdi ‘Âtike çün heman
Destur olub yoluna oldu revân
4. Ol dem irdi Ebū Tâlib katına
Naql ide bu sözleri ol dem aña
5. Dir Hadice sizlere ider selam
Şerh ider her ne kim söyledi kelam
6. Ebū Tâlib işidecek şâd olur
Hamd ider Allah’a şükürler kılur
7. Pes heman dem oradan olur revân
Ki Ebū Bekr’e irişür şâd u mân
8. Cümle sözleri aña takrîr ider
Ol dahı şükür eyleyüb tedbîr ider

9. Tiz tut imdi Mekke ulularını
Minnetle cem' idüb her birini
10. Ben dağı anlarla bile varayım
Hakipâyine yüzimi süreyim
11. Çağıruban kişiler cem' itdiler
Hadice'nin babasına gitdiler

30b

1. Ebū Bekr ile Ebū Süfyân bile
Geldiler kim sa'y ide anlar bile
2. Ne ise ta'zîm ü ikrâm kıldılar
Pes selam virüb du'alar kıldılar
3. Aldı bunların selamın ol heman
Şadre geçürdi buları bil tamam
4. Çeşnegirlere işaret eyledi
Tiz ta'âm geldi buları toyladı
5. Söz açıldı söyleyüb ba'd-il ta'âm
Perde ref' oldu açıldı bu kelâm
6. Didiler ey şâh-ı cihân dinleyünüz
Cümlemizün sözini anlayınız
7. Dilerüz sizden ki mehdüm zâdeyi
Viresiz Muḥammed'e Ḥadice'yi
8. Anın ismidür Muḥammed-i emin
Anuñla fahr ider rûy-ı zemin

9. Hem emîn-ü müstakim hem uşulidür
Dâhı İbrâhim Halil'ün neslidür

10. Çün bu sözleri işitdi babası
Razı olmayub dimedi nitesi

11. Didi kim ey bî-çâreler bu sözi
Nice dirsiz deli gördüm ben sizi

31a

1. Ki Muḥammed-il emin kim var ola
Kim benim kızım aña maḥrem ola
2. Bir dahı ger söylesem bu sözleri
Nef' iderem buradan bilün sizi
3. Kim bilürsüz nice şahlar istedi
Malı mülki vireyim gelsün didi
4. Her biri hükm işi idi tâcidâr
Kimseyi ol eylemedi ihtiyâr
5. Söylemeyüb sakın oldılar heman
Kıldılar ol demde tebdil-i mekan
6. Pes Ebū Ṭâlib'e virdiler ḥaber
Her ne kim işitdilerse ḥayr u şer
7. Ebi Ṭâlib 'Âtike oldu melil
Didiler Kadir'dür rabb-i Celil
8. Çün Ḥadice işidüb bu sözleri
Oldı maḥzûn ağlayuban gözleri

9. ‘Akıla kemale gör ne ider
Mekke’niñ uluların da’vet ider
10. Ebū Süfyân geldi kibârlar ile
Ebū Tâlib Ebū Bekir’le bile
11. Ebū Tâlib Hâdice’ye gör ne der
Mektubile bu sözi i’lâm ider

31b

1. Babamı gâyetde serhoş idinüz
Tolu kaseyi içirüb hoş idinüz
2. Sözüni tutub aña içirdiler
Serhoş idüb kendinden geçirdiler
3. Ol dem anı aluban getürdiler
Hadice'nün evine getürdiler
4. Hadice evinde yatdı pür uşul
Yatdı anda şubha deñlü kaldı ol
5. Ol gice Hadice'yi gör kim nedür
Babasınun etegine renk ider
6. Pes za'fer anı çividle bil ey yâr
Eteginün bir karış yerin bu yâr
7. Ol zamanda bir kişi serhoş iken
Kızını 'ahde eylese bî-hoş iken
8. Renk sürerlerdi anun etegine
Sâki dönmeye 'ahdinden yine

9. Çün şabaḥ oldı anı bildi yakın
Gördi etegendeki rengi hemin
10. Dir Ḥadice ayâ cân-ı cihân
Nedir iş bu etegimdeki nişân
11. Dir Ḥadice babasına vay seni
Niçün virdünüz Muḥammed'e beni

32a

1. Bu gice anda olanlar hâş u ‘âm
Beni sizden bilmişler ey hümâm
2. Eylemişler ulular size niyâz
Siz dağı anlara gösterüb cevâz
3. Aluban ikrâr ki biñ cehdiyle
Öyle buyurmuşsınız vir dem nola
4. Yazmağançün ‘ahdiñiz peymânıñız
Anıñçün renklidür dâmânıñız
5. İşidüb bu sözi ol dem kaçdı
Hayli zamân gürleyüben çağıdı
6. Didi ‘ahd itmedim hem virmezem
Zirâ seni aña layık görmezem
7. Yokdur anda mâl u mülki sim ü zer
Delüdür anlar ki bizden kızdılar
8. Babasına dir ki sultânım benim
Yoluña fedâ olsun cân u tenim

9. Ulular o günde ikrâr idesiz
Şoŋra inkâr idüb pişmân olasız
10. Diyeler seniŋ içün ikrârsız
Kavline tırmaz yalancı ‘arsız
11. Herkez inanmaya kimse sözine
Nice kişi ta’n ururlar yüzine

32b

1. Halk içinde ola 'ırzın pâymâl
Sizlere lâıyık degildir iş bu hâl
2. Öyle bil kim ben cihâna gelmedim
Yahūd ol dem şimdiye dek kalmadım
3. Tek sözüniz olmasun sizün yalân
Yolıña olsun fedâ canım hemân
4. Ol Muḥammed kim ulular aşıdudur
Zirâ kim İbrâhim Halil'ün neslidür
5. Hâşimîdür hem Benî Sa'd ulusu
'Aceb olmaz elde yoksa nesnesi
6. Sîm ü zer destinde yogısa n'ola
İylük ile aşıılır ismi hele
7. Anda yoksa bizde vardur sîm ü zer
Malımız mülkimiz olunca yiter
8. Söyleyerek gönlünü itdi hele
Didi naşıbındır ola kim bile

9. Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
10. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
11. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Mübhi
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Müdekebbir

33a

1. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Naşr
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Mezvûr
2. Çün Hadice sözi işitdi hemân
Gayetile göñil oldı şâd u mân
3. Nâme yazdı 'Âtike'ye sırile
Der babamı râzı eyledim hele
4. 'Âtike nâmeyi okudı hemân
Ebû Tâlib katına irdi revân
5. Kıldı Ebû Tâlib'e sözi beyân
Babasınuñ râzı oldıgın ey cân
6. Dir Ebû Tâlib Muhammed'e ey yâr
Ebû Bekr hazretine yûri var
7. Söyle kim bizden selam eyle aña
Bir ağır bahâlu bez vîrsün saña
8. Sonra aña biz bahâsın virürin
Hadice içün nişânı göreyin

9. Hem dağı kendüsi hazır olalar
Da'vet olundığı demde geleler
10. Pes Muhammed işidüb oldu revân
Geldi Ebû Bekr'e ol demde hemân
11. Ol dağı dükkanda oturmuş idi
Bu huşuşa muntazır turmuş idi

33b

1. Karşudan Muhammed'i gördi gelür
Bi-nihâyet sevinüben şâd olur
2. Şıçrayub indi dükkanından heman
Didi kim hoş geldiniz ey nevcevân
3. Didi kim ey yâr hâliñüz nedür
Hem muradıñuz ve kâliñüz nedür
4. Didi kim 'emmim size selam kıılır
Dileyüb sizden dahı hâcet kıılır
5. Virseñiz siz bize bir kıymetli bez
Hâdice'ye anı nişân idevüz
6. Didi ki luţf ile gel otur hele
İdelüm ol nesne kim elden gele
7. Pes Muhammed şedre geçüb oturur
Gör ol şıddıķ ki ne iş bitürür
8. On tabaķ altun bile dâhı gümüş
On tabaķ misk dâhı hazır eylemiş

9. Dağı her cân ağacı hem ey ağı
Yedi budağı varıdı hamd ağı
10. Her budağı kim uçar arşun idi
Böyle tuhfesi görülmemiş idi
11. Hâzır itmiş dağı on â'li kumaş
Dağı birkaç dâne hem kıymetli taş

34a

1. Didi kim ey nūr-ı ‘âynım Muştafa
Ey benim cân u cihânım pür şafâ
2. Boḥca esvâb kim görürsünüz anı
Ḥazır itmişdim gele deyü seni
3. Cümlesi heb yolına olsun fedâ
Ben varub bu ḥidmeti kılam edâ
4. Emriñüzle ben ḳuluñuz varayım
İnşaallah bu işi bitüreyim
5. Dir Muḥammed’e kim ayâ rûh-ı revân
Boḥca esbâbı virürsin sen hemân
6. İki yüz biñ aḳcelik var deraḥı
Şonra bunı kim o da iser daḥı
7. Dir Ebū Bekr ayâ dostum benim
Yoluḡa olsun fedâ cân u tenim
8. Şatmazam ben bunı saḡa bil ey yâr
Cümlesini saḡa kıldım bergüzâr

9. Sen  adem bařduŋ bugün d kkanıma
Kim hay t irdi benim bu c nıma

10. Hamdülillah çünki oldum ber mur d
On  ulum olsun bugün benden az d

11. Terk idüben bo ca e v b malı
On  ul az d eyledi hem ol vadı

34b

1. Āferinler olsun anuñ şıdkına
Ton geyürdi dâhı hem on miskine
2. Pes Muḥammed görüben kıldı ‘aceb
Şad hezârân âferin olsun aña
3. Getürüb esbâbı ḥâdimler hemân
Kendi ögünce yüridi şâd u mân
4. Ḥadice’nün ḳapusına irdiler
Ḳapucılar dâhı anı gördiler
5. Ḳoşuban babasına irdiler
Müjde idüb aña ta’zım kıldılar
6. Bunlara virdi Ebū Bekir selâm
Aldılar cümle selamın şâd u mân
7. Ebū Bekri oṭaya ḳondurdılar
Gelen esbâb iṣerü göndürdiler
8. Çün Ḥadice gördi boḫca dürlü mal
Didi bu Muḥammed’iñ olmaḳ maḥâl

9. Şeş degildür bileyüm anı 'ayân
Dir Ebū Bekr'îş durur bu armağân
10. Sevinüben kendi malını virir
Faḥr-ı 'âlem yolına fedâ kıılır
11. Aldı esbâbı bular kııldı kabûl
Dostları şâd oldu düşmanlar melûl

35a

1. Mekke ulularını da'vet kıılır
Cümlesi ol araya hazır olur
2. Ol dem içre kııldılar 'ağd-i nikâh
Bir araya cem' olub şemsle mâh
3. Çünkü birkaç günden itdiler düğün
Düşmanun bağrına urdılar döğün
4. İkinin bir araya getürdiler
Hakkı müsteħakkına yetürdiler
5. Hâdice zeyn eylemişdi bir saray
Kendi dahı bedr olmuşdur şanki ay
6. Bir yere cem' oldı çün ey güneş
Şakıdı yıldız gibi kul karavaş
7. Ebi Tâlib'le Hâdice şâd olub
Sevinürler hakkı şükürler kılub
8. Derilürler bir araya şâd ı mân
Gecdi bu vechele eyyâm bir zamân

9. Çünkü hâsîdler bunı hoş gördiler
Her biri bir vechle ٲa'n itdiler

10. 'Avretin'dür boĥca malıyla menâl
Bir gün ola incine bu zeyle hâl

11. Olacağı bu durur ey baĥtiyâr
Diye kandan geldinise anda vâr

35b

1. Bunda seniñ mal ı emlakıñ mı var
Ya baña söz diyecek ħaliñ mi var
2. Çünkü düşmandan işidür bu sözi
Gâh gâh maḥzûn oluridi özi
3. Çün Ḥadice işidüb agâh olur
Mekke ulularını da'vet kıılır
4. Ta ki bir şahraya bunlar cem' ola
Ehl-i Mekke ulvi güci heb gele
5. Kıldılar öyle münâdiler nidâ
Pes ta'âm ḥâzır idüb ol arada
6. Kâmu Mekke ḥalkı anda geldiler
Er ve 'avrat cümlesi cem' oldılar
7. Cümle bunlar yeyüb içdiler ta'âm
Küllisi toylandı bunda ḥâş u 'âm
8. Bunlara gâyet konukluk itdiler
Pes ta'âmdan sonra tursun didiler

9. Gör ne kıılır Hâdice ba'd-et ta'âm
Bir harîr dõşek getürdi ol hümâm

10. Ol dõşegin bu yüklüğün bil ey yâr
Dört yüz arşunidi bunı bil ey yâr

11. Mekke şahrasında anı yaydılar
Halk-ı 'âlem bu ne hâldir didiler

36a

1. Döşek üzre dökdiler şol deñlü mal
Kimse anı şerh idebilmek mecâl
2. Er boyunca dört küb incü varıdı
Dağı her dânesi gevher dâıdı
3. La'l i yakut her biri kıymetlü taş
Bî-hisâb u bî-kıyâs zerrin kumaş
4. Döşek ü yaşdıķ u yorganı şümâr
Cümlesi zerrin idi belkim ey yâr
5. Mısır ı Şâm u cevheri tonlar heb
Dökdiler ol döşek orda hisâb
6. Şol kadar oldıģı incü sîm ü zer
Tırdı iki yanına pes iki yar
7. Baķuban birbirin göremediler
Kimse bunun sırrına iremediler
8. Dağı beş yüz köle üç yüz ģalayık
Kıoşub ģizmet iderler aña layık

9. Dağı dört bin devedür kühecinler
Yarar atlar dağı dürlü katırlar

10. Her birinün egeri vü kesmesi
Sîm ü zerden olmuşidi cümlesi

11. Didi kim bu deşlü mal bir kimsede
Görüben işitdiñiz mi dünyada

36b

1. Didiler kimse işidüb görmedi
Kimsenün bu sırra ‘aklı irmedi
2. Didi Mekke ulularına bilün
Siz benim bu sözime şâhid olun
3. Didi bu gördigünüz hayli heşem
Kul halâyık mal u mülki muhteşem
4. Bu kadar deve katır mal u tavar
Heb Muhammed gidürür her ne ki var
5. Biliünüz bu işi böyle işledim
Kamusun Muhammed’e bağışladım
6. Nice diyesiz Muhammed’e fakir
Ya’ni malı rızkı yok bedr münir
7. Destigir oldı aña rabb-i Celil
Dostları şâd oldı düşmanları melil
8. Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm

9. Ger diler isen bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
10. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Nebiyye'r-rahme
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Nebiyye't-tevne
11. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ ħariş 'aleykûm
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ ma'lûm

37a

1. Bular hoş hâliyle dirlik dirildi
Nice eyyâm bu hâl üstüne oldu
2. Hâdîce'den hem iki oğlu oldu
Biri Kâsım birisi Tâhir idi
3. Ruqîyye Ümmü Gülsüm Zeyneb ey yâr
Ki kızlaridi Faţımayla bunlar
4. 'Ali'nin Faţıma oldu naşibi
Ruqîyye Ümmü Gülsüm ey habibi
5. Virildi 'Osmân'a ikisi anuñ
Birisi hem Ebû-l 'Âşa o canuñ
6. Resuluñ yaşı irdi çünki kırka
Ki ma'lûm ola ta ki iki fırka
7. Giyerdi gâh beyaz gâhı aḥmer
Sözi sükker yüzi gül gibi Kevser
8. Mu'in idi aḡa rabb-i kiramı
Görenler sever idi bî-zarûri

9. Kaçan bir yola uğrasa o server
Koşardı üç güne dek misk i 'anber
10. Bağâyat hûb idi hüsni ve hulkı
Musahhar kılmış idi cümle halkı
11. Anuñ gölgesi düşmez idi yere
Kamu cismi anuñ nûr idi zira

37b

1. Şacı düşse hem o da yanmız idi
Sineñ cismine aşla konmaz idi
2. İderdi daima zikrile tâ'at
Gice ancak uyurdu iki sa'at
3. Gahi gamının olurdu gâh handân
Gahi guşşalanurdu gâhi şadân
4. Gahi halvet idüb kılurdu 'uzlet
Bulurdu ruhı anuñ haqqa vuşlat
5. 'İbâdet zikir tâ'at daim işi
Gahi aqardı tırmaz gözi yaşı
6. Çıkardı ol Hırâ tağına dâim
Yemez bir iki gün olurdu şaim
7. Gahi üç günde bir yer etmek ü aş
Mübarek bağına bağlardı taş
8. Gah ister idi tağda murâdı
Muradı ol idi Allah'a hâdi

9. Risâlet gelmedin düşde bilürdi
Muradı ne ise ma'lûm olurdı
10. Şu resme hâkka taleb olmuşidi
Mübarek benzi gülvaş şolmuşidi
11. Görüb Hâmza anuñ hâlin kayurdı
Varub 'Atike'ye bu hâli şordı

38a

1. ‘Atike’ye didi kim ey arındaş
Muammed yimez olmuş etmek ve aş
2. Niün döndi anu add-i hil le
Heman g l bezi d nm şdi az ne
3. Muammed’d n id n didi su li
Size ayd vir r ne ise  li
4. Didikim ya Muammed ali z ne
Hil l olmuşs nuz av li z ne
5. Şu g l bezin ni n Őolmuş hem ne
Ni n olmuş g zin yaşı rev ne
6. Eger kimse seni incitdi ise
Diy vir baa anı nitdi ise
7. Neler ılam aa sen bir göresin
olaınca idem her bir paresin
8. Didi ‘emmisine ey y r vef d r
Ki ben olmamışam hicbir kimseden z r

9. Baḡa kâr eyledi ‘aşk-ı ilahî
Kim oldur padişahlar padişahı
10. Anuḡ ‘aşkı ile döndüm ḡarâne
Anıḡcün yaşıḡ olmuşdur revâne
11. Ki hergiz yoḡdur elde ihtiyârım
Dükendi ḡalmadı şabrım ḡararım

38b

1. İşitdi bu sözi ol pehlivan çün
Didikim yârıñ olsun ferid bu çün
2. Görürler idi andan çok kerâmet
Bilürdi çün nübüvvetden ‘alâmet
3. İder haq müşkülün düşünde ilhâm
Hemin zâhir gibi olurdı i’lâm
4. Hırâ tağında varurdı ekser
Olurdı tağ anuñ ile münevver
5. İderdi tağ üzerinde ‘ibâdet
Ki dâim böyle idinmişdi ‘âdet
6. Resûlullah meger günlerde bir gün
Hırâ tağında oturmuş idi çün
7. Buyurdı ol sâ’at Allah Hâdi
Didi Cebrâil’e kim yâ ‘İbâdi
8. Yüri ir gör habibime risâlet
Dağı Qur’an’ıla kıl aña işâret

9. Dine da'vet idüben hâş u 'âmı
'Ayân itsün helâli vü harâmı
10. Hakkun emri ile Cebrail indi
Heman sâ'at Hırâ tağında kondı
11. Resûlullah inerken gördi anı
Bağâyat havf idüben korkdı cânı

39a

1. Didi İkra didi bilmem kıraât
Ben ümmiyem nedür bilmem ‘ibadet
2. Kim İkra suresini ta’lim itdi
Ne kim Haq emri anı ta’lim itdi
3. Didi var halkı dine da’vet eyle
Ne kim Haq emri varise anı söyle
4. Oki Qur’ânı emr ü nehyi bildir
Ki ta’lim ile halka haqqı bildür
5. O kim emriñ tutar cennet anıñdur
Şu kim münker ider mihnet anıñdur
6. Senüñ yüzüñ şuyına ya Muhammed
Bulısardur kamu ümmet Muhammed
7. Qopacağdur ahir yevm-el kıyâmet
Senüñ ola kamu halaka şefâ’at
8. Nebilerle veliler halkı ‘âlem
Şefâ’at uma senden cin ü adem

9. Ki ben biçâre kim peyk-i celilem
Hakkun resûliyam Cebrâiliyam

10. Hemin oldem Cebrâil gâib oldı
Habibullah turub evine geldi

11. Hadice görüb anı karşı vardı
Bağâyat şâd Resûlullah'ı gördi

39b

1. Nübüvvet nuri alnında belürmiş
Şanasın ey durur kim şu'le virmiş
2. Hadice didi aña yâ Muhammed
Ki benzer saña virilmiş risâlet
3. Didikim yâ Hadice Hâk Te'ali
Risâlet virdi baña ol Rahima
4. İşidüb nice kıldı şükr-i yezdân
Ne diyem baña ta'lim it fûrâvân
5. Şehâdet gelmesini ta'lim itdi
Ne kim buyurdi ise anı tutdı
6. Meysere itmişidi aña ikrâr
Şehâdet idüben eyledi tekrâr
7. Ki muntazar olmuşdı bunca zamân
Bilüben nâil oldum şimdi olan
8. Der idim yâ ilâhi ben görmemi
Risâletine 'ömür ir görmemi

9. Didikim görmüşem elḥamdülillah
Bugüne görmüşüm elḥamdülillah

10. Kāmu tacı vü taḥtı ve mal mülki
Yolına virmişem elḥamdülillah

11. Muḥammed Muştafa nurı Hüdâ'nın
Dinine girmişem elḥamdülillah

40a

1. Cehennemden baġayât ħavf ideridim
Ĥalâş oldum hele elĥamdülillah
2. Yarın varılacak cennet-i ‘Ad’ına
Bu günden varmışam elĥamdülillah
3. Kâmu ümmetlerinün enesiyem
Ki faĥr-i ‘âlemisin elĥamdülillah
4. Yarın maĥşerde hem evladlarıma
Şefâ’at iderem elĥamdülillah
5. Ĥamid olsun Ĥüdâ’ya bî-nihâye
Ki kâdre ırmışem elĥamdülillah
6. Niceler zehrîn ićerler bu dehrîn
Şafâsına irüb elĥamdülillah
7. Ki tâlib olmışam çokdan beriden
Hele vaşl olmuşam elĥamdülillah
8. Ger bu ‘âlem ĥalkı dirse şubh u şâm
Medĥ olunsa ĥaşre dek olmaz tamâm

9. Ger diler isen bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
10. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Şehîr
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Şâhid
11. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Şehîd
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Meşhûd

40b

1. Ki bir ruhbân varidi adı Varağa
Ki nâmı tolmuş idi Şam u Şarka
2. Hâdice didi aña iş bu hâli
Muhammed'den işitdigi makâlî
3. Hırâ tağında neye irdüğini
Ki Cebrâil'i anda gördigini
4. İşidüb Varağa çünkim bildi anı
Didi buldum cihanda rûh-ı şânı
5. Didi elhamdülillah toğmış anı
Zirâ Tevrât içinde anı Allah
6. Kâmu na'tın şıfâtın söylemişdür
Aña Allah habibimdür dimişdir
7. Anuñ ümmeti tolısar cihâne
Aña münker olanlar oda yane
8. Ki sonra hayli eklendi Cebrâil
Belürmedigi vahy indirmedi bil

9. Ki bir gün Cebrâil Allah selâmın
Getürdi Aḥmed'e Ḥaḳḳ'ın kelâmın
10. Didi Rabb'ın selam ider ki ey cân
Melaleti gider ol şâd u ḥandân
11. Saḡa Müddessir suresini bil
Nüzûl itdim olub da'vete meşgûl

41a

1. Olasın şimdiden gerü ki server
Kamu sensin bu cinn ü inse rehber
2. Ebū Bekr meger kim ol zamanda
Ticaretde idi vahy indiginde
3. Ticaret itmegiçün Şam'a irdi
Ki anda bir gice rü'yada gördi
4. İner ay u güneş konardı zine
Muṭi' olur ne kim dirse sözine
5. Libâs keydürdi güneş ile aya
Uyanub 'âşık oldu mehlîkâya
6. Tırub ta'bir içün ruhbâna vardı
Düşün şerh eyleyüb ta'bir şordı
7. Didi ruhbân aña kandan gelürsüz
Mekânıñ nerde kanda olursız
8. Didikim Mekke şehridür mekânım
Ebū Bekr deyüler âd u şânım

9. Didi iki cihânın serverinün
Dağı ağır zamân peygamberinün
10. Olırdur anuñ adı Muḥammed
Şarq u ğarba dökili tola ümmet
11. Qopısar Mekke şehri içre ol mâh
Gelecek vaqtı durur inşaallah

41b

1. Cemî' halk katında ol uludur
Hakk'ın katında gayet sevgülüdür
2. Anuñçün yaradıbdur Hakk cihânı
Dağı huri kuşûri ve canânı
3. Yazub Tevrât içinde anı Allah
Kamu 'alemlerün Raḥmân'ı Allah
4. Dimişdür kim Muhammed haş kulumdur
Ḥabibümdür baġâyat sevgülümdür
5. Dağı hem ehl-i İslâm'a ey şâh
Veziri olasın sen inşaallah
6. İki 'âlemde olasın aña yâr
Hemişe olasın yar-ı vefâdâr
7. Ebū Bekr işitdi ve sevindi
Tesellisin buluban girü döndi
8. Dönüb Şam'dan gelüb hem Mekke'ye ol
Olurdi bu düşün fikrine meşgûl

9. Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm
10. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl Mustafâ
11. Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Beşir
Eş-şalâtü ve’s-salâmü ‘aleyke yâ Nezir

42a

1. Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Münzir
Eş-şalâtü ve's-salâmü 'aleyke yâ Nür

1. Muḥammed'e irişdi çünki risâlet bil ey cân
Da'vet itmegilge meşgöl oldu sultân-ı cihân
2. Ebū Bekr didi Muḥammed muřtuluk olsun saḡa
Baḡa virmişdür risâlet luşf idüb ol Müste'ân
3. Pes Hirâ taḡında ma-veķa'i ne ise řerḡ idüb
Baḡa gönderdi risâlet Teḡri ḡaķçün inan
4. Çün Ebū Bekr iřidüb didi aḡa seyyidüm
Çünki peygamber olasın ḡanı mü'cazât-ı şân
5. Didi rü'yâsın Ebū Bekr'iḡ nicesi gördüniz
Hem mu'abber anı nice ta'bir itdün anuḡ beyân

42b

6. Çün Ebū Bekr işidüb gördi andan mu'cize
Şıdkıla imân getürdi oldı mümin müslümân
7. Anuñ ardınca 'Ali geldi imâna şöyle bil
Dağı Zeydile Zübeyr 'Osman getürdiler imân
8. 'Abdurrahman Talha hem Sa'id bin Vakkaş geldiler
Biri Fahhâş şıdkıla imân getürdiler hemân
9. Her biri bir mu'cizat görüb müslüman oldılar
Hem dağı imâna geldi Hamza-i şahib-kırân
10. Ehl-i imân cümlesi otuz toköz olmuşdı
Gizlü iderlerdi 'ibâdet bir mağarada heman
11. Bu sırrı vardı Ebū Cehil didi 'Ömer katına

43a

Hzreti peygamber için gör ne söyler o kâtabân

12. Dir imiş endirdi Kur'ân baña Cibril-i emin
Baña uyuy benem ol peygamber-i ahir zamân

13. Sihirle dönderdi nicesin dininden ol
Halkı şayd itmek için düzmüşdürür fitne belan

14. Şimdi anuy dinine giren kişi var erba'in
Her birini şerh edidi idüb fulan bin fulan

15. Ben saña yüz deve virem dahı yüz okka gümüş
Oldurub ol serveri bir lahza aña virme amân

16. Bu sözi 'Ömer işidüb kaçıyub turur hemân
Atına bindi silahın aluban oldu revân

43b

17. Gördi kim mağarada bunlar namaz kılar kamu
Sure-i Ta ha okınur dinledi ol pehlüvân
18. Didiler kim yâ Muhammed hazır olmuştur ‘Ömer
Budurur kaçdı anuñ kim kese başlar döke kan
19. Kaldurub destin du’â kıldı Resûlullah hemin
Didi yâ Râb ‘Ömerile eyle dini câvidân
20. Hemân sâ’at ditredi ‘Ömer’iñ eli ayağı
Taķati taķ oldu şarardı beñzi güya hazân
21. Didikim kalmadı şübhem sen resûl-ü haķsın
Şıdķıla imân getürüb dine girdi ol zamân
22. Dine girdiğın görüb ğâyet sevindi Muştafa

44a

Dağı aşhâb sevinüb tekrar itdiler şâd u mân

23. Didi ‘Ömer yâ Muhammed nice pinhân olasın

Zâhire çık dine da’vet eyle bu halkı heman

24. Çıkdı andan sonra dini aşikâra eyledi

Luṭfile da’vet ider her biri ol ‘âl-işân

25. Dir Ebū Cehil ‘Ömer’e kanı gayret yâ ‘Ömer

Yâ nice uyduñ aña sen kanı bunca âd u şân

26. Dir Ebū Cehl’e ‘Ömer kim şübhe yokdur aña hiç

Ol resûldür faḥr-i ‘âlemdir aña yokdur gümâz

27. Anı da görmez misiñ bir ak bulut daim anuñ

Ne yire giderse olur başı üzre sayıban

44b

28. Her ki ümmet oluban aña tutarsa sünnetiñ
Bî-gümân anıñ içündür huri gılmâni cinân
29. Çünki günden güne artdı ümmeti hem şer' din
İns ü cini oldı müşerref hem zemin ü esmân
30. Çekmedi küffara kılıc dökmedi Mekke'de kan
Şonra Medine'ye varub eyledi anda mekân
31. Sevdiler ehl-i Medine oldı cümle tabîîn
Mu'cizâtın zirâ itmişlerdi anuñ imtiḥân
32. Didi Cibril yâ Muḥammed her ki imân ḥil'atın
Da'vet eyle girmezise qatl idüb virme eman
33. Faḥr-i 'âlem padişah oldı vü dört yâri vezir

45a

Biri Ebū Bekr ‘Ömer ‘Osman ‘Ali kâmurân

34. Anda mescidler yapuban kıldı beş vakit namâz
Cebrâil geldi buyurdi kim Bilâl ide ezân
35. Cum’a gün hutbede okurdi dayanub
Daim öyle ‘âdet idinmişidi ol mihribân
36. Didi aşhâb yâ resûl minber yapalım size biz
Hutbei kimi işidir kimi işitmez ey cân
37. Şonra bir minber yapıldı çıktı üstüne resûl
Hutbeye başladı okuyabdi nevcevân
38. Gördiler kim mescid içre koydı feryâdı inan
Ol direk yarılub itdi nevha vü âh u figân

45b

39. Endi minberden resûl şîgâr eliyle anı
Sakin oldu ol direk evvelki gibi hemçünân
40. Cümle aşhâb gördiler tekbir şalavât ile
Huṭbei minberde okudı yine şirin dehân
41. Anı işidüb nice kâfirler oldu müslümân
Daḥı nice mu'cizât görüb nice bân oḡlı bân
42. Ger bu 'âlem ḥalkı dirse şubḥ u Şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olunmaz tamam
43. Ger diler iseñ bula canıñ şafâ
Vir şalavât bir resûl-u Muştafa
44. Okuyânı yazânı dinleyeni
Raḥmetiñle yarlıġâġıl ya Gâni

46a

Temetti-l kitâbü'l-menkıbeti's-şerîfe bi-'avni'llâhi'l-Meliki'l-'Azîzi'l-Kerîmi'l-Vehhâb fî şehr-i Recebi'l-mücerreb li-seneti ihdâ ve semânûn ve miete ve elf min hicretin men lehü's-sa'âdetü ve's-şeref ketebehü Şeyh İsmâ'il Nakşibendî el-Üsküdârî

